Saue vald

Saue valla arengukava 2022-2035

September 2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS 3

1. SAUE VALLA PEAMISED ARENGUEELDUSED JA VÄLJAKUTSED 5

1.1. VALLA RUUMILINE MUSTER, KANDID JA KESKUSED 5
1.2. RAHVASTIK 9
1.3. ARENGUEELDUSED JA VÄLJAKUTSED 15

2. SAUE VALLA ARENGUSTRATEEGIA 18

2.1. VÄÄRTUSED 18
2.2. VISIOON AASTAKS 2035 18
2.2.1 Visiooni ellu viimise põhisuunad 18
2.3. VALDKONNAÜLESED EESMÄRGID NING NENDE SEOSED ALAVALDKONDADEGA 18
2.4. SAUE VALLA STRATEEGIAKAART 21

3. VALDKONDLIKUD VÄLJAKUTSED, EESMÄRGID JA TEGEVUSED 22

3.1. HARIDUS 22
3.1.1. Alusharidus 22
3.1.2. Üldharidus 24
3.1.3. Noorsootöö ja noortekeskused 27
3.1.4. Huviharidus ja -tegevus 28
3.2. SOTSIAALHOOLEKANNE, LASTEKAITSE JA TERVISHOID 30
3.2.1. Sotsiaalhoolekanne 30
3.2.2. Lastekaitse 33
3.2.3. Tervishoid ja rahva tervise edendamine 34
3.3. KULTUUR, SPORT, VABA AEG JA KOGUKONNAD 36
3.3.1. Kultuuri- ja spordielu 36
3.3.2. Külaliikumine ja koostöö kodanikuühendustega 39
3.4. ETTEVÕTLUS JA TURISM 41
3.4.1. Ettevõtlus 41
3.4.2. Turism 43
3.5. SÄÄSTEV ARENG JA RUUMILOOME 45
3.5.1. Avalik ruum, heakord, haljastus, puhke- ja rekreatsioonialad 45
3.5.2. Keskkonnakaitse, keskkonnateadlikkus ja keskkonnatervis 49
3.5.3. Veevarustus ja kanalisatsioon 51
3.5.4. Energiamajandus 52
3.5.5. Jäätmemajandus 53
3.5.6. Turvalisus 55
3.6. LIIKUVUS JA ÜHISTRANSPORT 57
3.6.1. Teed ja tänavad 57
3.6.2. Tänavavalgustus 60
3.6.3. Ühistransport 61

4. VALLA JUHTIMINE JA ARENGUKAVA SEIRE 64

4.1. JUHTIMINE 64
4.2. ARENGUKAVA SEIRE JA HINDAMINE 65

Sissejuhatus

Rohkem kui 25 000 elanikuga Saue vald moodustati 24. oktoobril 2017. aastal endiste Kernu valla, Nissi valla, Saue linna ja Saue valla vabatahtliku ühinemise tulemusena. Tegu on Eesti mandriosa rahvarohkeima vallaga, mis on elanike arvult Eesti seitsmes omavalitsusüksus. Valla pindala on ligikaudu 630 ruutkilomeetrit, selle naabriteks on põhjaosas Tallinna linn, Harku vald ja Saku vald, lääneosas Lääne-Harju vald ja Keila linn, lõunaosas Lääne-Nigula vald ja Märjamaa vald ning idaosas Kohila vald.

Saue valda iseloomustab mitmekesine asustusstruktuur – siin on nii linnalisi asumeid kui haja-asustust. Valda läbivad mitmed tähtsad transpordivõrgustikud – Tallinna-Pärnu ja Tallinna-Haapsalu maantee, Tallinna ringtee, Tallinna-Turba raudtee.

Valla administratiivkeskus asub Saue linnas (6018 elanikku[1]), mis koos Laagri alevikuga (6002 elanikku) moodustab kahekeskuselise linnapiirkonna. Lisaks on vallas veel kaks alevikku - Turba (935 elanikku) ja Riisipere (864 elanikku). Suuremad külad on Alliku (2710 elanikku), Vanamõisa (893 elanikku), Ääsmäe (844 elanikku), Kaasiku (561 elanikku), Hüüru (525 elanikku), Koidu (417 elanikku), Vatsla (419 elanikku), Laitse (400 elanikku) ja Haiba (315 elanikku).

Arengukava esimeses osas on kajastatud Saue valla peamised arengueeldused ja väljakutsed, sealhulgas ruumilise arengu ja rahvastiku lühiülevaated. Teises osas on välja toodud strateegia - väärtused, visioon ning valdkondadeülesed eesmärgid. Kolmas osa sisaldab valdkondlikke ülevaateid, eesmärke ning tegevusi ning neljas arengukava seiret ja hindamist. Arengukavaga paralleelselt on koostatud Saue valla eelarvestrateegia aastateks 2022-2026.

Arengud perioodil 2018-2023

Haldusreformi järgsel perioodil oli valla arendustegevuse aluseks 2018. aastal koostatud esimene ühinemisjärgne arengukava.

Arengukava seadis üheks oluliseks eesmärgiks kogu valla süsteemse ja kandipõhise arendamise, mis võtab arvesse piirkondlikke eripärasid. Selle eesmärgi täitmiseks viidi perioodil läbi ka terve hulk mahukaid investeeringuid valla väiksemates piirkondades, nagu teenusekeskuste rekonstrueerimine Riisiperes ja Haibas, Riisipere uue lasteaia rajamine, Ääsmäe lasteaia rekonstrueerimine, munitsipaalmaja rajamine Turbasse, Ääsmäe Kooli rekonstrueerimine, Riisipere ja Turba koolide staadionite rekonstrueerimine ning kergeteede rajamine jpm.

Teiseks oluliseks suunaks oli perioodil kaasaegse linnalise keskkonna ja spetsialiseeritud teenuste arendamine Saue linna ja Laagri aleviku piirkonnas. Selle eesmärgi raames valmis 2022. aastal Saue Riigigümnaasium ja spordihoone. Varasemalt olid rajatud Saue spordihoone ja jalgpallihall, uus vallamaja, tervisekeskused Laagris ja Saue linnas, Möldre Haridusmaja ja spordihoone, Saue uus sotsiaalkeskus jne.

Kolmandaks eesmärgiks oli senises arengukavas transpordikoridoride äärsete kasvupiirkondade arendamine, pidades silmas eelkõige raudteeäärseid piirkondi, kust on tagatud säästlikud ühendused. Selle raames investeeriti Turba ja Riisipere avalikku ruumi, „Pargi ja reisi“ parklate arendusse, raudtee peatuste ja asumite ühendamisse kergteedega ning ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rajamise ettevalmistusse Laitse-Kibuna piirkonnas. Oluliseks tegevuseks oli ka Saue-Laagri ühendustee valmimine.

Investeeringute kõrval oli eraldi prioriteediks strateegilise, avatud ja kogukonda kaasava juhtimise arendamine. Eraldi tähelepanu sai selle eesmärgi raames asumiseltside toetamine,

[1] Kõik arengukavas kajastatud elanike arvud on Rahvastikuregistri andmetel, seisuga 1.01.2023. a

olulisteks tegevusteks oli ka valla üldplaneeringu koostamine, e-teenuste arendamine, ülevallalise haridusvaldkonna tugiteenuste süsteemi loomine, kultuuritegevuse koondamine valla katusorganisatsiooni alla, noorsootöö koondamine Saue noortekeskusesse ja noorsootöö tagamine valla kantides, raamatukogude koondamine ühe katusorganisatsiooni alla jpm. Eraldi tähelepanu vajas ka ühinemisjärgselt õigusaktide ühtlustamine/õigusruumi korrastamine.
Kõik eelnevalt mainitud laiemad arengusuunad on Saue valla jaoks endiselt aktuaalsed ka järgnevatel aastatel.

Valla arengukavade süsteem ja põhimõtted

Saue valla arengukavade süsteemi puhul lähtutakse järgnevast:

1) Valla pikaajaline visioon, eesmärgid ning olulisemad valdkondlikud väljakutsed, eesmärgid, investeeringud ja tegevused kajastatakse valla arengukavas. Arengukava valdkondlikus osas tuuakse välja kõik investeeringud, mis ületavad 100 000 euro piiri, väiksemad investeeringud kavandatakse iga-aastaselt jooksvalt.
2) Eraldiseisvad arengukavad koostatakse üldjuhul nendele valdkondadele, kus seadusest tulenevalt on see kohustuslik, sh:
    - valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamise kava,
    - soojusmajanduse arengukavad,
    - jäätmekava (ühine Lääne-Harju piirkonnale).
3) Valdkondlikus osas on suunaks, et detailsemad eesmärgid ja tegevused määratletakse valdkonda üle-vallaliselt koordineeriva allasutuse arengukavas, sh on eesmärk, et:
    - kultuuri ja huvitegevuste täpsemad suunad kavandatakse Saue Kultuuri- ja Huvikeskuse arengukavas,
    - raamatukogude arengusuunad kavandatakse Saue Raamatukogude arengukavas,
    - spordivaldkonna arengusuunad kavandatakse Saue Spordikeskuse arengukavas,
    - noorsootöö arengusuunad kavandatakse Saue Noortekeskuse arengukavas,
    - sotsiaaltöö ja sotsiaalteenuste korraldamise valdkonna arengusuunad kavandatakse Saue Päevakeskuse arengukavas;
    - teehoiuga seotud tegevused kavandatakse eraldiseisva investeeringute tabeliga, mis on osa eelarvestrateegiast.

1. Saue valla peamised arengueeldused ja väljakutsed

1.1. Valla ruumiline muster, kandid ja keskused

Saue valla ruumilise arengu suunad on määratletud üldplaneeringus, mis on kehtestatud vallavolikogu poolt 28.06.2021. Üldplaneeringu koostamine põhines valla 2018. aastal koostatud arengukaval, andes sellele ruumilise mõõtme kuni aastani 2035.

Oluliseks fookuseks on valla üldplaneeringus kestlik areng, mis võtab arvesse loodusliku ning kultuurilis-ajaloolise mitmekesisuse. Eraldi tähelepanu on pööratud piirkondade eripärade arvestamisele, sh kandipõhisele lähenemisele ning kogukondade soovidega arvestamisele. Eesmärk on mitmeotstarbelise asustuse kavandamine, mis vähendaks pendelrännet. Valla keskuse vaates on suund Laagri aleviku ja Saue linna ühtseks arengualaks kujundamine. Tiheasustusalade laiendamisel on eelistatud nende lähedus olemasolevatele ühistranspordiliinidele ja -peatustele (sh keskkonnasõbralik raudtee) ning kergliiklusteedele, era- ning avalikke teenuseid pakkuvatele teenindusasutustele, samuti on oluline ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga kohese liitumise võimalus.

Saue vald on ruumilise ja funktsionaalse arengu mõttes jaotatud kaheksaks kandiks (joonis 1):

- linnaline piirkond (u 15 000 elanikku);
- Saue ümbruse kant (u 1800 elanikku);
- Hüüru kant (u 1300 elanikku);
- Ääsmäe kant (u 1900 elanikku);
- Laitse-Ruila kant (u 1700 elanikku);
- Haiba-Kernu kant (u 700);
- Riisipere kant (u 1300 elanikku);
- Turba kant (u 1500 elanikku).

Valla kantide sisesed asulad (kokku 54) jagunevad omakorda suurusest, funktsionaalsusest ja kokkulepitud keskuste süsteemist lähtuvalt viide kategooriasse:

- **valla keskus** – Saue linn;
- **halduskeskused** (varasemad vallakeskused) – Laagri alevik (sh suurem osa Alliku külast), Riisipere alevik ja Haiba küla. Halduskeskustes tagatakse teenused peamiselt valla eelarveliste asutuste kaudu;
- **I asumitasand** (teenuskeskused; asulad, kus elanike arv on vahemikus 600-1500) – Hüüru küla, Vanamõisa küla (sh väiksem osa Alliku külast), Ääsmäe küla, Laitse-Kaasiku külad, Turba alevik. Teenuskeskustes toimub teenuste osutamise koostöös kolmanda sektori/erasektoriga. Vald osaleb teenuste osutamise rahastamises selleks otstarbeks väljatöötatud toetus- ja finantseerimispõhimõtete alusel.
- **II asumitasand** (paikkonnad; elanike arv u 200-600) – Vatsla küla, Kiia küla, Koidu küla, Valingu küla, Jõgisoo küla, Maidla küla, Tuula küla, Lehetu küla, Ellamaa küla, Kiia küla, Ruila küla. Kohapealsed teenused on peamiselt kolmanda sektori poolt osutatavad. Vald osaleb teenuste osutamise rahastamises selleks otstarbeks väljatöötatud toetus- ja finantseerimispõhimõtete alusel.
- **III asumitasand** – kõik ülejäänud (33 küla).

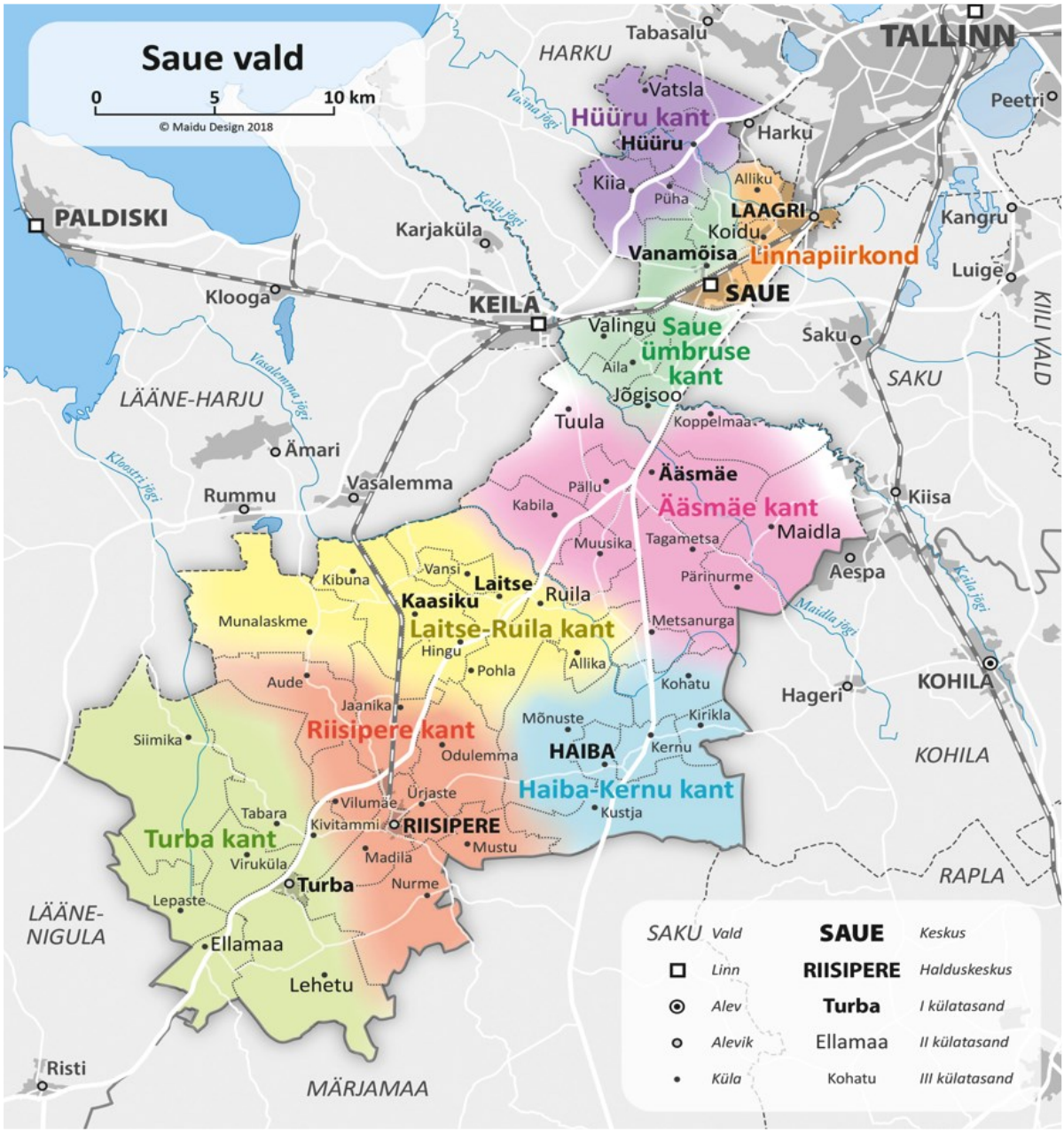

Joonis 1. Saue valla kandid ja keskused

Linnalise piirkonna (u 15 000 elanikku) moodustavad Saue linn, Laagri alevik ja nendega piirnevad Koidu ning Alliku külad. Alliku küla Vääna jõest lõunapoole jääv osa on linnapiirkonnaga vähem seotud ning jääb seega pigem Saue ümbruse kandi koosseisu. Tegu on suuremas osas tiheasustatud alaga, kus kokku elab enam kui pool valla elanikkonnast ning kus on tagatud kõik peamised avalikud teenused (lasteaiad, koolid, sotsiaalteenused, sportimisvõimalused jne). Linnalisse piirkonda jääb Saue valla keskus Saue linn, mis teenindab otseselt ka Saue ümbruse kandi külasid (Vanamõisa, Valingu, Aila, Jõgisoo).

Kuigi Saue linn on valla keskuseks, on teatud teenused (nt esmatasandi tervishoid) nii hetkel kui ka tulevikus dubleeritud nii Saue linnas kui ka Laagri alevikus. Mõlemas asulas elab 2023. a alguse seisuga ligi 6000 inimest, seejuures on Laagri alevik olnud elanike arvult järjepidevalt kasvav, samas Saue linn stabiilne. Seega võib linnalist piirkonda käsitleda kui kaksikkeskusega arenguala. Ala edasist arengut ühtse piirkonnana toetab Transpordiameti poolt Saue linna ja Laagri aleviku vahele 2021. aastal rajatud otsetee. Linnalise piirkonna juhtlauseks on olnud “linn linnast väljas”,

mis tähendab, et tegu on alaga, kus elanikele on tagatud kõik linlikud hüved ja teenused, kuid mis samas on rohelise ja inimsõbraliku elukeskkonnaga.

Linnapiirkonna seisukohalt oluliseks arenguks on 2022. aasta sügisest Laagri alevikus tegevust alustanud Saue Riigigümnaasium, mis on suunatud kõigile valla elanikele. Jätkuvalt on linnapiirkonnas oluline ka muude kogu valda teenindavate spetsialiseeritud teenuste arendamine, sh erasektori poolt. Seoses rahvaarvu kasvuga on jätkuvalt väljakutseks kodulähedaste lasteaia- ja koolikohtade pakkumine. Seejuures peab arvestama, et piirkond teenindab ka Saue ümbruse kanti, mis on kiirelt kasvanud. Eraldi ülesandeks on nii Saue linna kui ka Laagri aleviku keskuse avaliku ruumi arendamine. Saue linna, kui keskuse, puhul on lisaks teenuste ja avaliku ruumi arendamisele oluline ka heade ühenduste tagamine nii valla teiste piirkondade kui ka Tallinnaga.

Linnalises piirkonnas on oluline kasvupotentsiaal, seda nii keskustes asuvate uute kortermajade arendusprojektide näol kui ka keskuste äärtesse jäävate väiksemate arenduste näol. Pikemas perspektiivis võib soodsate arengute toel tekkida ligi 20 000 elanikuga kasvukolmnurk Laagri alevik – Saue linn – Saku alevik. Linnalisse piirkonda on koondunud suur osa valla territooriumil paiknevatest töökohtadest, eeskätt töötleva tööstuse, kaubanduse ja teeninduse valdkondades.

Saue ümbruse kandi moodustavad Vanamõisa, Valingu, Aila ja Jõgisoo külad (kokku u 1800 elanikku). Tegu on kiiresti kasvava piirkonnaga, kus samas pole vallal otstarbekas ise avalikke teenuseid arendada (nt lasteaia- ja koolikohad), kuna külad asuvad Saue-Laagri linnalise piirkonna vahetus läheduses. Peamiste avalike teenuste pakkumisel on oluline tagada head ühendused linnalise piirkonnaga. Kandi kõige tuntuim objekt on Vanamõisa vabaõhukeskus, kus korraldatakse erinevaid sündmuseid.

Saue ümbruse kandi külade puhul on tegu küllalt suurte ning aktiivsete kogukondadega, mistõttu on põhjendatud nende toetamine kohalike kultuuri- ja vaba aja teenuste ning muude kogukonnateenuste pakkumisel. Saue ümbruse kandi suurim küla on Vanamõisa, mille elanike arv on kiiresti kasvanud ja mis koos Alliku küla lõunapoolse osaga moodustab ligi 1000 elanikuga piirkonna. Elanike arvust ning kogukonna aktiivsusest lähtuvalt on põhjendatud Vanamõisa küla (Vanamõisa seltsimaja) käsitlemine teenuskeskusena (I asumitasand). Jõgisoo ja Valingu kuuluvad elanike arvult II ning Aila III asumitasandi hulka.

Hüüru kanti (u 1300 elanikku) kuuluvad Hüüru, Kiia, Püha ja Vatsla külad. Kandi eripäraks on paiknemine Tallinn-Keila maantee ääres, mistõttu on kant võrreldes teistega rohkem seotud Harku vallaga. Kanti mõjutab oluliselt ka Tallinna lähedus. Tegu on kasvava piirkonnaga. Kuna nii Saue-Laagri linnaline piirkond, Tallinn kui ka Harku valla keskus Tabasalu on Hüüru kandi läheduses, pole otstarbekas avaliku sektori poolsete haridusteenuste (lastead/kool) arendamine piirkonnas. Küll aga on oluline toetada kogukonda erinevate teenuste pakkumisel ning lisaks tagada head ühendused nii Tallinna kui ka Saue linnapiirkonna suunas.

Kandi keskuseks on u 525 elanikuga Hüüru küla, mis on ka teenuskeskuseks (I asumitasand). Vatsla ja Kiia kuuluvad elanike arvult II asumitasandi hulka. Üheks tuntumaks objektiks piirkonnas on Hüüru mõis.

Ääsmäe kant *(*u 1900 elanikku) on elanike arvult Saue valla suurim valdavalt hajaasustuse struktuuriga kant, kuhu kuulub 9 küla. Pea kõik kandi asulad on viimase 10 aasta jooksul kasvanud, seda küll mitte väga suures mahus. Piirkonna selgeks tõmbekeskuseks ning ühtlasi ka teenuskeskuseks on Ääsmäe küla (u 850 elanikku), kus on tagatud kõik peamised avalikud teenused (lasteaed, kool, noortekeskus). Ääsmäe kandis (ning ka kõigis lõunapoolsetes kantides) on oluliseks tegevusalaks põllumajandus.

Ääsmäe kandis asuvad avalikest teenustest põhikool, lasteaed, raamatukogu, noortekeskus ja spordikompleks.

Ääsmäe kant teenindab osaliselt ka Haiba-Kernu kanti, kuna kandid on logistiliselt seotud (Pärnu mnt äärsed piirkonnad). Perspektiivis on võimalik ka Ääsmäe kandi ja Haiba-Kernu kandi ühendamine, kuna Haiba-Kernu kant on teistest Saue valla kantidest väiksem ning samas ka Ääsmäe kandiga orgaaniliselt seotud.

Ääsmäe kandi läänepoolseim küla – Tuula (II asumitasand) – on funktsionaalselt seotud Keila linnaga, kuna jääb sellest vaid ligikaudu 5 km kaugusele. Idapoolseim küla Maidla on aga osalt seotud Saku valla Kiisa-Kurtna piirkonnaga. Samas on Maidla külas ka arvestava suurusega kogukond (u 320 elanikku), mistõttu on tegu II asumitasandi keskusega. Maidla näol on tegu hajakülaga, kus talud (eluasemed) paiknevad enamasti eraldi.

Laitse-Ruila kandi (u 1700 elanikku) elanike arv on perioodil 2016-2023 kasvanud enam kui veerandi võrra, kuid kandi võimalik kasvupotentsiaal on märkimisväärselt suurem. Kandi koosseisus on 9 küla. Kandil pole ühte selget keskust, suurema keskuspiirkonna moodustab raudteeäärne Kaasiku küla koos Laitsega (teenuskeskus ehk II asumitasand). Rahvastikuregistri andmetel on Kaasiku külas u 550 elanikku, samas on seal aga u 2000 suvilakrunti. Lisaks Kaasikule on palju (u 800) suvilakrunte ka teisel pool raudteed asuvas Kibuna külas (u 190 registreeritud elanikku).

Suvilate piirkonnas (Kaasiku, Kibuna, Laitse, Vansi) puudub täielikult kaasaegne infrastruktuur (vee- ja kanalisatsioonivõrk, teed, tänavavalgustus), mille rajamine on kogu Saue valla üks suuremaid investeeringuid. Eraldi väljakutseks on elanike motiveerimine liitumaks vee- ja kanalisatsioonivõrguga. Samas on tegu kogu valla seisukohast olulise kasvupiirkonnaga, millel on hea raudteeühendus Tallinnaga ning mille elanike arv võiks potentsiaalselt mitmekordistuda.

Kandi olulised avalikud teenused (põhikool, raamatukogu, spordihoone, staadion) asuvad Ruila külas (u 160 elanikku) asuvas mõisakompleksis, mis jääb suvilapiirkondadest u 7 km kaugusele. Ruila kooli koosseisu kuulub ka Laitse külas asuv lasteaed. Raamatukogu teenust pakutakse koostöös asumiseltsiga ka Laitse seltsimajas.

Laitse-Ruila kandis on mitmeid piirkonnaülese mõjuga turismiobjekte, näiteks Laitse Graniitvilla (sündmuste korraldamine), Laitse loss (majutus, toitlustus, sündmused), LaitseRallyPark (seiklussport) ja Ruila tallid (ratsutamine). Valla jaoks on oluline turismiettevõtjate koostöö soodustamine ning erinevate piirkondade objektide reklaamimine.

Haiba-Kernu kant (u 680 elanikku) on valla väikseim kant, mis on teistest hajaasustuse struktuuriga kantidest ligi kaks korda väiksem. Kandis on 7 küla. Samas on Haiba külas (315 elanikku) valla halduskeskus, kuna tegu on varasema Kernu valla keskusega, kus on põhikool-lasteaed (asub Kernu külas), kultuurimaja koos spordisaaliga, raamatukogu ning valla halduskeskus. Perioodil 2018-2023 on piirkonna kinnisvarakasutust optimeeritud. Pikema vaate arenguid on otstarbekas kavandada koos Ääsmäe kandiga.

Piirkonnas asub Kernu Põhikool, mille puhul on rakendatud lasteaed-põhikool mudelit, koolis on kaks esimest kooliastet (1-6 klass). Muudest olulisematest objektidest asub kandis Haiba lastekodu, staadion ning Kernu mõis (majutus, sündmused).

Riisipere kant (u 1300 elanikku) on selge keskus-tagamaa tüüpi piirkond. Kandi keskuses Riisipere alevikus (halduskeskus, endine Nissi valla keskus) elab ligi 900 elanikku, ülejäänud külades (kokku 8) on elanike arv vahemikus 15-95. Elanike arv on kandis tervikuna viimase 5-6 aasta jooksul pisut kasvanud.

Riisipere arengu eelduseks on raudteeühendus Tallinnaga. Samas on pealinn suhteliselt kaugel (u 45 km), mis vähendab piirkonna kasvupotentsiaali. Piirkonnas asuvad Nissi Põhikool ja Riisipere lasteaed, raamatukogu ning Riisipere halduskeskus. Kandi üheks silmapaistvaks objektiks on Riisipere mõis.

Turba kandi (u 1500 elanikku) keskuseks on Turba alevik (u 940 elanikku), mille tagamaa moodustavad 8 küla. Neist Lehetu ja Ellamaa on suuremad külad, mis on käsitletavad kui II asumitasand (paikkonnad). Kandi elanike arv on pigem olnud languses. Piirkonna arengueelduseid toetab Turba aleviku raudteeühendus Tallinnaga, mis loodi 2019. aasta lõpus.

Piirkonnas asuvad Turba raamatukogu ja Turba Kool, mille koosseisu kuulub ka Turba lasteaed.

Turbas endises Ellamaa elektrijaamas asub omanäoline turismiobjekt Eesti Mootorispordi Muuseum. Kandis on ka suhteliselt mitmekesine ettevõtlus, sh nii põllumajanduse kui töötleva tööstuse (metall, puit) alal.

1.2. Rahvastik

Saue vallas elas rahvastikuregistri andmetel 2023. aasta 1. jaanuari seisuga 25 557 inimest. Seega on Saue vald kõige suurema rahvaarvuga vald Eesti mandriosas ja suurim omavalitsus Tallinna tagamaal. Harju maakonnas elab enam kui 640 000 elanikku, neist ligi 460 000 Tallinna linnas. Tallinnaga piirneb neli enam kui 10 000 elanikuga nii maa- kui ka linnapiirkondi hõlmavat omavalitsust. Lähtuvalt paiknemisest, demograafilistest trendidest ja kaasnevatest arenguväljakutsetest on Rae, Viimsi ja Harku vald kõige sobivamateks Saue valla arengu jälgimise võrdlusomavalitsusteks.

Pealinn Tallinn koos tagamaaga on viimastel aastakümnetel olnud Eesti majandusarengu kasvumootor, millega seotud tõmbetegurid on kaasa toonud nii sisserände kui ka valglinnastumise tagamaale. Suurim elanike arvu kasv võrdlusomavalitsustest on Rae vallas (joonis 2).

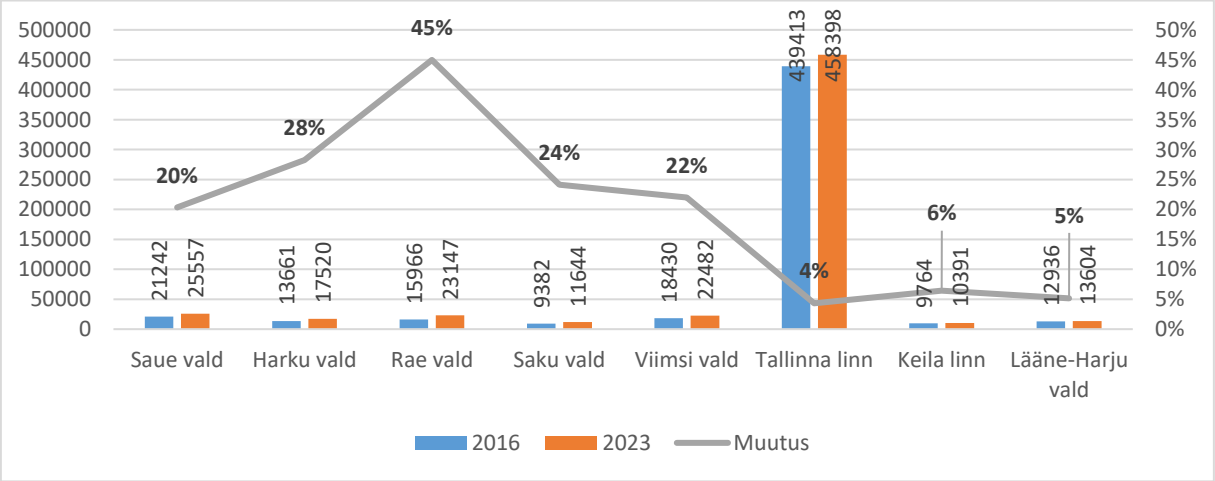

Joonis 2. Rahvaarvu muutus võrdlus- ja naaberomavalitsustes 2016-2023 (01. jaanuari andmed) (Allikas: Rahvastikuregister)

Haldusreformi eelse Saue valla rahvaarvu kasv perioodil 2013-2018 oli enam kui 10%, mis on samas suurusjärgus Viimsi ja Harku valdadega. Rahvaarvu kasv on jätkunud pärast haldusreformi mõnevõrra kiiremas tempos. Veelgi suurem on olnud rahvaarvu muutus Rae vallas (ca 45%). Vaadeldes nii Saue, Rae kui Harku valla sisest rahvastikuarengut asustusüksuste lõikes

on näha (mõningate eranditega nagu rannaäärsed piirkonnad, endised suvilapiirkonnad jm spetsiifiliste arengueeldustega paigad), et kasvupiirkond lõpeb Tallinna ringtee mõjutsooniga. Samas tuleb arvestada rahvastikuandmete *de facto* peegelduse mõningase ebausaldusväärsusega. Kuigi 2019. aastal ellu kutsutud rahvastikuregistri korrektuuride tulemusel täpsustus oluliselt rahvaarv omavalitsustes, siis Tallinna linna poolt kümnend tagasi ellu kutsutud ühistranspordi soodustus võib senimaani omada mõju registri andmete paikapidavusele. Seega võib Saue valla territooriumil püsielanikke olla mõne protsendi võrra rohkem kui rahvastikuregistri andmetel.

Saue vallas on 54 asustusüksust – vallakeskus Saue linn, kolm alevikku (Laagri, Riisipere, Turba) ja 50 küla. Paiknemise, liikumisteede, tõmbekeskuste asukoha, teenuste kättesaadavuse ja tarbimise ning osalt kogukonnaidentiteedi alusel on vald jaotatud kaheksaks kandiks[2].

Valla rahvastik ja selle kasv ei jaotu valla siseselt ühtlaselt. Enam kui 70% valla elanikest on koondunud Tallinna linna ja Keila jõe vahelisele alale, mis moodustab vähem kui viiendiku valla pindalast. Seega elab umbes 18 000 inimest valdavalt tiheasustusega ja linliku elulaadiga piirkonnas, peamiselt Saue linnas, Laagri alevikus ja nendega piirnevates külades. Elanikke on enim lisandunud linnapiirkonda, kuid kasvutempo võrreldes olemasoleva rahvastikuga on olnud kiireim Saue ümbruse kandis.

Lõunapoolseid Ääsmäe, Riisipere ja Turba kante iseloomustab mudel, kus üks suurem keskus pakub teenuseid nii selle keskuse kui sellega seotud tagamaa elanikele. Laitse-Ruila kandis on kolm väiksemat keskust ja Haiba-Kernu kandis üks väike keskus. Elanikke on lisandunud enim Laitse-Ruila, kuid ka Ääsmäe ja Riisipere kantides. Haiba-Kernu ja Turba kandis on rahvaarv püsinud stabiilne.

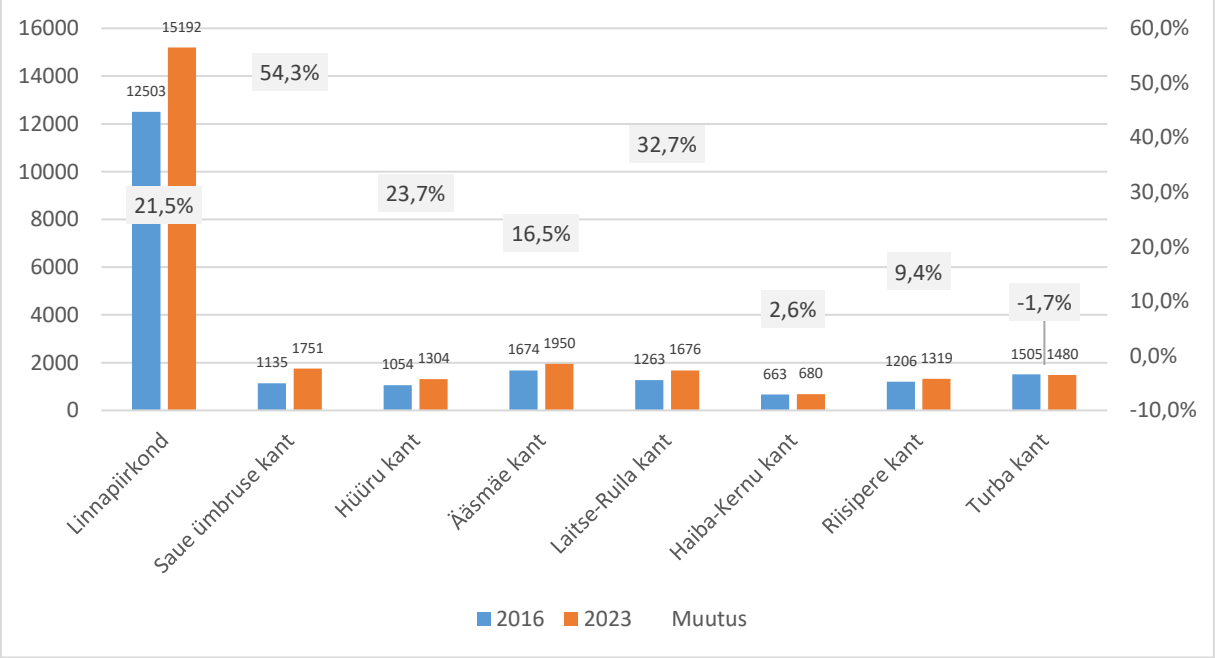

Joonis 3. Rahvaarvu muutus kantides aastatel 2016-2023 (Allikas: Rahvastikuregister)

Elanikkonna soolis-vanuseline struktuur on Tallinna tagamaal sisserände tulemusena raskuskeskmega nooremates vanusrühmades. Võrdlusomavalitsustest on Saue valla rahvastik

[2] Arvestades haldusreformi tulemusel kujunenud uue ruumiloogikaga, et kattu kantide piirid täielikult maakonna teemaplaneeringus „Harjumaa sotsiaalne infrastruktuur" defineeritud kantidega.

keskmiselt mõnevõrra vanemaealisem (eelkõige lõunapiirkonna kantide arvelt) ainult võrreldes Rae vallaga (joonis 4).

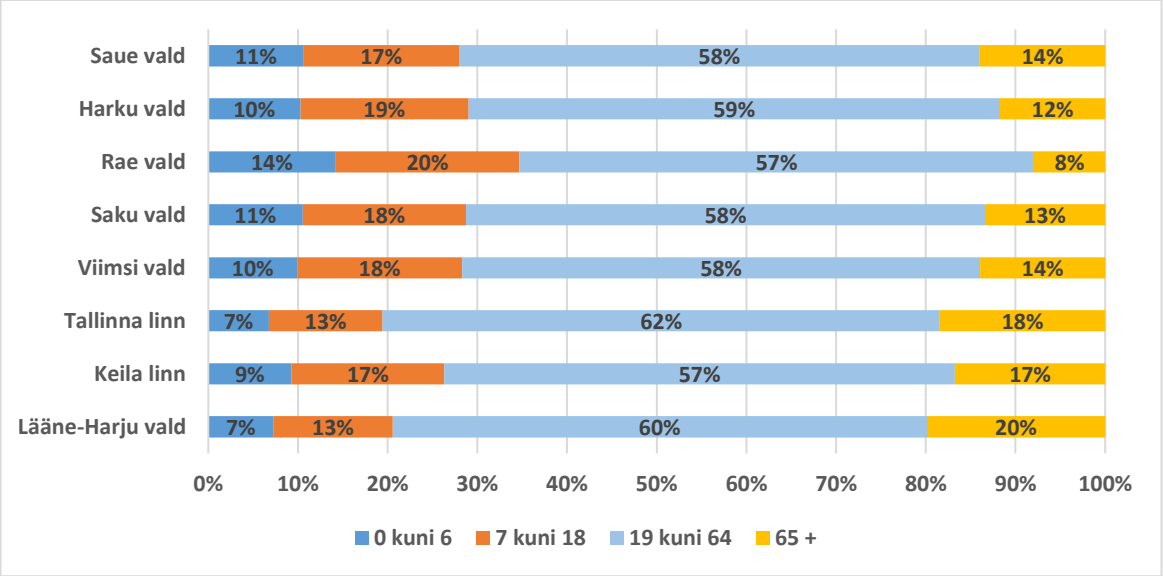

Joonis 4. Rahvastiku vanuskoosseis võrdlusomavalitsustes ja Tallinnas 01.01.2023 seisuga (Allikas: Rahvastikuregister)

Rahvastiku soolis-vanuseline jaotus tervikuna on Saue vallas tasakaalust väljas, mis on otseselt intensiivse sisserände tagajärg (vt joonis 5). See on omane kõigile Tallinna tagamaa omavalitsustele, mille territooriumile on aset leidnud valglinnastumine. Samas on kantide vanusstruktuuride vahel suured erinevused, mis peegeldab ka tõsiasja, et mida pealinnast kaugemale, seda vähem on inimesi lisandunud või on sealt nooremad elanikud lahkunud.

Tasakaalustamata vanusjaotus muudab erinevate avalike teenuste vajaduse pikemaks ajaks laineliseks ja eeldab seetõttu ka paindlikkust ning nutikust avalike teenuste pakkumise korraldamisel. Eriti keerukaks võib keskpikas perspektiivis osutuda optimaalse haridustaristu rajamine ja selle kulutõhusalt kasutuses hoidmine. Samuti nõuavad vananeva rahvastiku tingimustes tähelepanu erinevad sotsiaalteenused – kuigi vanemaealiste suhteline arvukus sisserände tingimustes ei suurene, siis absoluutarvudes see kasvab.

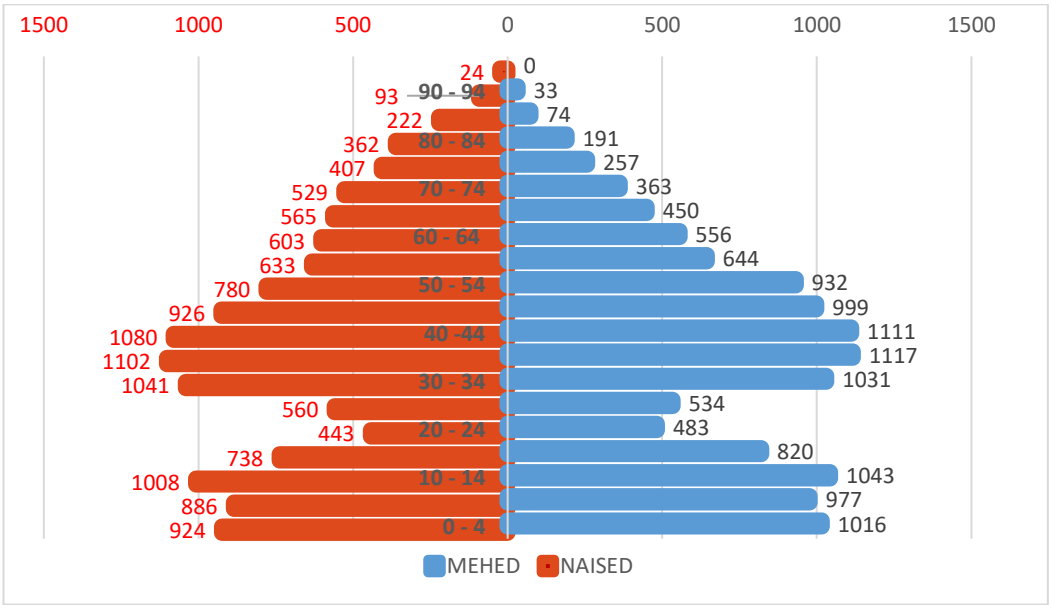

Joonis 5. Rahvastiku soolis-vanuseline jaotus Saue vallas seisuga 1.01.2022 (Allikas: Rahvastikuregister)

Loomulik iive Saue vallas on tugevalt positiivne. Perioodil 2016-2022 on aasta keskmiselt sündinud 297 last ja surnud 192 inimest ehk loomuliku iibe tulemusena on lisandunud keskmiselt ligi 105 elanikku aastas. Summaarne sündimuskordaja ei ole küll saavutanud rahvastiku taastevõimeks vajalikku taset, kuid on kõrgem Eesti keskmisest. Rahvaarvu kasvu vallas on lisaks positiivsele loomulikule iibele toetanud positiivne rändeiive. Perioodil 2016-2022 on aastas keskmiselt lisandunud u 770 elanikku (joonis 6).

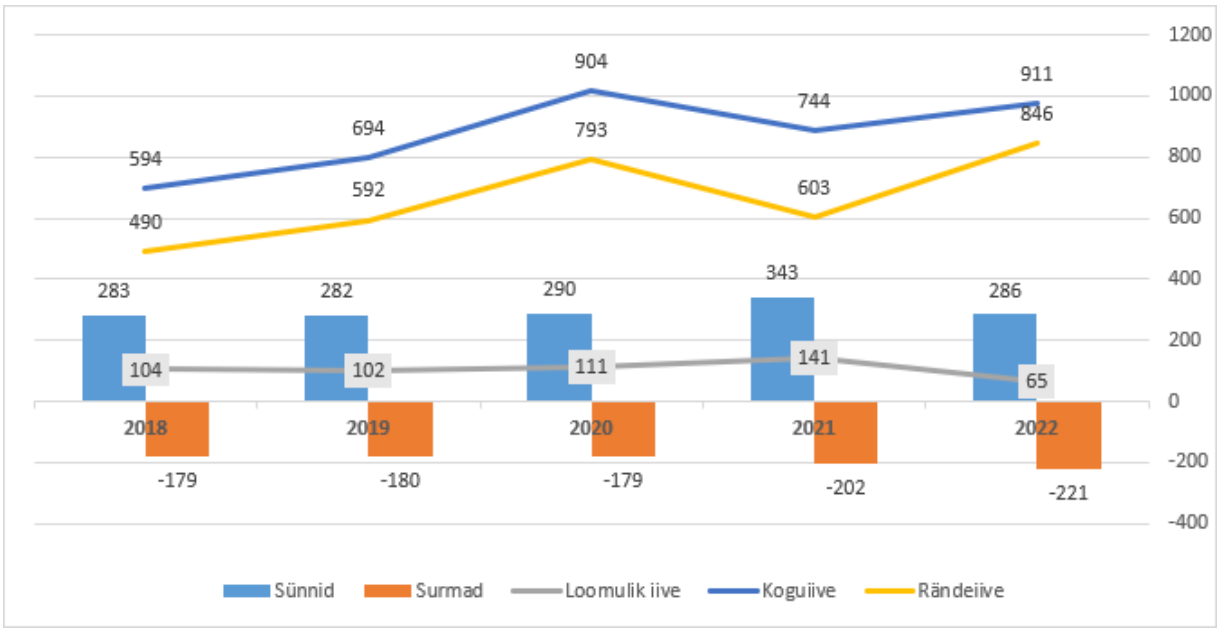

Joonis 6. Loomulik- ja rändeiive aastatel 2016-2022 (Allikas: Rahvastikuregister)

2022. a. kevade koostas Saue Vallavalitsus rahvastikuprognoosi aastani 2030 kantide lõikes (linnapiirkonnas on eristatud Laagri alevik ja Saue linn). Prognoos esitab kolm tuleviku rahvastikuarengu stsenaariumit iga piirkonna kohta (tabel 1).

Tabel 1. Rahvastikuprognoosi eeldused (Allikas: Saue Vallavalitsus)

Kant	Negatiivne stsenaarium	Optimaalne stsenaarium	Positiivne stsenaarium
Haiba-Kernu kant	Rändeiive pöördub taas negatiivseks.	Jätkub mõõdukas kasv. Haiba korterelamud ja hajaasustus-piirkonnas aastaringse kasutuseta olevad ehitised täituvad elanikega. Uusi elamuarendusi eriti ei teki.	Viie eelneva aasta rahvastiku kasv jätkub samal tasemel. Realiseeritakse kehtestatud detailplaneeringud ja planeeritakse uusi.
Hüüru kant	Möödunud viie aasta rahvastiku kasv pidurdub ja pöördub peale 2025. aastat langusesse.	Piirkonna edasine rahvastiku kasv on optimaalne. Suuri arendusi realiseeritakse aeglasemalt. Vatsla suvilapiirkonnas võetakse suvilad järk-järgult aastaringsesse kasutusse.	Viimase viie aasta rahvastiku kasv jätkub samal tasemel. Piirkonnas on mõõdukalt elamuarendusi. Vatsla suvilapiirkonnas võetakse suvilad järk-järgult aastaringsesse kasutusse.
Laitse-Ruila kant	Rahvaarv kasvab minimaalsel tasemel veel 2025. aastani, misjärel hakkab vähenema.	Piirkonna rahvaarv kasvab optimaalselt. ÜVK alade rajamine ei ole piirkonda jõudnud või jõuab sinna aeglaselt.	Suvilapiirkondadesse rajatakse ÜVK alasid, mis võimaldab suvilaid muuta aastaringselt kasutatavaks. Lisaks arenevad piirkonnas teised teenused ja tekib töökohti.
Linnapiirkond (Laagri)	Rahvastiku kasv jätkub veel mõned aastad, aga seda senisest väiksemas mahus. Arendused toimuvad minimaalselt.	Rahvastiku kasv jätkub mõned aastad samal tasemel, stabiliseerub. Majandust tabanud ehitusmaterjalide puudus ja kallidus võimaldab uusi kodusid soetada ainult jõukamal elanikkonnal.	Rahvastiku kasv jätkub samal tasemel nagu viimasel viiel aastal. Viiakse ellu suuremaid elamuarendusi.
Linnapiirkond (Saue)	Ehitusmaterjalide kriis ei võimalda teostada uusi kinnisvaraarendusi. Alates 2022. aastast sarnaneb ränne 2019. ja 2021. aasta iibega ja seda peaaegu kogu perioodi ulatuses.	Saue linna rahvastiku kasv jätkub mõned aastad samal tasemel, seejärel stabiliseerub. Uusi elamualasid eriti ei arendata.	Viie eelneva aasta rahvastiku kasv jätkub samal tasemel. Jätkuvalt arendatakse varasemaid tööstusalasid uuteks elamualadeks.
Riisipere kant	Piirkond muutub ebaatraktiivseks ja algab elanike väljaränne, seda eelkõige tööeas elanike hulgas.	Jätkub tagasihoidlikum rahvastiku kasv kui viimase viie aasta jooksul. Uued elamuarendused sisuliselt puuduvad.	Sündimus kasvab ja tööealiste väljaränne väheneb või pöördub isegi positiivseks.
Saue ümbruse kant	Viimase viie aasta intensiivne rahvastiku kasv jätkub mõõdukalt 2025. aastani. Majanduslik olukord ja ehitusmaterjalide kriis ei võimalda uusi eluasemeid rajada.	Viimase viie aasta intensiivne rahvastiku kasv jätkub 2025 aastani, misjärel hakkab rahvastiku kasv mõnevõrra vähenema. Arendustegevus ei ole enam nii intensiivne.	Viimase viie aasta rahvastiku kiire kasv jätkub. Realiseeritakse palju elamuarendusi.
Turba kant	Piirkonnast kaovad järkjärgult teenused ja töökohad ja rahvaarv kahaneb.	Rahvaarv jääb stabiilseks.	Sündimus suureneb ja tööealiste elanike väljaränne väheneb või pöördub isegi positiivseks. Seoses raudtee pikendamisega Haapsalu suunal lisandub veel ettevõtteid ja piirkond muutub atraktiivsemaks.
Ääsmäe kant	Jätkub mõningane rahvastiku kasv 2025. aastani, misjärel algab kerge vähenemine.	Kehtestatud detailplaneeringud realiseeritaks järk-järgult. Maidla suvilapiirkonna suvilaid kohandatakse aastaringseks elamiseks.	Kehtestatud detailplaneeringud realiseeritaks järkjärgult ja lisandub uusi elamualasid. Maidla suvilapiirkonna suvilaid kohandatakse ÜVK väljaarendamise senisest aktiivsemalt aastaringseks elamiseks.

Kokkvõttes jääb absoluutnumbrites negatiivse stsenaariumi realiseerumisel kümnendi lõpu rahvaarv samaväärsele tasemele lähteaastaga, optimaalse stsenaariumi realiseerumisel kasvab rahvaarv ligi 3500 ja optimistlikul juhul enam kui 7000 elaniku võrra. Valdav osa kasvust tuleb linnapiirkonnas Laagri aleviku ja selle ümbruse arvel (tabel 2).

Tabel 2. Rahvastikuprognoos aastaks 2030 (Allikas: Saue Vallavalitsus)

Kant	Negatiivne stsenaarium	Optimaalne stsenaarium	Positiivne stsenaarium	Negatiivne stsenaarium	Optimaalne stsenaarium	Positiivne stsenaarium
Haiba-Kernu kant	620	715	845	-50	45	165
Hüüru kant	1 245	1 340	1 470	10	105	230
Laitse-Ruila kant	1 540	1 850	2 130	-55	250	530
Linnapiirkond (Laagri)	9 315	10 800	12 450	525	2 000	3 655
Linnapiirkond (Saue)	5 675	6 200	6 700	-180	350	850
Riisipere kant	1 280	1 345	1 480	-40	20	155
Saue ümbruse kant	1 820	2 200	2 990	125	500	1 300
Turba kant	1 455	1 490	1 570	-25	10	90
Ääsmäe kant	1 870	2 070	2 180	-30	165	280
Saue vald	24 820	28 010	31 815	280	3 445	7 255

Üldistatult saab välja tuua, et järgneval kümnendil toimuksid ilma sisserändeta alljärgnevad rahvastikuprotsessid:

- rahvastiku sisemine taastevõime kahaneb, tuleviku sünnipõlvkonnad on väiksemaarvulised ehk lasteaiaealiste laste arv väheneb;
- põhikooliealiste arvukus esialgu suureneb, kuid hakkab umbes 5 aasta pärast kahanema, gümnaasiumiealiste arvukus kasvab oluliselt ning 10 aasta perspektiivis kahanema ei hakka;
- tööealiste (eeldatavate maksumaksjate) arvukus oluliselt ei muutu;
- eakate arvukus suureneb, kasvutempo sõltub eelkõige oodatava eluea pikkuse muutusest.

Jätkuva sisserände korral võib sõltuvalt selle mahust lasteaiaealiste laste arvukus siiski säilida ja ka suureneda. Olulisel määral võib aga kasvada põhikooli- ja gümnaasiumiealiste laste arvukus ning mõnevõrra ka eakate arvukus. Sisserände ulatus sõltub aga nii üldisest majanduskeskkonnast, elupiirkondade arendusprojektidest kui ka valla võimekusest tagada heal tasemel teenused ning piirkonna üldine positiivne maine.

Perspektiivne sisseränne on järgneval kümnendil seotud eelkõige järgnevate linnalises piirkonnas asuvate arendustega:

- Laagri alevikus asuv endine Sagro kasvuhoonete maa-ala koos naaberkinnistute alaga - ca 1000 eluaset;
- Alliku küla Kotka piirkonna arendus (sh Veskimöldre II etapi lõpetamine) - ca 300 eluaset;
- Saue linna ja Laagri aleviku vahelisele alale jäävad eramuarendused - ca 150 eluaset.
- Saue linna Keskuse tänava piirkonna arendused ca 100 eluaset
- Saue linna ja linna ümbruse kandi muud arendused - ca 100 eluaset;

Detailplaneeringu algatamise huvi on avaldatud Saue linna keskusalale ning sellega külgnevatele aladele Suurevälja teest kuni TOP-i liiklussõlmeni (piirnedes üldplaneeringu järgse tiheasumi piiriga põhja suunalt Laagi-Alliku riigimaanteega). Hinnanguline ehitusmaht sellel alal on ligikaudu 1400 elamuühikut (ca 1000 korterit ning ülejäänud osas eramud, paarismajad ja

ridaelamud. Selle ala arengu ajalist perspektiivi on hetkel veel keeruline hinnata, eeldatavalt jäävad mõjud kümnendi lõpuossa.

Kokku võib nende perspektiivsete arendusprojektide realiseerumisel lisanduda valla põhjapiirkonda kuni 1600 leibkonda ehk u 4000 elanikku. Kaasaegse taristu (eelkõige ühisveevärk ja -kanalisatsioon) rajamisel Laitse-Kaasiku-Vansi-Kibuna piirkonda võib juhtuda, et sinna lisandub 10 aastaga kuni 1000 elanikku (suvilakrunte on külades kokku u 2800, registreeritud elanikke aga vaid u 600).

Kokkuvõttes on realistlik, et eelnimetatud arendustegevuste elluviimisel elab aastal 2030 Saue vallas võrreldes tänasega *ca* 5000 inimest rohkem (kokku ligi 30 000 inimest). Pikas vaates arvestab Saue valla üldplaneering ka võimalusega, et aastaks 2035 võib elanike arv ulatuda kuni 35 000 inimeseni, mis näitab, et valla elanike arvukuse osas on veel jätkuvalt kasvuruumi.

1.3. Arengueeldused ja väljakutsed

Paiknemine pealinnaregioonis

Saue valla vaieldamatult kõige olulisemaks **arengueelduseks on asukoht – paiknemine Tallinna lähedal ning suurte maanteede (Tallinn-Pärnu, Tallinn-Haapsalu) ning raudtee ääres**. Ligikaudu 70% valla elanikest elab vähem kui 20 km kaugusel Tallinnast ning kuulub seega pealinna otsesesse mõjusfääri. Vastavat piirkonda iseloomustab rahvastiku kasv, igapäevane tihe pendelränne ning tugev funktsionaalne seos pealinnaga, mida toetavad head transpordiühendused. Kuigi ka valla kaugemad kandid Ääsmäe, Kernu-Haiba, Riisipere ja Turba on olulisel määral mõjutatud Tallinnast, on vahemaad pealinnaga siiski küllalt suured (ulatudes kuni 60 kilomeetrini), mistõttu on vajalik nii kohapealsete teenuste kui töökohtade olemasolu. Ka rahvastiku juurdekasvu potentsiaal on kaugemates kantides oluliselt väiksem, v.a suured raudteeäärsed suvilapiirkonnad (eelkõige Kaasiku ja Kibuna), kus on tuhandeid krunte, kuid kus puudub kaasaegne infrastruktuur. Pealinnaregioonis paiknemine toob kaasa ka igapäevase pendelrände Saue valla suunas. Eelkõige puudutab see linnapiirkonda, kus tegutsevad suuremad ettevõtted, mille tööjõust arvestatav osa tuleb Tallinnast ja mujalt Harjumaalt.

Tulenevalt asukohast on Saue vald järjepidevalt kasvanud ning elanike arv on ületanud 25 000 elaniku piiri. Edasise kasvu puhul peab fookuses olema selle suunamine transpordikoridoride (eelkõige raudtee) äärsetele aladele, kus on juba väljaarenenud taristu ja ühistranspordiühendused. Jätkuv kasv on tõenäoline ka Saue-Laagri linnalises piirkonnas ning linnalähedastes kantides (Hüüru, Saue ümbruse kant), siinjuures on oluliseks teguriks nii Saue linna kui ka Laagri aleviku areng atraktiivseteks ja mitmekesiste võimalustega keskusteks arvestades kasvavat eluasemete nõudlust.

Kuigi pendelränne jääb tõenäoliselt oluliseks ka tulevikus, on Saue valla selge suund tugevdada kohapealseid keskusi, et vähendada sundliikumist ning sellega kaasnevaid probleeme. See tähendab nii heal tasemel avalikke teenuseid (lasteaia- ja koolikohad, esmatasandi sotsiaal- ja tervishoiuteenused, vaba aja veetmise võimalused) kui ka kohapealsete töökohtade tekkimise soodustamist, sh kaugtöö võimaldamist. Kliimaeesmärkide täitmise kontekstis on pendelrände vähendamise kõrval võtmekohaks kiired ja säästvad ühendused nii Tallinnaga kui ka valla keskuste vahel. Selleks sobib suurepäraselt rongiliiklus, millega on seotud arvestav osa valla suurematest asulatest.

Valla elanike arvu kasv tähendab, et järgnevatel aastatel tuleb jätkuvalt panustada kasvuga seotud väljakutsete lahendamisse, sh lasteaia- ja ka koolikohtade loomisse, tehnilise taristu rajamisse, avaliku ruumi arendamisse jms.

Valla erinevate piirkondade tasakaalustatud areng

Valla kantide areng on olnud erisuunaline – tihedalt asustatud põhjaosa on olnud kiirelt kasvav, hõredamalt asustatud ning põllumajandusliku iseloomuga lõunaosa kas stabiilne või kohati ka kahanev. Haldusreformi järgselt on valla tasakaalustatud areng olnud valla juhtimise üks olulisemaid prioriteete ning see on toimunud süsteemselt. Aastatel 2018-2022 on valla lõunapoolsetes kantides ellu viidud mitmeid suuremaid investeeringud, sh on uuendatud teenusekeskuseid, lasteaedasid, staadione, rajatud kergteid jne. Valla piirkondade tasakaalustatud arendamine on ka järgnevatel aastatel jätkuvalt prioriteetne, selleks on vajalik rakendada erinevaid meetmeid.

Oluliseks sammuks on avaliku ruumi kaasajastamine lõunapoolsetes keskustes, sh koostöös kolmanda sektoriga ka väiksemates asulates (II asumitasand). Seejuures on oluline ühiste sümbolite ja kujundite kasutamine avalikus ruumis, mis võimaldavad tugevdada Saue valla ühtset identiteeti arvestades sealjuures iga kandi eripära. Teiseks meetmeks on avalike teenuste osutamisega seotud infrastruktuuri jätkuv kaasajastamine, nt Turba lasteaed ja Turba ning Ruila koolid. Kolmandaks on vajalik ka uue taristu rajamine, seda eelkõige suvilapiirkondades. Lisaks on jätkuvalt tarvis toetada kohapealsete kogukondade ja ettevõtluse aktiivsuse ja võimekuse kasvu erinevate teenuste osutamisel ja väiksemate investeeringute algatamisel (nt vaba aja taristu).

Valla tasakaalustatud arengu puhul on jätkuvalt oluliseks eesmärgiks ka kohapealsete kogukondade süsteemne toetamine ning kolmanda sektori rolli suurendamine kohaliku elu edendamisel. Teenuste osutamisel on eriti oluline koostöö I asumitasandil (teenuskeskused) ning II asumitasandil (paikkonnad). Kolmas sektor mängib tähtsamat rolli I ja II asumitasandi puhul.

Säästev areng ja innovatsioon

Euroopa Liit ja Eesti on võtnud suunaks jõuda aastaks 2050 kliimaneutraalsuseni. See tähendab, et vähem kui 30 aasta jooksul tuleb üle minna majandusele, kus kasvuhoonegaase ei teki rohkem, kui ökosüsteem parasjagu siduda jõuab. Mõtestatud ja süsteemne rohepöörde rakendamine on ka Saue valla väljakutse, mis puudutab kõiki valdkondi taristust teenusteni.

Kliimaneutraalsuse poole liikumine eeldab nii säästlikkusele suunatud investeerimistegevust kui ka üldist teadlikkuse kasvatamist nii valla allasutuste kui ka kogukondade seas. Säästva arengu printsiipide rakendamine tähendab muuhulgas ka põllumajandusliku mahetootmise soodustamist, elaniku- ja külastajasõbraliku avaliku ruumi kujundamist, sidusa ja funktsionaalse rohevõrgustiku planeerimist ning muid tegevusi, mis on määratletud ka valla uues üldplaneeringus. 2022. aastal valiti Saue vald üheks viiest Eesti omavalitsusest, kes osalevad EL kliimamuutustega kohanemise missioonis. Missiooni fookuses on kliimamuutustest tulenevatele probleemidele uute lahenduste loomine ja testimine. Missiooni raames proovitakse uusi lähenemisi 150 erinevas Euroopa regioonis. Tegevusi rahastatakse programmi Horizon Europe kaudu.

Saue vald kui Eesti üks suuremaid ja võimekamaid omavalitsusi peab jätkuvalt olema ka Eesti omavalitsusmaastiku arengu üks suunanäitajatest, kus innovatsioon on aluspõhimõte. Valla positsioon võimaldab katsetada erinevaid uudseid lahendusi, mistõttu oleme avatud erinevate valdkondade (digilahendused, e-teenused, transport, avaliku ruumi lahendused jms) pilootprojektide elluviimisele ja kogemuste jagamisele (sh koostöös teadusasutustega ja rahvusvaheliste partneritega). Säästva arengu printsiipide ja innovatsiooni pidev rakendamine toetab ühelt poolt efektiivset majandamist ning teisalt valla kuvandit ja mainet.

Juhtimine ja kaasamine

Saue valla arengu aluseks on avatud ja kaasava juhtimiskultuuri rakendamine kogu territooriumil, mida toetavad hea haldustava, arengut soosiv organisatsioonikultuur ning poliitilistest mängudest vaba strateegiline juhtimine. Vastavat lähenemist peavad toetama järjepidev mainekujundus ning kommunikatsioon, mis loovad vallavalitsusest kuvandi kui kaasaegsest organisatsioonist, mis pakub kliendile tänapäevast personaalset teenust. Kaasaegse organisatsiooni kuvand on oluline nii väljapoole suunatult kui ka vallavalitsuse siseselt, sellega tegelemine vajab jätkuvalt tähelepanu, mis on väljakutse.

Avatud juhtimine tähendab ka kogukondade kaasamist ja toetamist. Seejuures on oluline arvestada, et valla erinevates piirkondades on erinevad kogukonnad ning ka identiteet, mille hoidmist ja arendamist toetakse läbi selge finantseerimisskeemi. Valla eesmärgiks ei ole linnalise piirkonna ja maapiirkondade erisuste kaotamine, vaid omanäolisuse toetamine lähtudes Saue valla kui terviku ühistest väärtustest. Lisaks kogukondliku arengu toetamisele võimaldab ühinenud valla suurus ning positsioon laiemat ja sisukamat välissuhtlust ning rakendada senisest aktiivsemat osalemist rahvusvahelises koostöös ja koostöövõrgustikes. Lisaks kogukondade kaasamisele on oluline järjepidev koostöö ettevõtetega, kes on nii töökohtade loojateks kui teenuste pakkujateks.

Paindlikkus ja valmisolek kriiside lahendamiseks

Väliskeskkonna turbulentsus ning erinevad kriisid on viimastel aastatel mõjutanud oluliselt ühiskonda nii Saue vallas, mujal Eestis kui ka välisriikides. Nii tervishoiukriis kui ka Ukraina sõjast tulenev geopoliitiline ebakindlus on kaasa toonud selge vajaduse olla järjepidevalt valmis kiirelt ja paindlikult kohanduma. Seetõttu on äärmiselt oluline, et pika vaate kõrval oleks vallal välja arendatud võimekus kriisidele kiiresti ja asjakohaselt reageerida ning vajadusel ümberhinnata ka operatiivtasandi prioriteete. See sisaldab nii elanikkonna kaitset kui ka toimepidevuse tagamist valla kõikides kogukondades. Seejuures on möödapääsmatu koostöö nii riigi, naaberomavalitsuste kui ka ettevõtete ja kogukondadega.

2. Saue valla arengustrateegia

2.1. Väärtused

Arengu kavandamisel ja arendustegevustes lähtutakse järgmistest väärtustest:

- **Hoiame oma**. Hoiame oma joont, maad ja inimesi. Siin on ilus elada, õppida ja töötada.
- **Usaldus ja turvatunne**. Usalduse ja turvatunde tagab kodanikulähedus ning asjatundlikkus. Hea vald on see, mis toimib võimalikult elaniku ja probleemi ligidal. See on kodulähedane, lapsi ja noori kasvatav haridussüsteem ja kindel ning parimaid võimalusi pakkuv sotsiaalhoolekandesüsteem. See on elanike arvamusega arvestav sõbralik vallavõim. Kõigile elanikele tagatakse võimalused valla elus aktiivselt osalemiseks.
- **Ühtne ja terviklik kogukond.** Tasakaalustatud areng ning ettevõtlikkus loovad võimalused Saue valla kui ühtse kogukonna ja elukeskkonna väärtustamiseks. Seda tunnetavad ja hindavad võrdselt kõikide valla piirkondade elanikud ja siin tegutsevad ettevõtted. Saue vald on linnalähedase elu, külaelu, põllumajandusvaldkonna ja avaliku ruumi väärtustaja. See on maa ja linna väärikas ning teineteist arvestav koostoimimine.
- **Mõnus ja kutsuv külalisele**. Valla äratuntav ja eristuv kuvand on elamusi pakkuv turistidele ja huvipakkuv investoritele. Saue vallas hoolitakse inimestest, hoitakse loodust, toetatakse üksteist ja ollakse avatud uutele võimalustele. See tähendab ka avatust koostööle ja uuenduslikele ideedele ning ettepanekutele.
- **Täiuslik eluring.** Vallas sünnitakse ja siia tullakse tagasi. Vallas ehitatakse keskkonda säästvalt, vallas mõeldakse, kuidas hoidvamalt majandada. Vallast naljapärast ei lahkuta.

2.2. Visioon aastaks 2035

Küla elab, maa toidab, linn toetab – meie ühendame.

Saue vallas on kõik eluks vajalik olemas. Vallas on tugevad maapiirkonnad, kus on tagatud baasteenused ning millel on oma identiteet ja eripära. Saue linna ja Laagri aleviku teljel on kaasaegne linnaline keskkond, kuhu on koondunud spetsialiseeritud teenused, ning mille elukeskkond on mõnusalt aedlinnaline. Raudteeäärsetes kasvupiirkondades on kaasaegne taristu, mis toetab elanike arvu suurenemist kestlikul moel.

2.2.1 Visiooni ellu viimise põhisuunad

Saue valla tegevuse aluspõhimõteteks on inimesekeskus ja kogukondlikkus. Valla toimetamist iseloomustab innovatsioon ja kaasaegsus. Vallas väärtustatakse keskkonnasäästlikkust ja teaduspõhist rohepööret. Valla juhtimine lähtub tervikliku ja tasakaalustatud arengu põhimõttest, on avatud ning kohapealset initsiatiivi ja pärandit toetav.

2.3. Valdkonnaülesed eesmärgid ning nende seosed alavaldkondadega

Saue valla visiooni elluviimiseks on strateegias püstitatud neli valdkonnaülest eesmärki (E1-E4), mida toetavad valdkondlikud eesmärgid ja tegevused.

Valdkondlikud eesmärgid ja tegevused on jaotatud kuueks (vt ka arengukava p 3):

1) haridus;
2) sotsiaalhoolekanne, lastekaitse ja tervishoid;
3) kultuur, sport, vaba aeg ja kogukonnad;
4) ettevõtlus ja turism;
5) säästev areng ja ruumiloome;
6) liikuvus ja ühistransport.

E1: Kaasaegse linnalise keskkonna ja spetsialiseeritud teenuste arendamine Saue linna-Laagri aleviku piirkonnas

Soovitud seisundi kirjeldus

Saue linn moodustab koos lähiümbruse ja Laagri alevikuga ühtse linnalise ruumi. Saue linn on välja arendatud kogu Saue valla keskuseks. Piirkonda iseloomustab kontseptsioon "linn linnast väljas" – elanikele on tagatud kõik linlikud hüved ja teenused, samas on tegu inimsõbraliku, rohelise ja turvalise keskkonnaga. Linnalisse keskkonda on koondatud spetsialiseeritud teenused, mis on suunatud kõigile valla elanikele. Tagatud on head ühendused keskuse ja maapiirkondade ning keskuse ja Tallinna vahel.

Eesmärgi seos valdkondlike eesmärkide ja tegevustega

E1 täitmisesse panustavad kõik 6 valdkonda. Haridusvaldkonna puhul on linnapiirkonnas lähiaastatel prioriteediks riigigümnaasiumi edukas toimimine ning piisaval hulgal lasteaia- ja koolikohtade tagamine. Kultuuri ja spordi valdkonna arendamisel on eesmärgiks kaasaegse kultuurikeskuse ja raamatukogu rajamine Sauele, aga ka Laagri kultuurikeskuse renoveerimine. Sotsiaalvaldkonnas on fookuses vajaduspõhiste teenuste sisuline arendamine, teenused peavad olema kättesaadavad ka väljaspool linnalist piirkonda. Ettevõtluses on prioriteetseteks projektideks Kütise 4 multifunktsionaalse hoone rajamine ning Saue linna uue äripargi planeerimine ja väljaarendamine. Ruumiloome ja liikuvuse puhul on fookuses linnalise piirkonna keskuste avaliku ruumi arendamine ning ühenduste tagamine keskuse ja kaugemate piirkondade vahel.

E2: Süsteemse ning eripärasid toetava kandipõhise arengu toetamine Saue valla maapiirkondades

Soovitud seisundi kirjeldus

Saue valla maapiirkondade arendamisel on aluseks kandipõhine lähenemine. Kõikides valla kantides on tagatud heal tasemel kodulähedased teenused (haridus, kultuur jm), mille kujundamisel on lähtutud kohapealsetest vajadustest. Vald on toetanud iga kandi eripära tugevdamist, sh piirkonnaülese mõjuga objektide arengut. Iga valla kandi elanikele on loodud võimalus panustada kohaliku elu arendamisse.

Eesmärgi seos valdkondlike eesmärkide ja tegevustega

E2 täitmiseks on samuti oluline kõigi 6 alavaldkonna projektide elluviimine. Hariduse puhul vajavad elluviimist lasteaedade ja põhikoolide renoveerimise projektid. Kultuuri, spordi, vaba aja ja noorsootöö, aga ka sotsiaalhoolekande ja tervishoiu puhul on teatud investeerimisprojektide kõrval võtmetähtsusega koostöö arendamine kolmanda sektoriga, seda nii objektide arendamisel kui ka teenuste pakkumisel (eelkõige I ja II asumitasandil). Endiste vallakeskuste puhul panustatakse avaliku ruumi kaasajastamisse, oluline on ka koostöö kohalike ettevõtjatega, seda nii piirkondlike töökohtade tagamisel kui ka turismipotentsiaali rakendamisel. Transpordikorraldusel on oluline koostöö eri liikide (rong, buss) graafikute ühildamisel.

E3: Transpordikoridoride äärsete kasvupiirkondade arendamine

Soovitud seisundi kirjeldus

Saue valla oluline arengupotentsiaal on suurte transpordikoridoride äärsed piirkonnad, kuhu on rajatud kaasaegne taristu, sh vajadustest lähtuv sotsiaalne infrastruktuur. Tänu kaasaegsele

taristule ja mugavatele ning säästlikele ühendustele on kasvanud valla elanike arv, seda eelkõige raudteeäärsetes kasvupiirkondades.

Eesmärgi seos valdkondlike eesmärkide ja tegevustega

E3 täitmine on eelkõige seotud taristu arendamisega. Kõige mahukamaks tegevuseks on uue taristu loomine (ühisveevärk ja -kanalisatsioon, teed, tänavavalgustus) suvilapiirkondades, mida elanike arvu kasvu korral peab toetama ka sotsiaalne infrastruktuur. E3 on seotud ka koostööga ühistranspordi arendamisel, sh eri liiki ühistranspordi ühendamisel.

E4: Strateegilise, avatud ja kogukonda kaasava juhtimise arendamine

Valla juhtimine lähtub tervikliku lähenemise põhimõttest ning on avatud, kõigil elanikel on võimalik otsuste kujundamisel kaasa rääkida. Strateegiliste investeeringute kavandamine toimub keskselt, kohapealsete küsimuste arutamine ja lahenduste leidmine kandipõhiselt ning võimalikult rohujuure tasandil. Valla arengu suunamine toimub tasakaalustatult, vald toetab sidusust erinevate piirkondade, sh keskus-tagamaa vahel.

E4 on oma olemuselt kõiki valdkondi läbiv eesmärk. Kandipõhiste arengute toetamisel on aluseks finantseerimissüsteemi jätkuv rakendamine tagamaks kodanikuühenduste jätkusuutlikkuse erinevatel asumitasanditel.

Valla strateegia on kokkuvõtvalt kajastatud all oleval strateegiakaardil.

2.4. Saue valla strateegiakaart

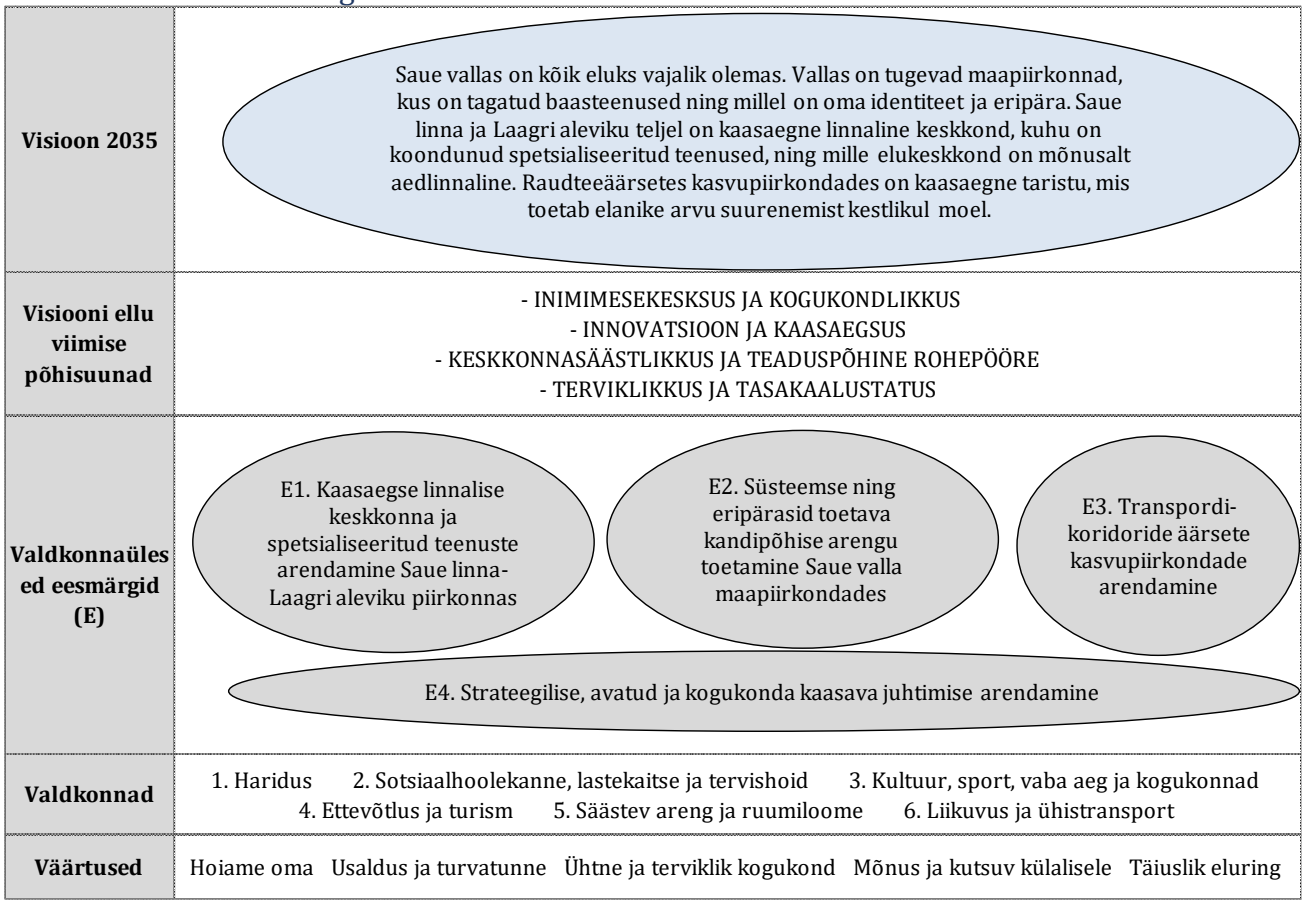

3. Valdkondlikud väljakutsed, eesmärgid ja tegevused

3.1. Haridus

3.1.1. Alusharidus

Saue vallas on üksteist munitsipaallasteaeda, kus käib 2022/2023. õppeaastal 1575 last (vt tabel 2). Võrreldes möödunud õppeaastaga (2021/2022) on laste arv suurenenud 216 võrra, rühmade arv on suurenenud kuue võrra 77 rühmani.

Tabel 2. Rühmade ja laste arv Saue valla lasteaedades õppeaastal 2022/2023 (Allikas: EHIS)

Lasteaed ja asukoht	**Rühmade arv**	**Laste arv**
Saue Lasteaed Midrimaa (Saue linn)	20	419
Kotka Lasteaed (Alliku küla)	3	50
Laagri Lasteaed (Laagri alevik)	10	216
Veskitammi Lasteaed (Laagri alevik ja Alliku küla)	10	222
Tuleviku Lasteaed (Laagri alevik)	6	125
Nõlvaku Lasteaed (Laagri alevik)	6	133
Ääsmäe Lasteaed (Ääsmäe küla)	7	114
Ruila Põhikooli lasteaia osa (Laitse küla)	5	102
Riisipere Lasteaed (Riisipere alevik)	4	91
Turba Kooli lasteaia osa (Turba alevik)	4	65
Kernu Põhikooli lasteaia osa (Kernu küla)	2	38
KOKKU	**77**	**1575**

Tugispetsialistidest töötab enamikes lasteaedades logopeed, mõnes ka eripedagoog või on vastav teenus tagatud valla logopeedi toel. Psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi teenust pakutakse vajadusel koostöös vallaga. Lapse vajaduse selgitamiseks ning teenusvajaduse õigeaegseks märkamiseks teevad eelnimetatud spetsialistid proaktiivset koostööd lasteaia personaliga.

Saue vald maksab eralasteaia ja -hoiu toetust eralasteaiale või eralapsehoiule, mille nimekirjas on Saue valla elanike registris olev 1,5-3-aastane laps. Vanematele lastele makstakse toetust vaid juhul, kui lapsele ei ole võimalik pakkuda kohta Saue valla munitsipaallasteaias. Samuti makstakse erijuhtudel toetust sügava või raske puudega lapsele. 2023. a jaanuari seisuga on Saue vallaga teenuse osutamise leping kokku 60 eralasteaial- ja hoiul. Vald lähtub põhimõttest, et nii munitsipaal- kui ka erasektori poolt pakutav teenus peab olema korraldatud vajadusest lähtuvalt.

Saue vallas on kasutusel hariduse infosüsteem ARNO, mille abil toimub ka lasteaiajärjekorra pidamine. Lasteaedades on kasutusel internetipõhine infosüsteem ELIIS, kus toimub lasteaiasisese info haldamine ja infovahetus lasteaia ning vanemate vahel.

Lasteaias käivate laste arv on kasvanud eelkõige Saue ja Laagri piirkonnas, mistõttu on lasteaiakohtade piisavus selles piirkonnas väljakutseks. Lisaks on nõudlus kasvanud valla lõunapoolsetes osades. Enamus lasteaedadest tegutsevad uutes või renoveeritud hoonetes, õpikeskkonna kaasajastamine on vajalik Turbas. Uuendamist ja täiendamist vajavad ka lasteaedade õuealad.

Arvestades laste arvu kasvu on lähiaja suurimaks väljakutseks tagada lasteaiakoht kõigile vähemalt 3-aastastele Saue valla lastele. Selleks on vaja Saue linna rajada uus lasteaed ning samuti planeerida uue lasteaia rajamine Laagrisse. Samas tuleb arvestada ka Harju maakonna arengustrateegias 2035+ välja toodud üldise trendiga, mille kohaselt väheneb lasteaiateenuse tarbijate hulk lähema 10 aasta jooksul vähemalt 10%. Kogu süsteemi paindlikkuse seisukohalt on äärmiselt oluline jätkata ja tõhustad koostööd erasektoriga, mis võimaldab paindlikumalt reageerida turu nõudluse pakkudes samal ajal vajalikus koguses lasteaia ja -hoiu teenust.

Väljakutsed:

- Lasteaiakohtade (eelkõige vanuserühmas 1,5-3 aastat) puudujääk teatud piirkondades
- Kõikuvate sündide arvu ja sisserände tipphetkedega toimetulemine
- Kvalifitseeritud pedagoogide ja tugispetsialistide vähesus
- Perspektiivsete kruntide kavandamine uute lasteaia- ja koolikohtade loomiseks
- Erivajadustega lastele vajalike lasteaia- ja koolikohtade ja tugiteenuste tagamine

Eesmärk (VE 1.1.):

- **Alusharidus on vajadustest lähtuv, vastab kaasaja nõuetele ja on konkurentsivõimeline, lasteaedade ja -hoidude õpikeskkonnaga on rahul nii lapsed, lapsevanemad kui töötajad.**

Alaeesmärk (VE 1.1.1.):

- Kodulähedase lasteaiakoha tagamine munitsipaallasteaias teenusekeskuse tasandil vähemalt kõigile 3-7 aastastele lastele ning koostöö erasektoriga 1,5-3 aastastele lastele hoiukohtade pakkumisel lapsevanemate vajadustest lähtuvalt.

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldavad indikaatorid:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu lasteaiateenuse kvaliteediga (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	92.8%	95%	2028
2	Rahulolu lasteaiakohtade piisavusega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	57.5%	75%	2028
3	Kõik vallas elavad 3-7 aastased lapsed saavad soovi korral kasutada kohta Saue valla munitsipaallasteaias	100%	100%	Pidev

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus (EUR)	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Lasteaedade mänguväljakute uuendamine ja täiendamine	300 000 (50 000 iga-aastaselt)	2023+	vallavalitsus	VE 1.1
2	Turba lasteaed-põhikoolile uue lasteaiahoone ehitamine koolihoone juurdeehitusena ning piirkonda vajaliku üldkasutatava maa planeerimine, kuhu paigutub tulevane mänguväljak ja parkla. Vajadusel Kooli	3 500 000	2027+	vallavalitsus	VE 1.1.1

	tn 3 kinnistule ligipääsu loomine Pargi tänava kaudu.				
3	Uue lasteaia rajamine Saue linna	4 100 000	2023-2024	vallavalitsus	VE 1.1.1
4	Uue lasteaia rajamine Laagris	4 000 000	2027+	vallavalitsus	VE 1.1.1
5	Täiendavate lasteaiakohtade rajamine Laitse-Kaasiku kasvupiirkonda	3 000 000	2029+	vallavalitsus	VE 1.1.1
6	Nõlvaku piirkonda lasteaia rajamine koostöös Saku vallaga (perspektiivne projekt)	1 000 000 (Saue valla osa)	2028+	vallavalitsus	VE 1.1.1

Tegevused:

1. Koostöö eralasteaedade ja -hoidudega 1,5-3-aastastele lastele lasteaia ja -hoiukohtade tagamiseks erinevates kantides ja piirkondades lapsevanemate vajadustest lähtuvalt. Erasektoripoolse pakkumise puudumisel (eelkõige valla lõunapiirkonnas) sõimekohtade võimaldamine valla munitsipaallasteaedades.
2. Alushariduse kättesaadavuse parandamine erivajadusega lastele.
3. Koostöö Saku vallaga lasteaiakohtade tagamiseks Tänassilma piirkonnas.
4. Pilliroo piirkonda lasteaia rajamine munitsipaal- või eralasteaiana.
5. Kaasiku teele (Alliku küla) munitsipaallasteaia rajamine

3.1.2. Üldharidus

Saue vallas on 6 munitsipaalkooli ja üks erakooli seaduse alusel töötav kool, kus õpib 2022/2023. õppeaastal 2916 õpilast (vt tabel 3). Viimase nelja aastaga on õpilaste arv kasvanud ligi 500 võrra, kasvust suurem osa on koondunud Laagri Kooli (kasv ligi 300 õpilast), mis on kasvanud eelkõige Möldre majas asuvate klasside arvelt.

Tabel 3. Koolide ja õpilaste Saue valla üldhariduskoolides õppeaastal 2022/2023 (Allikas: EHIS)

Lasteaed ja asukoht	**Klassikomplektide arv**	**Laste arv**
Saue Kool (Saue linn)	56	977
Ääsmäe Põhikool (Ääsmäe küla)	18	244
Nissi Põhikool (Riisipere alevik)	17	169
Ruila Põhikool (Ruila küla)	15	164
Turba Kool (Turba alevik)	10	121
Kernu Põhikool (I ja II kooliaste, Kernu küla)	4	31
Laagri Kool (Laagri alevik ja Alliku küla)*	64	1211
KOKKU	**184**	**2917**

* Saue valla koolivõrku kuuluv Laagri Kool tegutseb erakooli seaduse alusel. Koolipidaja on OÜ Laagri Haridus- ja Spordikeskus, mille omanik on Saue vald. Laagri kooli struktuuri kuulub ka Laagri Kooli Möldre õppehoone (Alliku küla).

Laagri Kooli Möldre majas (Alliku küla) alustasid 2020.aasta sügisel tööd põhikooli 1.-3. klassid, iga klassi kohta kaks paralleeli. Igal aastal võetakse juurde vähemalt kaks-kolm 1. klassi. Saue valla koolivõrgu osa on ka Maidla külas asuv ja erakoolina tegutsev Salu kool erivajadusega lastele, mille pidaja on MTÜ Puuetega Laste Keskus Lootus.

Saue vallal on koostööleping Tallinna linnaga, mille alusel saab valla põhjapiirkonna laste elukohajärgseks kooliks määrata Tallinna Pääsküla Kooli.

2022. aasta sügisel valmis Laagris Saue Riigigümnaasium. Saue Gümnaasium muutus põhikooliks, mille nimi on Saue Kool. Riigigümnaasiumi 10. klassi võeti vastu u 180 õpilast, endise Saue Gümnaasiumi 11. ja 12. klassi õpilased jätkavad enda haridusteed riigigümnaasiumis.

Saue valla üldhariduskoolides õpib 2022/2023. õppeaastal kokku 2918 last ja noort. Viimase nelja aastaga on õpilaste arv kasvanud ligi 500 võrra, kasvust suurem osa on koondunud Laagri Kooli (kasv ligi 300 õpilast), kuhu on loodud ka uusi õppekohti, kuid koolikohtade piisavus selles piirkonnas on endiselt väljakutseks. Koolikohtade nappuse lahendamiseks alustati Möldre haridusmaja laienduse rajamisega. Üldhariduse andmisel rakendatakse koduläheduse põhimõtet – õpilasele on tagatud koht kodu lähedal asuvas koolis.

Enamus valla koole tegutsevad uutes või renoveeritud hoonetes, valla koolihoonetest kõige omapärasem on Ruila kooli hoone (Ruila mõis). Renoveerimist ja uuendamist vajab Saue Kooli hoone, Turba kooli hoone ning Ääsmäe kooli spordihoone.

Haridusvaldkonna arengukavas aastateks 2020-2035 ära toodud õpetajate ja tugispetsialistide puudus on kasvav probleem ka Saue vallas. Selle lahendamiseks tuleb pöörata täiendavat tähelepanu õpetajate ja tugispetsialistide järelkasvule ning pakkuda täiendavaid võimalusi õpetajate enesearenguks ja- täiendamiseks, et hoida olemasolevaid õpetajaid ja tugispetsialiste ning leida uusi.

Väljakutsed:

- Koolikohtade nõudluse kõikumine kasvupiirkondades.
- Erivajadustega lastele sobivate õppimisvõimalusete tagamine.
- Tagada kvalifitseeritud õpetajate ja tugispetsialistide järelkasv, paindlikud võimalused ametisse asumiseks, tugi algajatele ning professionaalse arengu võimalused kogu karjääri vältel.

Eesmärk (VE 1.2.):

- **Põhiharidus on kodulähedane, vastab kaasaja nõuetele ja on konkurentsivõimeline, koolide õpikeskkonnaga on rahul nii õpilased, õpetajad kui lapsevanemad.**

Alaeesmärk (VE 1.2.1.):

- Vallas on kvaliteetne ja mitmekülgseid valikuvõimalusi pakkuv gümnaasiumiharidus riigigümnaasiumi baasil, kus jätkab haridusteed suurem osa[3] valla gümnaasiumiastmesse minevatest noortest.

Alaeesmärk (VE 1.2.2.):

- Saue valla põhikooli lõpetanud õpilastest jätkab õpinguid vähemalt 98%.

Alaeesmärk (VE 1.2.3.):

- Saue valla põhikooli lõpetanud õpilastest jõuab keskhariduseni 4 aastat pärast põhikooli lõpetamist vähemalt 90%.

[3] vald on seadnud sihiks, et 70% gümnaasiumiastmesse minevatest valla noortest eelistaks õppida Saue riigigümnaasiumis, nii säilib noortel mh tugevam side kodukohaga

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldavad indikaatorid:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu koolihariduse kvaliteediga (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	89.8%	95%	2028
2	Rahulolu koolikohtade piisavusega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	73.1%	80%	2028
3	Saue valla põhikooli lõpetanud õpilased jätkavad õpinguid (allikas EHIS)	97%	98%	2028
4	Saue valla põhikooli lõpetanud õpilased jõuavad keskhariduseni vähemalt 4 aasta jooksul pärast põhikooli lõpetamist (allikas EHIS)	86,1%	90%	2028

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Saue Kooli olemasoleva hoone rekonstrueerimine	9 000 000	2025+	vallavalitsus	VE 1.2
2	Turba kooli rekonstrueerimistööd (elektri- ja ventilatsioonisüsteem, kanalisatsioon, kelder, piirdeaed)	1 150 000	2023+	vallavalitsus	VE 1.2
3	Ruila Põhikooli koolihoone küttesüsteemi kaasajastamine	500 000	2023	vallavalitsus	VE 1.2
4	Veskimöldre Haridusmaja juurdeehitus	5 500 000	2023-2024	vallavalitsus	VE 1.2
5	Haridusliku erivajadustega laste kooli rajamine Lääne-Harjumaa piirkonnas Salu kooli baasil	3 500 000	2027+	vallavalitsus koostöös teiste Lääne-Harju KOVidega	VE 1.2
6	Koostöö Saku vallaga Kajamaa Kooli uue õppehoone ehitamine	1 500 000 (Saue valla osa)	2027+	Saku vald, vallavalitsus	VE 1.2

Tegevused:

1. Tehnoloogia arengu ja ettevõtlusega seonduvate õppekavade väljatöötamine ning rakendamine.
2. Koostöö jätkamine Tallinna ja naaberomavalitsustega koolikohtade tagamisel.
3. Koostöö soodustamine piirkonna koolide ja loodud riigigümnaasiumi vahel.
4. Vallaüleste tugiteenuste pakkumine erivajadustega laste ja noorte paremaks toetamiseks, sh teavitustöö ja kajastus vastavate võimaluste kohta valla hallatavates kommunikatsioonikanalites.
5. ARNO arendamine kogu valla haridussüsteemi toetava infosüsteemina.
6. Koostöös teiste Lääne-Harju omavalitsustega haridusliku erivajadusega laste kooli rajamine.
7. Laste ja täiskasvanute individuaalse õpitee toetamine vastavalt võimalustele.

3.1.3. Noorsootöö ja noortekeskused

Saue vallas on noortel väga head võimalused vaba aja sisukaks ja arendavaks veetmiseks läbi huvihariduse, huvitegevuse, avatud noorsootöö ja teiste noorsootöö võimaluste, sh noortelaagrid, noorteüritused, noorteprojektid jm.

2020. aastal viis Saue vald läbi noorsootöö kvaliteedi hindamise, mille tulemusel selgusid valdkonna tugevused ja peamised arenguvajadused. Tugevustena toodi eelkõige välja head võimalused huvitegevuseks ja -hariduseks, noorte määratlemine olulise sihtgrupina valla arengu kavandamisel ning spetsialistide olemasolu. Uus Saue valla noorsootöö kvaliteedi hindamine toimub 2023. aastal.

Peamised arenguvajadused on seotud noorte kaasamisega otsustusprotsessidesse, vallasisese võrgustikutöö ning ülevallalise noortevaldkonna (Saue Noortekeskuse) arengukava loomisega. Lisaks tuleks analüüsida, kas ja kuidas on võimalik noorsootöös õpitut arvestada formaalhariduses ning noorsootöös saadud kogemust teadlikult mõtestada ja tõendada.

Saue vald on võtnud eesmärgiks, et ülevallalist noorsootööd koordineerib Saue Noortekeskus, mis tegutseb avatud noorsootöö põhimõttel ning mille üksused tegutsevad Sauel, Laagris, Haibas, ja Riisiperes. Turbas ja Laitses koordineerib Saue Noortekeskus noorsootöö teenuse osutamist võrgustikupõhiselt kooli juures või koostöös asumiseltsiga. Ääsmäel tegutseb noortekeskus EXIT Ääsmäe Kultuuri ja Spordi Sihtasutuse osana. Valdkonna detailsemad arendustegevused kajastatakse Saue Noortekeskuse arengukavas.

Arvestades 7-26-aastaste noorte arvu suurenemist vallas, aga ka noorte paiknemist valla eri piirkondades, on suurimaks väljakutseks valla noorsootöö mõtestamine ja uue Saue Noortekeskuse, mis on ühtlasi ka valla noorsootöö korraldaja ja suunanäitaja, arengukava koostamine.

Tuginedes noortevaldkonna arengukavale 2021–2035 on oluline edasi liikuda noorte kaasamisega valla arengusse ja otsustusprotsessidesse ning ühtlasi toetada noortevolikogu tööd. Samuti on tähtis tegeleda NEET noortega, et ükski noor ei tunneks ennast üksiku ja kõrvalejäetuna. Kvaliteetse noorsootöö eelduseks on kvalifitseeritud noorsootöötajate olemasolu, mis on samuti üks tuleviku väljakutsetest nii Saue vallas kui kogu riigis.

Väljakutsed:

- Noorsootöö sisu ja vajaduste parem ja täpsem lahtimõtestamine valla tasandil.
- Noorte initsiatiivi toetamine, noorte kaasamine otsustusprotsessi.
- Rahvusvahelise noorsootöö võimaluste suurem kasutamine.
- Riskinoortega (sh NEET [4] noored) tegelemine, sh riskinoorte tuvastamine, nendega kontakti leidmine jne.
- 7-26-aastaste noorte teadlik ja järjepidev kaasamine noorsootöösse ja noortekeskuste tegevusse, fookusega vanusegrupile 12+.
- Pädevate töötajate leidmine väiksematesse piirkondadesse, personalivoolavuse vähendamine.
- Koostööpartnerite leidmine töömalevate korraldamiseks.

Eesmärk (VE 1.3):

- **Saue valla noortele on loodud mitmekülgsed arendavad võimalused vaba aja sisustamiseks ja osalemiseks otsustusprotsessides ning on loodud süsteem noorteinfo kompaktseks edastamiseks noortele.**

[4] Noored, kes ei õpi ega tööta

Alaeesmärk (VE 1.3.1):

- Avatud noorsootöö teenus on järjepidev ja kõikidele Saue valla noortele kättesaadav halduskeskuste tasandil või haridusasutuste juures, väljaspool neid külamajade juures.

Alaeesmärk (VE 1.3.2):

- Saue valla noortel on võimalus kaasa rääkida neid puudutavate otsuste tegemisel erinevatel tasanditel.

Alaeesmärk (VE 1.3.3):

- Saue vallas on toimiv noorsootöö võrgustik, mis regulaarselt ja eesmärgistatult infot vahetab ja koostööd teeb.

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldav indikaator:

Jrk nr	Mõõdetav indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu noorsootööga (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	80%	95%	2028

Tegevused:

1. Saue Noortekeskuse kui vallaülese noorsootööd koordineeriva allasutuse arengukava uuendamine.
2. Noortekeskuste võrgustiku väljaarendamine (keskusega Saue linnas) ja organisatsiooniline korrastamine ning avatud noorsootöö teenuse tagamine teenuskeskustes võrgustikupõhiselt ja koostöös asumiseltsidega.
3. Vajaduspõhise mobiilse noorsootöö teenuse pakkumine, fookusega riskirühma noortele. Noorte omaalgatuse ja erinevate noorsootöö projektide toetamine ja elluviimine (sh noortelaagrid, huvitegevus, noorteüritused jmt).
4. Teenuskeskuste noortetubade muutmine noortekeskuse struktuuriüksusteks.
5. Sobivate ruumide leidmine ja kohandamine avatud noorsootöö teenuse pakkumiseks Turbas.
6. Noorsootöö ümarlaua loomine ja regulaarne infovahetus.
7. Laiendatud noorsootöövõrgustiku kohtumised.
8. Arendada Laagri Kultuurikeskuse hoone ja Saue Noortekeskuse hoone koostöös allasutuste juhtkondadega sümmeetriliselt multifunktsionaalseteks kultuuri- ja noorsootöövaldkonna tegevuskeskusteks.

3.1.4. Huviharidus ja -tegevus

Saue Vallavalitsuse hallatavate asutusena pakub huviharidust Saue Muusikakool (Saue linn). Saue Muusikakoolis saab õppida 23 õppekava alusel ja kooli eripäraks on rütmimuusika õppesuund. Õppeaastal 2022/2023. on Saue Muusikakoolis 274 õpilast 327 õppekohal.

Laagris tegutseb OÜ Laagri Haridus- ja Spordikeskuse (omanik Saue vald) struktuuriüksusena Laagri Huvialakool. 2022/2023. õppeaastal toimub Laagri Huvialakoolis tegevus 46 huviringis, 110 õpperühmas, huviringides osaleb ühes kuus keskmiselt 1225 last. Huviringe pakutakse järgmistes valdkondades: muusika, tants, kunst, sport ja käsitöö, tehnika, robootika ning arendavad ringid väikelastele. Õppetööks kasutatakse Laagri Kooli peahoonet, Laagri Kooli Möldre maja, Laagri Spordihoonet, Laagri Unibet Kardikeskust ning Veskitammi lasteaia, Möldre

Lasteaia, Kotka Lasteaia, Laagri lasteaia, Nõlvaku lasteaia, Tuleviku lasteaia ja Saue Riigigümnaasiumi ruume. Laagri Spordihoones kasutab huvikool täismõõtmetega võimlat, basseini nelja 25-meetrise rajaga ja täismõõtmetega staadioni koos kahe harjutusväljakuga. Saue Riigigümnaasiumi võimlas kasutab huvikool täismõõtmetega võimlat.

2022/2023. õppeaastal on Saue Koolis 21, Ääsmäe Põhikooli 19, Kernu Põhikoolis 3, Ruila Põhikoolis 17, Nissi Põhikoolis 9 ja Turba Koolis 5 kultuuri, spordi, loodus- ja täppisteaduste valdkonnas tegutsevat huviringi. Laagri Koolis tegutsevad 3 laulukoori ja 2 rahvatantsurühma, osalejaid 84.

Ääsmäe Kultuuri ja Spordi Sihtasutuse all tegutsevad saalihoki treeningrühm ja Ääsmäe Noortekeskuse videomänguklubi, kus osalejaid kokku kuni 60.

Saue Noortekeskuses saavad noored osaleda käsitöö-, kunsti- ja spordivaldkonna huviringides ning Riisipere noortetoa kokandusringis.

Turbas tegutsevas huvialakoolis Nissi Trollid Muusikaselts on võimalik õppida 10 õppekava järgi nii mudilastel kui üldhariduskooli õpilastel. 2022/2023. õppeaastal on õpilasi kokku 129 ja lisaks Turbale tegutsetakse ka Ääsmäel ja Laagris.

Saue valla ligi 1320 noort treenivad kodukohas või naaberomavalitsustes 51 erineva spordiklubi treeninggruppides, millest populaarsemad on jalgpall, tennis, ujumine, kergejõustik, akrobaatika, korvpall ja tants. Erahuvikoolides ja spordiklubides õppimist toetatakse valla eelarvest 20 euroga lapse kohta kuus.

Võimalusi huvitegevusega tegelemiseks pakuvad kõik valla lasteaiad, samuti erinevad seltsid ja ühingud: Vanamõisa seltsimaja, Jõgisoo seltsimaja, Hüüru mõis, Laitse Rallypark, Laitse Skulptuurigalerii, Ruila Tallid, Lehetu külakeskus, Hobizone keskus ja Tuula külakeskus.

Lisaks vallas pakutavale on Saue valla noortel võimalus käia naaberomavalitsuste huvikoolides- ja ringides, eeskätt Tallinnas, Keilas ning Kohila ja Lääne-Harju vallas.

Huvihariduse ja huvitegevuse mitmekesistamiseks ning kättesaadavuse laiendamiseks on alates 2017.aastast igal aastal koostatud valla huvihariduse ja huvitegevuse kava, mis määratleb täpsemalt tegevused, kuhu suunatakse riigi poolt huvihariduse arenguks eraldatud täiendavad vahendid. Huvihariduse ja huvitegevuse kava koostamisel on oluline loodus-täppisteaduste valdkonna tegevuste toetamine, koostöö erasektoriga, toimetulekuraskustes perede laste ja erivajadusega laste huvihariduses ja huvitegevuses osalemise toetamine.

Huviharidusega tegelevate laste arv on kasvanud nii linnalises- kui ka maapiirkonnas. Maapiirkonnas, kus lapsi vähem, on väljakutseks juhendajate leidmine ning mõnedes valdkondades (eelkõige meeskonnaalad) ka piisava arvu noorte leidmine (nt jalgpall, korvpall jne). Loodus-täppisteaduste valdkonna ning robootika huviringide arv on valla koolides ja huvikoolides kasvanud tänu riigipoolsele huvihariduse ja huvitegevuse lisarahastusele. Huvitegevuseks kasutatavad ruumid on olemas ja reeglina heas korras, vaja oleks juurde spordirajatisi, sest liikumisharrastused nii noorte kui täiskasvanute seas on aina populaarsemad ja kohati napib ruume just sportimiseks.

Lähtudes noorte huvide muutumisest ajas püütakse koolides ja huvikoolides arvestada noorte vajaduste ja soovidega uute huviringide käivitamisel. Väljakutseks on juhendajate leidmine, peamiselt valla lõunapiirkonnas. Koolide huviringide läbiviimisel tuleb ühtlasi arvestada ühistranspordi väljumisaegadega. Valla koostöö asumiseltsidega aitab tagada, et noortel oleks võimalik osaleda kodukohas pakutavas huvitegevuses.

Oluline on püüda leida võimalusi formaalse ja mitteformaalse hariduse ühildamiseks, mis on üks läbivaid põhimõtteid ka noortevaldkonna arengukavas 2021-2035. Iga noor võiks osaleda vähemalt ühes huviringis või -tegevuses, et omandada uusi oskusi, teadmisi ja kogemusi ning avastada oma andeid, kogeda eksimusi ja õnnestumisi ning õppida valikutega kaasnevast.

Väljakutsed:

- Mitmekülgse kodulähedase huvihariduse- ja tegevuse pakkumine kõigis valla piirkondades.
- Looduse, teaduse ja tehnika valdkonda kuuluvate ringide valikute suurendamine ja mitmekesistamine.

Eesmärk (VE 1.4):

- **Saue valla lapsed[5] osalevad aktiivselt huvihariduses ja huvitegevuses. Iga Saue valla koolikohustuslikus eas laps osaleb vähemalt ühes huviringis.**

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldav indikaator:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu huvihariduse ja huvitegevuse võimalustega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	81%	85%	2028

Tegevused:

1. Koostöö kolmanda sektori ja erasektoriga huvitegevuse võimaluste laiendamisel ning nende osatähtsuse suurendamisel spordiga mitteseotud huvihariduses ja -tegevuses.
2. Koostöö jätkamine ja laiendamine Tallinna jt naaberomavalitsustega huvihariduse ja -tegevuse pakkumisel.
3. Külakogukondade tasandil laste ja noorte huvitegevuse võimaluste avardamine.
4. Koolieelse laste toetamine erahuviringides ja -koolides.
5. Koostöös kogukondadega huvihariduse ja huvitegevuse edendamiseks valla koolides.

3.2. Sotsiaalhoolekanne, lastekaitse ja tervishoid

3.2.1. Sotsiaalhoolekanne

Saue valla sotsiaalhoolekandeteenuste nõudlust ja vajalikkust defineerib olulisel määral valla rahvastiku vanuseline struktuur - valla elanikest on 2023. aasta alguse seisuga ca 14% 65 aastased ja vanemad ning ca 27% nooremad kui 18 aastat.

Saue Vallavalitsus osutab abivajajate toimetuleku parandamiseks sotsiaalhoolekande seadusega ette nähtud sotsiaalteenuseid ja maksab sotsiaaltoetuseid. Teenuste valiku suurendamiseks kasutatakse muuhulgas riigi pakutavat vaimse tervise teenuste toetust ja erinevaid ühisprojekte riigiasutustega.

Vallavalitsuse hallatavaks täisealiste sotsiaalhoolekandeasutuseks on Saue Päevakeskus (Saue linn). Saue Päevakeskus pakub kodu- ja isikuabi teenuseid ning sotsiaaltransporditeenust, kohapeal pakutakse ka erinevaid muid teenuseid (vaba aja sisustamine, abivahendite laenutamine, pesemine jms). Keskuses tegutsevad mitmed ühingud, huviringid ja klubid.

[5] teiste sihtgruppide huvitegevus on kajastatud kultuuri, spordi ja vaba aja peatükis

Kooskõlas riikliku Heaolu arengukava 2023-2030 [6] eesmärkidega on töös päevakeskuse reorganiseerimine sotsiaalkeskuseks, mille fookus on kodus osutatavatel teenustel. 2023. a I kvartali seisuga oli koduteenusel 85 klienti ja neid abistas 5 hooldustöötajat. Uuringutele ja teiste omavalitsuste kogemustele tuginedes on Saue valla suuruse kohaliku omavalitsuse teenusvajadus hinnanguliselt kuni 3 korda suurem, mis omakorda tähendaks samavõrra rohkem hooldustöötajaid.

Sotsiaaltransporditeenus on korraldatud nii Saue Vallavalitsuse (erivajadusega õpilased, päevakeskused) kui Saue Päevakeskuse (koduteenuse kliendid, meditsiiniteenused, üksikud ametiasutuste külastused) poolt. Lisaks teenusele makstakse puudega isiku transporditoetust ja koolitransporditoetust puudega lapsele. Sotsiaaltranspordi korralduse optimeerimiseks on otstarbekas koondada vajalikud tegevused loodavasse sotsiaalkeskusesse. Ka siin on võtmekohaks vajaduspõhisuse ja mugavusteenuse piiride määratlemine, lisaks tuleb tagada toetuste-teenuste tasakaalustatud koostoime.

Eluruumi tagamise teenuse osutamiseks on Saue vallas muuhulgas võimalik kasutada vallale kuuluvaid eluruume. Suund on sellele, et seni hajutatult erinevates korterelamutes asuvad üksikud korterid elamupõhiselt kokku koondada. Selle põhimõtte järgi on koondatud/kohandatud või uute eluruumidena ehitatud kortermajad Kuuse 29a ja Nõlvaku 9a Laagris, Tähetorni ringtee 27 Munalaskmes, Kooli 3 Turbas, Tule 7 Sauel, Riisipere tee 19 Haibas. Töös on Mõnuste korterite kaasajastamine. Riigi toetusega kohandatakse Ukraina põgenikele kasutamiseks 8 korterit Haibas ja 3 Laagris. Lisaks eluruumi pakkumise teenuse osutamisele on vajalik välja töötada meetmed, mis toetaks abivajajaid iseseisval eluruumi üürimisel avatud turult ja luua muud alternatiivsed võimalused elukoha tagamiseks.

2023.a I kvartali seisuga toetas Saue vald 60 inimest üldhooldusteenuse eest tasumisel, STARi andmetel oli Saue valla elanikke üldhooldekodudes 111.

Üldhooldusteenuse riikliku rahastamise uued alused jõustuvad 2023. aastal. Seni on Tallinna ümbruses olnud piisavalt teenuskohti, kuid tulenevalt teenuse kättesaadavuse kasvust võib reformi käivitumise järgselt tekkida vabade teenuskohtade puudus. Lähiaastatel on riigi tegevussuundadest tulenevalt kõige olulisema mahuga kodus elamist võimaldavate teenuste arendamine ja hoolekandeasutuste teenuste korraldamine.

Kergemate erihoolekandeteenuste üle andmine suurendab oluliselt vajadust toetavate teenuste järele, sealhulgas tuleb leida lahendus täisealiste isikute tugiisikuteenuse tagamiseks. Kodus elamist toetavate teenuste puhul on võtmekohaks teenuse miinimumstandardi kehtestamine. Eeldatavalt kehtestatakse vastav standard riigi poolt 2023. II poolaastal.

Hetkel ei osutata Saue vallas isikliku abistaja ja täisealiste päevahoiuteenust. Täisealistele isikutele tugiisikuteenust osutatakse ainult üksikutel juhtudel.

Väljakutsed:

- Toetuste ja teenuste omavahelise koostoime parandamine ja vajaduspõhisemaks muutmine/sh toetus peab katma ka vajaduste kulu.
- Sotsiaalteenuste korraldatuse killustatus erinevate struktuuriüksuste vahel.
- Eakatele ja puuetega inimestele suunatud huvitegevuse korralduse organisatsiooniline ühtlustamine.
- Riskirühmadesse kuuluvate abivajajate jõustamine toetuste ja teenuste sõltuvuse vähendamiseks.
- Erivajadusega isikute tööturult eemalejäämine.
- Sobiliku eluruumi puudus erinevate riskigruppide vaates.

[6] https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030

- Riigi hooldusreformi elluviimine.
- Vajadustele vastava sotsiaaltranspordi tagamine optimaalse ressursiga.

Eesmärk (VE 2.1):

- **Saue vallas on elanike individuaalseid vajadusi ja olukordi arvestav ümbritseva keskkonna muutustega kohanduv sotsiaalteenuste ja -toetuste pakkumine ning ennetustegevus.**

Alaeesmärk (VE 2.1.1):

- Vajaduspõhise toetussüsteemi rakendamine.

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldavad indikaatorid:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu sotsiaalteenustega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	68.7%	80%	2028
2	Rahulolu valla poolt makstavate sotsiaaltoetustega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	70,2%	75%	2028
3	Pikaajaliselt toimetulekutoetust saanud perekondade osakaal kõigi toimetulekutoetust saanud perekondade hulgast kalendriaastas	22,6%	<25%	püsivalt

Investeeringud

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1.	Piirkondlike sotsiaalkorterelamute ja korterite parendustööde teostamine	300 000	2025+	vallavalitsus	VE 2.1
2.	Toetatud elamise võimaluste loomine, eakate üürimaja rajamine	2 000 000	2028+	vallavalitsus	VE 2.1
3.	Ukraina sõjapõgenikele eluruumide korrastamine	150 000	2023	vallavalitsus	VE 2.1

Tegevused:

1. Valdkondade üleselt teenuste ja toetuste vajaduspõhisuse ning omavahelise koostoime ülevaatamine ja kaasajastamine järgides teenusdisaini põhimõtteid.
2. Eakatele ja puuetega täisealistele suunatud teenuste terviklahenduse tagamiseks sotsiaalkeskuse loomine (Saue Päevakeskuse ümberkujundamine sotsiaalteenuste asutuseks).
3. Ühtse eakate ning puuetega inimeste huvitegevuse ja ühenduste toetamise põhimõtete ja korralduse kujundamine, koostöös Saue Kultuuri ja Huvikeskusega.
4. Töötukassaga aktiivsete koostöösuhete hoidmine ja arendamine, Saue valla riskirühmade aktiveerimiseks püsilahenduse loomine.
5. Eluruumi tagamise teenuse ja valla eluruumide võrgustiku arendamine, sh eakatele suunatud üürimajad.
6. Teenuste osutamisel koostöö arendamine kolmanda sektori ja vabatahtlikega.

7. Sotsiaaltranspordi korralduse koondamine ühtseks tervikuks.
8. Eakate pansionaadi rajamine erasektori poolt.
9. Üldhooldusteenuse ümberkorraldamine kooskõlas sotsiaalhoolekande seaduse 2023. aastal jõustuvate sätetega. Erinevate vajadustega sihtgruppidele sobilike hooldekodu ja päevahoiu teenuse kohtade tagamine koostöös teenuseosutajatega.
10. Koostöövõimaluste otsimine erivajadustega inimeste kaasamiseks tööturule.

3.2.2. Lastekaitse

Saue vald on kasvava elanike arvuga vald, ühinemisjärgselt on alla 18-aastaste arv kasvanud ca 20%. Koos laste arvu suurenemisega on suurenenud ka erivajadustega laste arv, suhtlus- ja hoolduskusimuste vaidlused, ennasthävitava käitumisega laste ja noorte hulk ning muud lastega seotud probleemid.

Kasvava olulisusega osa lastekaitse tööst on seotud erinevate toetuste maksmisega, sh sissetulekust sõltuvad vajaduspõhised toetused. Näiteks on laiapõhjalist vajaduspõhist lastetoetust saavate perede arv kasvanud 92lt (2018) 165le (2022). Lasteaia- ja koolitoidu saajate arv on kahel viimasel õppeaastal kasvanud 34lt 85le lapsele. Osalt on tõusud põhjendatud 2022. aastal muutunud toimetulekupiiriga, osalt Ukraina sõjaga, kuid seoses kriisidega on perede olukord üldiselt halvenenud.

2022. aastal viis sotsiaalosakond läbi uue erivajadusega laste transpordihanke. 2019. aastal sõlmitud lepingu järgi tagati transport kooli ja koju 7 lapsele ja noorele, 2022. aastaks oli teenusevajadus kasvanud 25 lapse ja nooreni ning vajadus järjest kasvab. Puudega laste vanemad soovivad järjest enam teenuseid, mis toetavad töö- ja pereelu ühildamist, vanemale vaba aja tegevuste võimaldamist ja kaasaegsete erivajaduse põhiste meetme rakendamist.

Lastekaitse poolt hinnatud abivajadusega lastele ja peredele pakutakse nõustamis- ja teraapiateenuseid läbi erinevate koostööpartnerite. 2022. aastal ulatusid nõustamisteenuste kulud üle 100 000 euro, mida on viis korda rohkem kui 2018. aastal. Kaks viimast aastat on nendeks teenusteks kasutatud ka riigi vaimse tervise teenuse toetust. Lisaks pakutakse suurema abivajadusega peredele koostöös Saue Päevakeskusega peretugiisiku teenust ja Eesti SOS Lastekülaga peretugitöötaja teenust.

Ennetava tegevusena on lapsevanematel võimalus osaleda erinevatel vanemluskoolitustel – Imelised Aastad, koolitus väikelaste vanematele, Gordoni Perekool teismeliste vanematele ja enesearengugrupid lapsevanematele, kelle lastel on avaldunud ennastkahjustav käitumine.

Kõigi perede, sh majanduslikult toimetulevate vanemate ootused kohaliku omavalitsuse poolt pakutavate teenuste osas on oluliselt muutunud, kuna erinevad teraapiad ja hariduslike erivajadusega laste toetavad teenused on kallinenud. Läbi sotsiaalkindlustusameti on komplekse teraapiavajadusega lastele võimalik taotleda sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust, kuid järjest enam suunatakse lapsevanemaid taotlema kohaliku omavalitsuse poole teenuseid ja toetusi. Lisasurve tuleb lasteasutustelt, kuna hariduslike erivajadustega laste arv on samuti kasvanud ja samas on puudus tugispetsialistidest.

KOV lastekaitsetöötajaid toetava Sotsiaalkindlustusameti meeskonna abistamisvõimekus ei kata keerulisemaid juhtumeid. Inimeste ootused lastekaitsele on kõrged, kuid valmisolek teha koostööd on vähene. Heaolu arengukava toob ühe tegevussuunana välja erivajadusega lastele tugisüsteemi loomise, mis võimaldaks abivajaduse kiirelt tuvastada, lihtsustaks vajadustele vastava abi saamist ning tagaks vajalikud tugimeetmed. Välja toodud suund ei ole oluline mitte ainult erivajadusega laste puhul, vaid puudutab kõiki abivajavaid lapsi. Muuhulgas on laste

abivajadust suurendanud hooldus- ja suhtluskorravaidluste mõjud ning laste vaimse tervise probleemid laiemalt. Paraku jõuab ka Saue lastekaitsetöötajateni info riskirühmade ja riskiiskute lapse abivajaduse kohta mõnikord nii hilja, et toimivaid abimeetmeid on raske leida ja nendega ei saa alati olukordi lõpuni lahendada.

Oluliseks valdkonna asutuseks on Haiba Lastekodu, 24-kohaline peresüsteemiga asenduskodu Harjumaa orbudele ja vanemliku hoolitsuseta lastele. Tegu on Saue valla allasutusega. Maakondade arengustrateegiate elluviimise toetusmeetme vahendite toel toimus asenduskodu hoone renoveerimine. Renoveerimise käigus kaasajastati ruumid vastavalt peresarnasele toimemudelile. Lastekodu arendamiseks on loodud SA Haiba Lastekodu. Haiba Lastekodus viibis 2023.aasta alguses üks Saue valla laps, enamus lapsi olid pärit teistest Harjumaa omavalitsustest. Ootus on teenuse perepõhisemaks muutmiseks. Raskete käitumishäiretega laste puhul on selle saavutamine keeruline.

Väljakutsed:

- Piiratud võimalused peredele ja lastele vajalike teenuste tagamisel sh toimivate lahenduste puudumine laste ja noorukite vaimse tervise probleemidele.
- Suhte- ja hooldusõiguseküsimuste käigus laste huvide kahjustamine (vanemate poolt).
- Lastekaitsevõimekuse tagamine olemasoleva ressursiga kooskõlas laste arvuga ja ülesannete mahu kasvuga.
- Lastekaitse maine parandamine, lastekaitsespetsialistide toetamine keeruliste juhtumite lahendamisel.
- Lastekaitse, lasteasutuste, noortekeskuse ja valla hariduse tugispetsialistide koostöövõrgustiku efektiivse koostöö tagamine ja info liikumise parandamine võrgustikus.
- Perepõhise lähenemise juurutamine keerulise tausta ja probleemidega lastele asendushoolduse teenuse korraldamisel. Haiba Lastekodu teenuse kaasajastamine.

Eesmärk (VE 2.2.):

- Lastest lähtuva peresid toetava vajaduspõhise lastekaitsekorralduse tagamine.

Tegevused:

1. Lisavõimaluste otsimine laste vaimse tervise toetamiseks, teenuste pakkumise võimaldamiseks lapse elukoha läheduses ja olemasolevate teenuste koostoime parandamine.
2. Lahku minevatele lapsevanematele erinevate sihitatud teenuste ja programmide tagamine, riigil poolt pakutavate võimaluste laiem kasutamine.
3. Laste või lapsevanematega toimunud traagilistele sündmustele reageerimise võimekuse loomine.
4. Lastekaitse spetsialiseerumise suurendamine, protsesside ülevaatamine, võimalusel automatiseerimine, bürokraatia vähendamine ja muude töömahukust vähendavate lahenduste otsimine.
5. Lastekaitse töö ja tulemuslikkuse osas info jagamine, ennetustöö laiendamine ja muude võimaluste otsimine positiivse kuvandi toetamiseks.
6. Lastekaitsespetsialistidele keerulisemate juhtumite lahendamiseks eksperttoe tagamine.
7. Laste ja noortega tegelevate asutuste, tugigruppide ja spetsialistide töö koostoime parandamine.
8. Haiba Lastekodus teenuse perepõhisuse parandamine. Harjumaa Omavalitsuste Liiduga koostöö jätkamine asenduskodu teenuse jätkusuutlikkuse tagamisel.

3.2.3. Tervishoid ja rahva tervise edendamine

Üldarstiabiteenust osutatakse Saue linnas Saue Perearstikeskuses (Pärnasalu põik 3) (teenuse osutajad Saue Perearstikeskus OÜ ja Perekliinik OÜ), Laagris Laagri Perearstikeskuses (Tervise 2)

(teenuse osutaja Laagri Perearst OÜ), Riisipere alevikus (teenuse osutaja OÜ Riisipere Tervisekeskus) ning Turba alevikus ja Haiba külas (teenuse osutaja Medicum Perearstikeskus AS).

Apteegid on Saue linnas ja Laagris. Hambaraviteenust pakutakse Saue linnas, Laagris, Riisiperes ja Turbas. Füsioteraapiateenust ja ämmaemandusabi pakutakse Saue linnas ja Laagris. Spetsiifilisemad tervishoiuteenused on kättesaadavad Tallinnas. Saue linnas asub ka Põhja-Eesti Regionaalhaiga kiirabi tugipunkt.

Saue valda täielikult või osaliselt katvaid perearsti nimistuid on 13[7]. Arvestades nimistu soovituslikku suurust 1600 inimest, on puudu vähemalt 3 nimistut, et kõik elanikud saaks olla oma valla arsti nimistus.

Saue vald on omalt poolt ehitanud uued tervisekeskuse hooned Laagri alevikku ja Saue linna. Koostöös teenuseosutajatega otsib vald võimalusi keskustesse täiendavate nimistute toomiseks.

Tervishoiuteenuste korraldajaks on riik, konkreetsemalt Eesti Tervisekassa ja Terviseamet. Teenuseosutajad on eraettevõtjad, kelle tööd vald otseselt mõjutada ei saa. Seetõttu tuleb lahendusi otsida koostöös teenuseosutajatega ja kaaluda ka toimivaid alternatiive, nagu näiteks e-apteekidest jms tulenevad võimalused.

Saue vald peab oluliseks toetada oma elanike tervislikke eluviise. Järjest rajatakse ja laiendatakse liikumisharrastusi võimaldavaid kergliiklusteid, välijõusaale, laste mänguväljakuid jm värskes õhus vabaaja veetmise võimalusi. Üle valla on sportimiseks erinevaid võimalusi nii koolides, kultuurimajades, kui ka otseselt selleks otstarbeks ehitatud hoonetes.

Majanduslikult raskemas seisus olevaid elanikke toetatakse tervisega seotud kulude katmisel. 2023. aastal ühendati suurema paindlikkuse tagamiseks ravimi- ja terviseabitoetused üheks toetuseks.

Kõrvuti tervishoiuteenuse kättesaadavuse parandamisega on oluline panustada ka arstiabi vajaduse vähendamisele. Saue vald osaleb Päästeameti projektis, mis on suunatud koduste vigastusriskide vähendamisele. Koostöös Päästeametiga viiakse läbi koduseid hindamisi ja nõustamisi. Vald osaleb projektis „Kodud tuleohutuks“.

Väljakutsed:

- Elanike vajadustele ja ootustele vastavate tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamine olukorras, kus Eestis tervikuna on puudus arstidest ja õdedest ning maapiirkonnas ei ole majanduslikult otstarbekas apteegiteenust osutada.
- Linnalises piirkonnas elanikkonna kasvust tulenevale nõudlusele perearstiteenuse tagamine, maapiirkonnas teenuse säilitamine.

Eesmärk (VE 2.3.):

- Saue vallas on kaasaegne tervishoiutaristu, arstiabi on efektiivne ja kättesaadav, elanikud väärtustavad tervislike eluviise.

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldav indikaator:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu perearsti kättesaadavusega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	64%	75%	2028

[7] Allikas Terviseameti registrid: https://medre.tehik.ee/

Tegevused:

1. Tervisedenduse tegevuste läbiviimine ja tervislike eluviiside propageerimine, aktiivne osalemine vastavates üleriigilistes programmides ja kampaaniates.
2. Saue valla perearstikeskuste töö toetamine.
3. Inimeste toetamine e-teenuste, sh e-apteekide kasutamisel.
4. Võimaluste loomine uute perearstinimekirjade avamiseks Laagris ja Sauel. Olemasolevate perearstikeskuste ressursi parem ärakasutamine.

3.3. Kultuur, sport, vaba aeg ja kogukonnad

3.3.1. Kultuuri- ja spordielu

Saue valla kultuuri- ja spordielu eesmärk on aidata luua inimestevahelisi sidemeid ja mõtestada teekonda, mis jääb sünni ja surma vahele. See võib olla nii süvakultuur, professionaalne spordiüritus kui ka lihtne ajaviide või meelelahutus.

Saue Vallavalitsuse hallatav kultuuriasutus on Saue Kultuuri- ja Huvikeskus, mille filiaalid on Laagri kultuurikeskus, Riisipere kultuurimaja ja Haiba rahvamaja. Lisaks kultuuri- ja huvikeskusele pakuvad kultuuriteenuseid veel külades tegutsevad mittetulundusühingud (peamiselt asumiseltsid), kelle eestvedamisel tegutseb vallas kümme seltsimaja. Vallaüleseks sündmuskeskuseks ja kultuuriobjektiks on Vanamõisa vabaõhukeskus, mis on kolmanda sektori hallata. Lisaks annab vallavalitsus projektitoetusi mittetulundusühingutele ja eraisikutele erinevate kultuurisündmuste korraldamiseks.

Saue Raamatukogud on valla hallatav asutus, mis koordineerib seitsme haruraamatukogu ja kahe teeninduspunkti tööd. Teeninduspunktides Hüürus ja Laitses osutab raamatukogu teenust kohalik asumiselts.

Saue Raamatukogude haruraamatukogud on Laagri raamatukogu, Saue linnaraamatukogu, Ääsmäe raamatukogu, Haiba raamatukogu, Riisipere raamatukogu, Ruila raamatukogu ja Turba raamatukogu.

Saue valla elanikud on kultuurilembesed ja -huvilised. Käiakse palju kontsertidel, teatrietendustel ja raamatukogus, vaadatakse filme, osaletakse kultuurielus ning olulisel kohal on ka rahvakultuuriharrastus. See, et korraldajaid on mitmeid, on väga oluline. Tänu paljudele erinevatele korraldajatele on valla kultuurielu mitmekesine, tegevusi on igale eale ja väga laiale huvigrupile.

Saue valla kultuurielu korraldamise põhimõtted on kooskõlas Kultuuriministeeriumi koostatud kultuuri arengukavaga aastateks 2021-2030: „Tagame ligipääsu kultuurile kogu inimese elukaare ulatuses. Igal Eesti elanikul peab olema võimalus osaleda endale sobivates kultuuritegevustes ja loomealadel nii huvilise kui ka loojana. Edendame põlvkondadevahelist kultuurikorraldust ja soodustame eakate aktiivset osalemist kultuuris.“

Sporditeenuseid osutavad vallas OÜ Laagri Haridus- ja Spordikeskus (omanik Saue vald, sporditegevused toimuvad Laagri kooli ruumides ning riigigümnaasiumi spordihoones), Ääsmäe Kultuuri- ja Spordi SA (asutaja Saue vald, tegutseb Ääsmäe Põhikooli ruumides), Saue Spordikeskus (valla hallatav asutus; korraldab spordiüritusi Saue ujulas, spordisaalis, Saue tammikus ja Haiba rahvamaja spordisaalis) ja mitmed spordiklubid (kasutavad nii vallale kui asumiseltsidele kuuluvaid spordirajatisi).

Vallal on asutatud tütarettevõte OÜ Saue Spordirajatised, mille eesmärk oli rajada Saue linna kooli kompleksi uus spordihoone ja rekonstrueerida ujula ning võtta üle valla olulisemate uute ning ebaselges staatuses olevate spordirajatiste igapäevane haldamine ja majandamine. Sporditegevuse administreerimisega väiksematel objektidel (võimlad ja staadionid, v.a Ääsmäe ja LHSK objektid) tegeleb Saue Spordikeskus. Võimlate ja staadionite halduskü simuste lahendamise eest vastutab Saue Vallavarahaldus.

Valla omandisse kuuluvad spordirajatised on lisaks eelpool nimetatutele veel Kuuse spordihall Laagris (omanik on Saue vald, haldab MTÜ Rahvaspordiklubi Kuuse), Ääsmäe kooli spordihoone ja staadion, Haiba rahvamaja spordisaal (haldab Saue Spordikeskus), Kernu staadion, Ruila spordihoone ja staadion (haldab Saue Spordikeskus), Laagri rulapark ja multifunktsionaalne palliplats (Jõekääru pargis) ning multifunktsionaalsed spordiväljakud Nõlvaku piirkonnas ja Vae/Kuuse tn ääres, Nissi kooli staadion ja spordisaal, Turba kooli spordihoone ja staadion, Riisipere rulapark ja Saue noortekeskuse rulapark. Väiksemate külade spordiplatside omanikud/valdajad on eeskätt asumiseltsid.

Kultuuri- ja sporditaristu seisukord on hea, viimastel aastatel on valminud mitu uut staadioni, täielikult on renoveeritud Riisipere ja Haiba kultuurimajad. Suurematest investeeringutest seisab ees Laagri kultuurikeskuse hoone kaasajastamine kuni uue hoone valmimiseni või selle tegevuse üleviimine erasektori arendatavasse hoonesse. Plaanis on Saue linnas Kütise 4 asuv hoone lammutada ja asemele ehitada hoone, mille esimesel korrusel on Saue linna raamatukogu ja Saue Kultuuri- ja Huvikeskuse ruumid koos multifunktsionaalse avaliku kasutusega saaliga ning ülemistel korrustel korterid.

Arengukava perioodi jooksul analüüsitakse, kas Riisipere vana lasteaiakinnistu oleks sobivaim asukoht tulevasele lõuna piirkonna ujulale.

Kultuuri- ja spordiürituste korraldamisel on oluline roll ka kolmandal sektoril, küla- ja asumiseltsidel ning erasektori sporditeenuste osutajatel.

Väljakutsed

- Tuua inimesed kokku ja aidata neil sidemeid luua, pakkudes selleks valla kõigis kantides tegevusi kogu elukaare ulatuses.
- Kultuurivaldkonna professionaalide töö väärtustamine, et hoida olemasolevaid töötajaid ja motiveerida noori valdkonda sisenema ja valda jääma.
- Kultuuri- ja spordirajatiste erinev seisukord.
- Spordivaldkonna tervikliku ja sisulise arengu koordineerimine vallaüleselt.

Eesmärk (VE 3.1.):

- **Saue valla elanikud osalevad aktiivselt kohapealses kultuuri- ja spordielus.**

Alaeesmärk (VE 3.1.1.):

- Saue valla kultuuri- ja spordielu on mitmekülgne ja pakub osalemisvõimalust kõigis valla kantides kogu inimese elukaare ulatuses.

Alaeesmärk (VE 3.1.2.):

- Koostöö kolmanda sektori ja erasektoriga kultuuri- ja spordivõimaluste pakkumisel I ja II asumitasandil.

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldavad indikaatorid:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu kultuurisündmustega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	80%	90%	2028
2	Rahulolu raamatukoguteenustega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	93,6%	95%	2028
3	Rahulolu sportimisvõimalustega siseruumides (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	79,7%	90%	2028
4	Rahulolu sportimisvõimalustega vabas õhus (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	87,8%	90%	2028

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Laagri kultuurikeskuse hoone kaasajastamine kuni uue hoone valmimiseni või tegevuse üleviimine erasektori arendatavasse hoonesse	900 000	2028	vallavalitsus	VE 3.1.1
2	Olemasolevate spordirajatiste tehnilise seisukorra parendamine ja spordirajatiste edasiarendamine	400 000 (50 000 iga-aastaselt)	2023+	vallavalitsus koostöös kolmanda sektoriga	VE 3.1
3	Uute avalike spordi- ja mänguväljakute ehitamine ning olemasolevate renoveerimine halduskeskustes ning esimese ja teise tasandi asustusüksustes	500 000	2024-2026	vallavalitsus koostöös kolmanda sektoriga	VE 3.1.2
4	Ääsmäe Põhikooli võimla rekonstrueerimine ja Ääsmäe Raamatukogu ruumide laiendamine	2 600 000	2023-2025	vallavalitsus	VE 3.1.1
5	*Skatepargi* rajamine Laagri piirkonda ja *pumptracki* rajamine Riisiperre	400 000	2023-2024	vallavalitsus	VE 3.1.1
6	Välijõusaali rajamine Laagri piirkonda	100 000	2024	vallavalitsus	VE 3.1.1
7	Saue linna raamatukogu ja Saue Kultuuri- ja Huvikeskuse tarbeks ruumide rajamine Kütise tn 4	2 500 000	2025-2026	vallavalitsus	VE 3.1
8	Täiendava multifunktsionaalse spordiväljaku rajamine Veskimöldre 2/Alliku piirkonda	100 000	2024	vallavalitsus	VE 3.1.1
9	Ujula rajamine valla lõunapiirkonda sealsete haridusasutuste õpilaste ujumisõppe parendamiseks	3 000 000	2027-2028	vallavalitsus	VE 3.1.1

10	Sportimisvõimaluste avardamiseks koostöös era- ja kolmanda sektoriga (tehisjääväljak, jalgpallistaadion) maa eraldamine ja kommunikatsioonide rajamine ning liitumistasude maksmine	450 000	2030+	vallavalitsus	VE 3.1

Tegevused:

1. Raamatukogude tegevuste mitmekesistamine ja laiendamine.
2. Piirkonda tutvustavate ürituste korraldamine ja/või toomine valda.
3. Koostöö kolmanda sektori ja ettevõtetega võimaluste mitmekesistamisel.
4. Kogukonna ja eraalgatuste toetamine avalike spordiväljakute ja mänguväljakute arendamisel esimesel ja teisel asumitasandil.
5. Piirkondlike ja ülevallaliste kultuuri- ja spordiürituste korraldamine/toetamine koostöös kolmanda sektori ja ettevõtetega.
6. Saue Spordikeskuse kujundamine vallaüleseks spordivaldkonda koordineerivaks asutuseks. Spordivaldkonna struktuuri korrastamine. Spordiinfot kajastava IT-lahenduse loomine.
7. Saue linna või selle lähiümbrusesse täismõõtmetes (väljaku piirid 105x68 meetrit) jalgpalliväljaku rajamine kolmanda sektori ja erasektori koostöös.
8. Tehisjääväljakuga jäähalli rajamine Saue – Laagri piirkonda koostöös Kultuuriministeeriumi, kolmanda sektori ning erasektoriga.
9. Nõiava kinnistule otstarbe leidmine koostöös kolmanda sektoriga.
10. Tule tn 13 kinnistule uue linnaruumi rikastava avaliku huviga otstarbe leidmine.
11. Arendada Laagri Kultuurikeskuse hoone ja Saue Noortekeskuse hoone koostöös allasutuste juhtkondadega sümmeetriliselt multifunktsionaalseteks kultuuri- ja noorsootöövaldkonna tegevuskeskusteks.

3.3.2. Külaliikumine ja koostöö kodanikuühendustega

Saue valda iseloomustab aktiivne külaliikumine ja tihe koostöö kodanikuühendustega. Vald on kogukondade toetamisel lähtunud detsentraliseeritud põhimõttest, toetades alt üles tekkinud initsiatiive. Vallavalitsus teeb kodanikuühendustega koostööd, sh teenuste pakkumisel nii hariduse-, kultuuri-, noorsootöö- kui sotsiaalvaldkonnas. Arengukavas, eelarvestrateegias ja teistes dokumentides kasutatakse nii külade kui ka tiheasustusaladel tegutsevate piirkondlike kogukondlike seltside puhul üldmõistet asumiselts. Asumiseltsid korraldavad erinevaid kultuuri- ja spordisündmusi, on vastava taristu valdajad või haldajad (rendilepingu alusel), korraldavad huviringide tööd ning osutavad erinevaid teenuseid.

Riiklik kultuuri arengukava aastateks 2021-2030 sätestab: „Kultuurivaldkonna rahastamise alused peavad olema läbipaistvad ja selged.“ Asumiseltside toetamise ja finantseerimise aluseks on valla keskuste süsteem, mis on kajastatud arengukava peatükis 1.1. ja Saue Vallavolikogu 27.09.2018 määruses „Saue valla asumiseltside ning kogukondlike ühistegevuste toetuste eraldamise tingimused ja kord“. Teenuste osutamisel on eriti oluline koostöö I asumitasandil (teenuskeskused) ning II asumitasandil (paikkonnad). Lähtuvalt kandist ja keskustesüsteemi kategooriast erinevad igas piikonnas/külas pakutavad teenused. Kõik olulisemad teenused peaksid olemas olema igas kandis. Kolmas sektor mängib tähtsamat rolli I ja II asumitasandi puhul. III asumitasandi külad teevad enamasti koostööd I või II tasandiga.

Sarnaselt riikliku kultuuri arengukavaga aastateks 2021-2030 on ka Saue valla prioriteet toetada UNESCO inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja kantud laulu- ja tantsupeo protsessi.

Väljakutsed:

- Kaasaegse taristu tagamine kõigis valla piirkondades.
- Partnerluse arendamine kolmanda sektori ja erasektoriga ning ühine teenuste osutamise korraldamine.

Eesmärk (VE 3.2.):

- **Saue valla asumiseltsid ja piirkondlikud mittetulundusühingud on kodanikuühiskonna ja kohaliku elu arendajad ja on vallale igakülgseks partneriks.**

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldav indikaator:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Vallaelanikud, kes tunnevad end eelkõige oma küla, asumi või Saue valla elanikuna (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	76,3%	85%	2028

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Omaosaluse reserv erinevate asumiseltside investeerimistaotluste kaasfinantseerimise tagamiseks.	300 000 (50 000 iga-aastaselt)	2023-2030	vallavalitsus	VE 3.2

Tegevused:

1. Asumiseltside ja vallasiseste kogukondade koostöö, võrgustamise, kogemuste vahetuse jms toetamine.
2. Asumiseltside toetussüsteemi jätkuv rakendamine kogu vallas, arvestades arengukavas kajastatud kandipõhist lähenemist ning asumite jaotumist erinevatesse tasanditesse.
3. Kohaliku pärandi süstematiseerimise ja talletamise toetamine.
4. Laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate valla isetegevuskollektiivide toetamine.
5. Elukestva õppe toetamine, sh väärikate ülikooli korraldamine.

3.4. Ettevõtlus ja turism

3.4.1. Ettevõtlus

Saue valla ettevõtluse arengut mõjutab enim tema asukoht pealinna ja teiste aktiivsete ettevõtluspiirkondade – Keila, Harku ja Saku vald – naabruses. Arvestatav osa valla elanikest käib igapäevaselt tööl Tallinnas, samas liigub igapäevaselt vallas tegutsevatesse suurematesse ettevõtetesse ka tööjõudu teistest omavalitsustest.

2022. aastal SA Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskuse poolt koostatud Saue valla ettevõtluskeskkonna uuringust[8] lähtuvalt on valda kokku registreeritud ligi 3800 ettevõtet, 2020. aastal esitas neist majandusaasta aruandeid veidi vähem kui 2700 ettevõtet (tabel 3).

Tabel 3. Saue vallas registreeritud ettevõtted perioodil 2018 – 2020. a.

ETTEVÕTTED TEGEVUSALA LÕIKES	2018 (Esitatud)	2019 (Esitatud)	2020 (Esitatud)	Registrisse kantud
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite remont	455	484	417	630
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	480	511	443	609
Ehitus	317	339	297	431
Kinnisvaraalane tegevus	229	245	228	305
Töötlev tööstus	242	249	221	292
Info ja side	168	182	174	235
Haldus- ja abitegevused	172	177	154	229
Muud teenindavad tegevused	125	140	119	184
Veondus ja laondus	133	140	129	168
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	100	108	92	157
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	89	93	86	118
Majutus ja toitlustus	81	83	76	103
Finants- ja kindlustustegevus	62	68	52	101
Haridus	70	71	62	82
PUUDUB	35	49	43	59
Tervishoid ja Sotsiaalhoolekanne	39	40	35	46
Elektrienergia, gaasi, auru ja õhuga varustamine	4	4	15	18
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	5	5	5	6
Mäetööstus	2	2	2	2
KOKKU	**2 808**	**2 990**	**2 650**	**3 775**

Aktiivseid ettevõtteid ehk neid, mille aastane müügitulu ületab käibemaksu kohuslase piiri ehk 40 000 € ja kus on enam kui üks täiskohaga töötaja, on kokku ligi tuhat, neist 4 on suurettevõtted, 31 keskmise suurusega ettevõtted, enam kui 100 väikeettevõtted ja ülejäänud mikroettevõtted.

Suur- ja mikroettevõtete kategoorias on kõige rohkem ettevõtteid hulgi- ja jaekaubanduse tegevusalal. Keskmiste ja väikeste ettevõtete seas on suurima ettevõtete arvuga tegevusalaks töötlev tööstus. Saue vallas tegutseb kokku neli suurettevõtet, need on TAMRO EESTI OÜ, MAGNUM MEDICAL OÜ, Allium UPI OÜ ja E-Betoonelement OÜ. Valda registreeritud ettevõtteid, kus on enam kui 100 töötajat, oli 2020. a majandusaastaaruannete alusel kokku 11, sama palju oli vallas ka ettevõtteid, mille töötajate arv jäi vahemikku 50-99.

Suur osa valla territooriumil paiknevatest töökohtadest on koondunud linnapiirkonda, kuhu on koondunud ka töötlev tööstus (tuntumad ettevõtted on nt Saue Production OÜ, AS Santa Maria, AS Toode jt). Tootmist on ka Turba kandis (nt AS Tootsi Turvas). Keila jõest lõunapoole jäävatel aladel on peamisteks tegevusvaldkondadeks põllumajandus ja metsandus (nt Saidafarm OÜ), Laitse-Ruila kant kerkib esile kui oluline turismipiirkond (Ruila Tall, Laitse RallyPark, Laitse loss, Laitse graniitvilla, Kernu mõis).

[8] https://sauevald.ee/documents/17893729/18283201/SAUE+VALLA+ETTEVÕTLUSE+ANALÜÜS++V_2++2022-01-17.pdf/5d0a43f7-38be-4897-9711-51b49b10d602

Saue vallas asuvate töökohtade vaates on kõige olulisemaks sektoriks töötlev tööstus, millele järgneb hulgi- ja jaekaubandus. Põllumajandus on töökohtade vaates kuues (enam kui 200 töökohta), majutuses ja toitlustuses on töökohti võrreldes suuremate harudega vähe (tabel 4).

Tabel 4. Töökohad, mis asuvad Saue vallas

Töötajate arv tegevusala lõikes	2018 Töötajaid	2019 Töötajaid	2020 Töötajaid
Töötlev tööstus	2 501	2 874	2 727
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite remont	1 153	1 169	1 086
Ehitus	664	670	552
Veondus ja laondus	600	530	529
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	319	348	322
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	220	217	223
Haldus- ja abitegevused	182	174	156
Mäetööstus	78	76	73
Muud teenindavad tegevused	63	74	70
Kinnisvaraalane tegevus	75	73	65
Tervishoid ja Sotsiaalhoolekanne	67	72	75
Haridus	55	61	55
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	54	59	31
Info ja side	68	58	64
Majutus ja toitlustus	41	40	35
Finants- ja kindlustustegevus	14	15	15
PUUDUB	4	13	8
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäit	10	9	19
Elektrienergia, gaasi, auru ja õhuga varustamine	5	5	4
KOKKU	**6 173**	**6 537**	**6 109**

Detailsema ettevõtlusstatistika leiab Saue valla ettevõtluskeskkonna uuringust 2018.a. kuni 2020.a.

Väljakutsed:

- Kohaliku omavalitsuse ja piirkonna ettevõtete koostöö arendamine.
- Kõrgema lisandväärtusega töökohtade loomine valla territooriumil, sh arvestades regionaalseid eripärasid.
- Ettevõtluseõppe ja ettevõtlikkuse arendamine.
- Rohepöörde rakendamine ettevõtluses.

Eesmärk (VE 4.1.):

- **Saue vallas on ettevõtlikud elanikud ja ettevõtjasõbralik toimekeskkond.**

Alaeesmärk (VE 4.1.1.):

- Kõrgema lisandväärtusega töökohtade arvu ja osatähtsuse tõstmine ning igapäevase pendelrände vähendamine 10%.

Alaeesmärk (VE 4.1.2.):

- Erasektori kohaloleku suurendamine teenuste sektoris, eriti linnalises piirkonnas.

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldav indikaator:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu võimalusega leida tööd oma vallas (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	47,6%	60%	2028

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Kütise 4 multifunktsionaalse hoone rajamine, sh ärifunktsioonid (kultuuri osa vt p 3.3.1)	4 400 000	2025-2026	vallavalitsus	VE 4.1.2
2	Saue linna uue äripargi planeerimine ja väljaarendamine (10ha)	2 000 000	2029	vallavalitsus	VE 4.1.1

Tegevused:

1. Innovatiivsete algatuste toetamine.
2. Ettevõtlusvõrgustikes osalemine, koostöö ja infovahetus ettevõtjatega.
3. Projektipõhine koostöö erasektoriga sobivate lahenduste leidmisel uute avaliku huvi teenuste toomiseks valda (PPP).
4. Laagri teenusekeskuse ja selle kõrval asuvate kinnistutele uue funktsiooni leidmine, mis toetaks piirkondlikult oluliste avalikke- ja erateenuste pakkumist.
5. Kaugtöö võimaluste arendamine olemasoleva taristu baasil (nt raamatukogud) eesmärgiga luua väljapool Tallinna sobiva profiiliga töökohti ja vähendada pendelrännet.
6. Saue turu käivitamine raudteepeatuse juures koostöös asumiseltsiga
7. Hipodroomi arendamine Tuula külas erasektori poolt.
8. Noorte ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe toetamine.

3.4.2. Turism

Saue valla olulisemad vaatamisväärsused on:

- Eesti Mootorispordi Muuseum/ Ellamaa elektrijaama tootmishoone (Turba)
- Haiba mõis ja park
- Hüüru mõis
- Hüüru veski
- Kernu mõis, park ja paisjärv
- Laitse loss ja park
- Ruila mõis ja park
- Saue mõis
- Sõeru ohvriallikas
- Riisipere mõis
- EELK Nissi Maarja kirik ja mälestussammas vabadussõjas langenuile Riisipere alevikus
- Voore mõis
- Ääsmäe mõis

Loodusobjektidena on märkimisväärsed Ukukivi (Muusika), Järveotsa järv, Alema botaaniline kaitseala, Ellamaa, Riisipere, Sooniste ja Orkjärve rabad ja Valgejärve loodusõpperada, Maidla paisjärve ümbrus, Naistesoo, Vaheru järv, Saue tammik, Kernu kadakas ja Mõnuste paemurd oma mitmekesise elukeskkonnaga.

Lisaks eelpoolnimetatule on külastajaid valda meelitavateks kohtadeks ja tegevusteks näiteks:

- Vanamõisa vabaõhukeskus (Suvelõpu käsitöölaat Eesti toidu telgi jms, suviste kontsertide sari)
- Vanamõisa Karavanipark
- Saunapunkt (Koidu)
- Saunamaailm (Püha)
- Seiklus-, militaar- ja ilutulestiku aktsioonid Vatslas (Addimex OÜ)
- Kuristu miniloomaaed (Ääsmäe)
- Andrese Talu Tall (Aila)
- Hüüru tallid
- LaitseRallyPark
- Laitse Graniitvilla
- Ruila Tall
- Hobuteenuseid pakkuv Kalaoja talu (Hingu)
- Ristema talumuuseum (Mõnuste)
- Tagametsa Loovusmaja
- Observatoorium Munalaskmes
- Sambliku Treehouse (Koppelmaa)
- Unibet Kardikeskus (Laagri)

Ööbimist ja/või toitlustust pakuvad näiteks Endla Talu (Koppelmaa), Sambliku Treehouse (Koppelmaa), Saunapunkt (Koidu), Saunamaailm (Püha), Koru Puhkemaja (Laagri), Trahter Hüüru Veski Forelligrill (Hüüru), Jõgisoo Forellipüük (Jõgisoo), Laitse Graniitvilla ja Laitse Loss (Laitse), Lepiku külalistemaja (Kabila) ja valik toitlustuskohti Saue linnas ning Laagri alevikus.

Perspektiivne on Peeter Suure Merekindluse kindlustussüsteemi eksponeerimine ja sellealane koostöö teiste valdadega (nt Hüüru mõisa baasil), samuti looduskaunites kohtades puhkealade väljaarendamine (nt Ruila mõisa park). Kindlasti väärivad arendamist ka taluturism ja konverentsiteenuste ning vaba aja veetmisega seotud turismiteenused, samuti loodus- ja õppeturism.

Kui suur osa Saue valla töökohtadest on koondunud linnapiirkonda, siis turistidele pakub erinevaid elamusi eeskätt Laitse-Ruila kant. Üksikuid turismiobjekte on ka teistes valla piirkondades. Valla kultuurisündmuste kohta on võimalik infot leida valla kodulehelt, piirkonna vaatamisväärsuste ja majutus- ning toitlustusvõimaluste kohta ülevaatlik info aga hetkel puudub.

Väljakutse:

- Turismipotentsiaali süsteemne rakendamine, sh info kättesaadavus, viidamajandus jms.

Eesmärk (VE 4.2.):

- **Elamusest, ajaloost, loodusest ja vabas õhus liikumisest huvitatud külastajal on võimalus veeta vähemalt üks päev piirkonnas.**

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Turismiobjektide, telkimisplatside ja rattaga või jalgsi liikumisradade rajamine, korrastamine ja viidastamine	180 000 (30 000 iga-aastaselt)	2023-2030	vallavalitsus	VE 4.2
2	Kernu paisjärve puhastamine ja süvendamine, edasise eutrofeerumise peatamine	390 000	2023	vallavalitsus	VE 4.2

Tegevused:

1. Koostöö turismiettevõtjatega ja Leader-tegevusgruppidega valla tunnusobjektide arendamisel ja turundamisel (Hüüru mõis, Vanamõisa vabaõhukeskus, Kernu mõis, Laitse Rallypark, Ruila tallid, Laitse graniitvilla, Laitse loss, Eesti Mootorispordi Muuseum (MOMU), Riisipere mõis jne).
2. Piirkonna turismiinfo (objektid, teenused jms) järjepidev kajastamine (viitamine) valla veebilehel jt kanalites.
3. Põllumajanduse ja aianduse teemapargi rajamine Ääsmäele koostöös kohaliku asumiseltsiga, selleks vajaliku detailplaneeringu koostamine ning maa taotlemine munitsipaalomandisse.
4. MOMU külastuskeskuse arendamine erasektori poolt.
5. Loode-Eesti geopargi loomises osalemine.

3.5. Säästev areng ja ruumiloome

3.5.1. Avalik ruum, heakord, haljastus, puhke- ja rekreatsioonialad

Saue valda iseloomustab rohelus ja looduslähedus, mis on omane ka linnalise iseloomuga kantidele. Valla lõunaosa ilmestavad põllumaad, metsad, järved, jõed ja sood. Sealsed avalikult kasutatavad veekogud on nt Valgejärv, Järveotsa järv, Nurme järv, Riisipere (pais)järv, Munalaskme oja, Kloostri jõgi, Ruila järv, Kernu paisjärv jne. Saue linna rohevõrgustiku tuumalad on Saue tammik, Saue mõisa park ja Keskuse park. Laagri aleviku rohevõrgustiku moodustavad Jõekääru park, Kultuurikeskuse park ja Teemanti park ning jõeäärsed haljasalad. Ka teistes asumites (Haiba, Kernu, Ruila, Laitse, Hüüru jt) on rohevõrgustiku kohalikud tuumalad (mõisa)pargid.

Ligikaudu pool maakatastrisse kantud katastriüksustest (kokku 62 824,5 ha) on metsamaa (30 948,9 ha), järgneb haritav maa (ligikaudu 25%) (16 385,9 ha). Looduslikku rohumaad on 4062,2 ha. Kokku moodustab maatulundusmaa 86% valla katastriüksuste pindalast[9].

Puhkemajanduse ressurssidena on olulised juba eelpool mainitud metsad võimalike marja- ja seenekorjamise aladena ning jahinduse arendamisel, samuti avalikult kasutatavad veekogud. Avalikest rajatistest on peamised pargialad, mänguväljakud, linnaväljakud, spordiplatsid ja jõeäärsed kaldarajatised.

[9] 31.01.2023 a. seisuga, Maakatastri statistika, Maa-ameti Geoportaal

Avalike haljasalade, veekogude ja rajatiste hooldust (muru niitmine, prügi koristamine, prügikastide tühjendamine, lehtede riisumine, hekkide ja põõsaste lõikamine, lillede, põõsaste ja puude kastmine suveperioodil jne.) korraldab Saue Vallavalitsus või munitsipaalomandis tasuta kasutusse antud kinnistu teadlik valdaja. Eraomanike õigusi ja kohustusi oma valdusesse kuuluva kinnistu hooldamisel reguleerib Saue valla heakorra eeskiri.

Saue vallas tegutsevad mittetulundusühingud, sihtasutused, eraisikud ning korteriühistud saavad avaliku ruumi kvaliteedi parendamiseks taotleda ühistegevuste toetust või korterelamute haljastuse ja hoovide korrastamise toetust.

Linnalise iseloomuga keskkonnas elavate inimeste looduslähedust suurendab Laagri alevikus Redise tänava äärde haljasalale rajatud istutuskastidega kogukonnaaed, kus korterelamutes elavad inimesed saavad vallaga koostöös aiandusega tegeleda.

Asukohaidentiteedi tugevdamiseks on Saue vallal ning linnal kujunduskavad, mille alusel luuakse ühtlasema väljanägemisega avalikku ruumi. Lisaks kannavad kohavaimu piirkonnateemalised tekstid ja illustratsioonid bussiootepaviljonidel.

Saue valla avaliku ruumi arendamisel on üheks peamiseks ülesandeks olemasolevate looduslähedaste parkide, puhkealade ja veekogude kaasaegsemaks ning atraktiivsemaks muutmine. Selle elluviimiseks on oluline teha koostööd erinevate valla kantide kogukondadega, kes saavad avaliku ruumi kvaliteedi tõstmiseks anda ideid iga-aastase kaasava eelarve konkursi raames. Valla elanike kaasamine avaliku ruumi arendamisel on üheks lahenduseks ka Saue valla elanikkonna rahulolu suurendamisel elukeskkonna osas.

Linnalise keskkonna avaliku ruumi rikastamisel on üheks heaks vahendiks linnaaianduse võimaldamine. Laagri alevikku rajatud kogukonnaaia puhul on selgunud, et avalikus ruumis linnaaianduse korraldamisel on vajalik kogukonnapoolne ettevõtlik ühing, mis oleks aiaga seonduvate ettevõtmiste eestvedajaks. Teiseks vahendiks on elurikkuse suurendamine avalikel aladel murualade niitmata jätmise kaudu. Selle tegevuse puhul on oluline elanikkonna seas teavitustöö tegemine ja harimine liigirikkuse valdkonnas.

Saue valla ruumilise arengu suunad on määratletud üldplaneeringus, mis on kehtestatud vallavolikogu poolt 28.06.2021. Üldplaneeringu koostamine põhines valla arengukaval, andes sellele ruumilise mõõtme kuni aastani 2035.

Üldplaneeringu seletuskirjas on välja toodud valla ruumilise arengu põhimõtted, milleks on:

- Kestliku ja säästva arengu põhimõtete järgimine, loodusliku ning kultuurilis-ajaloolise mitmekesisuse säilitamine ja arendamine.
- Valdkondade omavaheline integreeritus – erinevates eluvaldkondades kavandatavate tegevuste vastasmõjudega arvestamine.
- Olulise ruumilise mõjuga tegevuste vajaduse hindamine ning nende kavandamisel erinevate alternatiivide väljatoomine ja nende kompleksne kaalumine.
- Piirkondlikke eripärasid arvestavate ühtsete hoonestustingimuste ja -põhimõtete kavandamine valla tihe- ja hajaasustusaladele.
- Vallaelanike arvu reguleerimine tiheasustusega alade etapiviisilise kavandamise kaudu (seotuna valla majanduslike võimalustega avaliku infrastruktuuri rajamiseks, uuselanike sujuvaks kohalikku kogukonda sulandumiseks jm).
- Kantide (paikkondade) põhine lähenemine, kohalike (küla)kogukondade soovide arvestamine.
- Väärtustatud ja tervislik elukeskkond, mis pakub tänu puhtale loodusele mitmekülgseid võimalusi liikumisharrastusteks ning rekreatsiooniks.

- Logistiliselt soodsa asukoha veelgi tõhusam ärakasutamine täiendava ettevõtluse arendamiseks ning erinevate teenuste pakkumiseks.
- Mitmeotstarbelise asustuse kavandamine ja selle tulemusel pendelrände vajaduse vähendamine.
- Tiheasustusalade laiendamisel on eelistatud lähedus olemasolevatele ühistranspordi (sh keskkonnasõbraliku raudtee-) liinidele ja peatustele ning kergliiklusteedele, era- ning avalikke teenuseid pakkuvatele teenindusasutustele, samuti ühisveevärki ja -kanalisatsiooni kohese liitumise võimalus.
- Koostöö naaberomavalitsustega ühiste või omavahel seotud avalike ja erateenuste ning infrastruktuuriobjektide kavandamiseks.
- Laagri aleviku ja Saue linna ühtseks arengualaks kujundamine.

Avaliku ruumi arenguga seotud mitmed alateemad (nt mänguväljakud, spordirajatised) on kajastatud ka eelnevates peatükkides, eelkõige valdkonnas kultuur, sport, vaba aeg ja kogukonnad.

Väljakutsed:
- Kliimamuutustega kohanemine ning sellega arvestav planeerimine ja ehitamine.
- Suuremate asulate avalik ruum ja üldine miljöö vajavad kaasajastamist.
- Asumiseltside ja kogukondade motivatsioon oma kodukoha keskkonna heakorda panustada.

Eesmärk (VE 5.1.):
- **Saue vald on elanike hinnangul puhta elukeskkonnaga ja heakorrastatud omavalitsus, erinevas vanuses ja erinevate huvidega elanikele on head võimalused vabas õhus aja sisustamiseks.**

Alaeesmärk (VE 5.1.1.):
- Tiheasustusaladel moodustab avalik ruum vähemalt 20%. Tiheasumite ja keskuste avalikud väljakud ja pargialad on heakorrastatud ja aktiivselt kasutusel.

Alaeesmärk (VE 5.1.2.):
- Saue valla ja selle asumite identiteet on avalikus ruumis nähtav ja äratuntav.

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldavad indikaatorid:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu haljasalade ja parkide seisukorraga (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	86,2%	90%	2028
2	Rahulolu avalike mänguväljakutega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	81,7%	90%	2028

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Saue linna keskusala välja arendamine kaasates nutikaid lahendusi	590 000	2025+	vallavalitsus	VE 5.1
2	Jalutusraja ja pargiala väljaarendamine Pääsküla jõe kallasraja baasil Laagri alevikus (Laagris Lumeveski pargi rajamine)	300 000	2027+	vallavalitsus	VE 5.1.1
3	Saue linna Pärnasalu tänava (allee) korrastamine	150 000	2023+	vallavalitsus	VE 5.1.1
4	Loodusradade rajamine, sh Tuula-Keila terviserada, Ääsmäe raba õpperada (Ääsmäe), Vaheru järve õpperada (Tagametsa), Naistesoo õpperada (Vatsla), Alliku-Kiia-Vanamõisa matka-, tervise-, ja loodusõpperada, Mõnuste - Murrumäe terviserada, Koidu- Alliku terviserada.	300 000	2025+	VV koostöös kolmanda sektoriga	VE 5.1
5	Avaliku ruumi investeeringud iga-aastaselt (sh kaasav eelarve)	1 800 000 (iga-aastaselt 300 000)	2023-2028	vallavalitsus	VE 5.1
6	Ruila mõisapargi korrastamine	230 000	2023-2025	vallavalitsus	VE 5.1
7	Riisipere alevikus Tiigi pargi kinnistu heakorrastamine ja avaliku puhkeala kujundamise jätkamine ja Riisipere raudteejaama esise haljasala korrastamine	100 000	2024-2025	vallavalitsus	VE 5.1.1
8	Turba Jõujaama pargi ja tiikide korrastamine	100 000	2024-2025	vallavalitsus	VE 5.1.1
9	Lääne-Harjumaa loomade varjupaiga rajamine koostöös naaberomavalitsustega	600 000 (Saue valla osa)	2024-2025	vallavalitsus koostöös teiste KOVidega	VE 5.1
10	Haiba mõisapargi korrastamine ja tiikide puhastamine	200 000	2024-2025	vallavalitsus koostöös MTÜdega	VE 5.1.1
11	Nissi kalmistu rekonstrueerimine ja laiendamine	100 000	2024	vallavalitsus	VE 5.1

Tegevused:

1. Valla arengu huvides vajaliku maa saamine eraomanikelt ja riigilt valla omandisse: tiheasustusalade jõgede äärsed maad, keskasulate parkide alad, mänguväljakute ja puhkealade rajamiseks sobivad maad, looduse õpperadade ja looduslike puhkealade rajamiseks sobivad maad, perspektiivsete haridus-, kultuuri- ja sotsiaalasutuste (sh hooldekodu, munitsipaalelamud) ning teiste vajalike sotsiaalse ja tehnilise taristute alused maad.
2. Koostöös maaomanikega Laagri aleviku keskosa (sh Hoiu, Vae ja Kuuse põik tn piirkond) kujundamine kaasaegseks heakorrastatud linnaruumiks, sh Kandle tiigi puhastamine.

3. Kogukondade toetamine avaliku ruumi kujundamisel, arvestades valla ja kohalikku identiteeti ning piirkonna eripära.
4. Lagunenud ja kasutusest väljas olevate ehitiste likvideerimise toetamine.
5. Koostöös Ääsmäe Külakoguga Ääsmäe keskusalal riigi omandis olevate maa-alade munitsipaliseerimine ning antud maa-ala korrastamine kogukonna huvides (vaba aja veetmise võimaluste tagamine, viljapuupargi ja kasvuhoone-muuseumi planeerimine).
6. Endise Tuula prügila maa-alale avalikkusele suunatud spordi- ja vaba aja veetmise teenuse pakkumisele suunatud funktsiooni leidmine, vastava projekti koostamine ja elluviimine (invaspordiväljaku ja liikumisraja ehitamine).

3.5.2. Keskkonnakaitse, keskkonnateadlikkus ja keskkonnatervis

Piirkonna keskkonnaseisund on üldiselt hea. Kohalik kogukond on üha teadlikum ning säästva arengu põhimõtteid ja energiasäästu taotlev mõtteviis on elanikkonnas kasvamas. Üha rohkem inimesi eelistab loodussõbralikku elu- ja töökeskkonda.

Valla territooriumile jäävad mitmed hoiu- ja kaitsealad. Looduskaitsealadest paiknevad Saue vallas Alema looduskaitseala, Orkjärve looduskaitseala, Linnuraba looduskaitseala, Ruila looduskaitseala (täies ulatuses Saue vallas), Suure-Aru looduskaitseala ja Tagametsa looduskaitseala (täies ulatuses Saue vallas) ning maastikukaitsealadest Lümandu, Valgejärve. Kaitsealused pargid on Haiba mõisa park, Kernu mõisa park, Laitse mõisa park, Munalaskme mõisa park, Riisipere mõisa park ja Saue mõisa park ning puistutest Saue tammik ja Valingu tammik (osaliselt valla territooriumil). Saue vallas asub 650 kaitsealuse liigi leiukoht (sh palju käpalisi) ja 27 kaitsealuse liigi püsielupaik. Valla territooriumil on 76 vääriselupaika.

Kaitstavatest liikidest võib Saue vallas kohata erinevaid kotkaid, nahkhiiri, jõgedes on lõhelisi ning puistudes ja niitudel erinevaid orhideelisi.

Peamised loodusvarad on kruus, (lubja)kivi, paas ja turvas. Suurimaks keskkonnaalaseks väljakutseks on loodavate kaevandusalade lähedus või kattumine elamualadega. Eesti üks suurimaid ja riikliku tähtsusega kaevandusettevõtte asub Saue vallas Hüüru külas - AS Harku Karjäär, kelle tegevusvaldkond hõlmab endas kõrgemargilise lubjakivi kaevandamist. Karjääri mõju on pigem lokaalne ning mõju loodus- ja elukeskkonnale tugevalt tajutav. Lisaks on valla kesk- ja lõunaosas mitmeid turbatootmisega tegelevaid ettevõtteid (AS Jiffy Products Estonia, AS Tootsi Turvas, Osaühing KEKKILÄ-BVB EESTI) ning mitmeid väiksemaid kruusa- ja liivakarjääre, mille tegevuse mõjuulatus jääb pigem tegevuspiirkonna lähiümbrusesse.

Suurima reostusriskiga ettevõtted valla territooriumil on AS Eesti Raudtee ning erinevad tanklaketid.

Linnalises piirkonnas on oluline pöörata tähelepanu jäätmete kogumisele, sorteerimisele, ladustamisele ja käitlemisele. Hajaasustusega piirkondades on oluline ennekõike jäätmete ringlusesse võtmine. Eluaseme rajamisel ja renoveerimisel eelistatakse loodussõbralikke lahendusi ja materjale ning tõhusat energiakasutust.

Kaitsealune maa moodustab katastriüksuste kogupindalast ligi 2% (1226,9 ha), mäetööstusmaa 0,3% (181,0 ha), turbatööstusmaa 2,3% (1451,9 ha) ja jäätmehoidlate alune maa 0,01% (8,7 ha).[10]

[10] 31.03.2022 a. seisuga, Maakatastri statistika, Maa-ameti Geoportaal

Saue vallas on maa- ja loodusvarade kasutamine kooskõlas keskkonnakaitse nõuetega ning arvestatakse kohaliku kogukonna huve. Olemasolevate loodusressursside säästlik kasutamine ning ringmajanduse edendamine on oluline nii hajaasustusega kui linnalises piirkonnas. Saue valla suurimaks väljakutseks lähiaastatel on Harjumaa maavarade teemaplaneeringu eesmärkide ja kaevandusalade ühildamine kohaliku elu- ja looduskeskkonnaga.

Võõrliikidest leidub Saue vallas nt võõrnälkjaid (Hispaania teetigu, mustpeanälkjas), kanada kuldvitsa ning pargitatart. Kui karuputke võõrliikide tõrje toimub ka riiklikult, siis teiste osas on vajalik ka kohaliku omavalitsuse initsiatiiv (nt konteinerid võõrnälkjate kogumiseks ja hävitamiseks) ning elanike teavitamine ja kaasamine võõrliikide tõrjesse. Võõrliikide tõrje ja liigikaitsega tegeleb Keskkonnaamet, kes sätestab vajalikud piirangud valdkonna õigusaktides (looduskaitseseadus, võõrliikide ohjamiskavad, kaitsekorraldus- ja tegevuskavad jpm). Kohalikul tasandil aitab võõrliike ohjata ning liigirikkust säilitada (või isegi tõsta) kõrghaljastuse säilitamine ja rajamine ning niitmise vähendamine.

Põõsalindude kaitseks ning elurikkuse tõstmiseks on Saue vald sätestanud valla raiemääruses raierahu perioodiks 15.04.-13.07 ning sätestanud heakorraeeskirjas niitmiskohustuse tiheasumites neljal korral aastas ning hajaasustusega aladel ühel korra aastas.

Euroopa Liit ja Eesti on võtnud suunaks jõuda aastaks 2050 kliimaneutraalsuseni. See tähendab, et vähem kui 30 aasta jooksul tuleb üle minna majandusele, kus kasvuhoonegaase ei teki rohkem, kui ökosüsteem parasjagu siduda jõuab. Vastav suund on aluseks ka Saue valla keskkonna-alasele tegevusele. Eesmärgi saavutamiseks suurendatakse elanike teavitustegevust, analüüsitakse CO2 heitme arvestatava vähendamise võimalusi ning viiakse ellu vastavaid arendustegevusi.

Väljakutsed:

- Tööstuse ja transpordiga kaasneb vee-, õhu- ja mürasaaste.
- Elanike keskkonnateadlikkuse osas on arenguruumi.
- Kaevandusalade ja tööstuspiirkondade konflikt väljakujunenud elamupiirkondadega.
- Aktiivse põllumajanduse ja linnalise elukeskkonna sobitumine.

Eesmärk (VE 5.2.):

- **Vallas on puhas looduskeskkond, loodusvarad on majandatud kestlikult. Elanikud on keskkonnateadlikud ja kaasatud keskkonda mõjutavate otsustuste langetamisse.**

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Veekogude (sh peakraavid) puhastamine ja korrastamine eelkõige tiheasumitega seotud lõikudes, avalike ranna- ja puhkealade korrastamine ning väljaarendamine	300 000 (50 000 iga-aastaselt)	2023+	vallavalitsus	VE 5.2
2	Ruila paisjärve jõeks taastamine	130 000	2023	vallavalitsus	VE 5.2

Tegevused:

1. Elanikkonna kaasamine keskkonnaalaste otsuste tegemisse, era- ja kolmanda sektori kaasamine keskkonna- ja looduskaitse objektide hooldusesse ja kasutamisse.
2. Inimeste keskkonnateadlikkuse tõstmine, vajadusel koolituste korraldamine jms.

3. Keskkonnateadlikkust ja valla keskkonnaprobleeme, sh energiatõhusust puudutava info lülitamine valla koolide ja lasteaedade õppekavadesse.
4. Põllumajandusliku tegevuse väärtustamine valla territooriumil.
5. Loodusvarade kaevandamisel ja kasutamisel keskkonnasäästlike meetodite rakendamise taotlemine.
6. Müra piirnorme ületavate paikade puhul ettepanekute tegemine müra tekitajatele müraleevendusmeetmete kasutuselevõtuks.
7. Elurikkuse suurendamine haljasaladel ja lausniitmise vähendamine.

3.5.3. Veevarustus ja kanalisatsioon

Suuremas osas Saue valla territooriumil on vee-ettevõtja Kovek AS (omanik Saue vald). Laagri-Alliku tegevuspiirkonnas[11] ja Padula tegevuspiirkonnas[12] on vee-ettevõte OÜ Watercom. Saue linna territooriumil on vee-ettevõtjaks AS Tallinna Vesi.

Valla territooriumile jäävad reoveekogumisalad on Ääsmäe, Valingu, Turba, Tallinn ja ümbrus, Saue, Riisipere, Lehetu, Laitse, Kiia, Keila jõe, Haiba ja Alliku.

Kõige suuremaks perspektiivseks ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga kaetavaks alaks on Laitse-Kaasiku suvilapiirkond. Täpsemalt kajastatakse valdkonna arenguperspektiive Saue valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukavas.

Väljakutsed:

- Ühisveevärgi puudumine ja torustike kehv seisukord teatud piirkondades.
- Reovee puhastamise ja ärajuhtimise süsteemi puudumine või nõuetele mittevastavus teatud piirkondades.
- Elanikkonna teadlikkuse tõstmine reovee kohtkäitlusrajatiste ehitamisel ja hooldamisel ning reovee käitlemisel.
- Tuletõrje veevõtukohtade puudumine, mis muuhulgas takistab uute elamute rajamist ja kasutuslubade väljaandmist.

Eesmärk (VE 5.3.):

- **Vallas erinevates piirkondades on kaasaegne vee- ja kanalisatsiooniteenus ning tuletõrje veevõtukohad.**

Alaeesmärk (VE 5.3.1.):

- Elanike arvu kasv rajatavate ühisveevärgi ja -kanalisatsioonivõrgu piirkondades.

11 Laagri alevikus ja Alliku külas Tallinna reoveekogumisalal ulatuses, mis hõlmab Laagri-Alliku reoveekogumispiirkonna, millest on välja arvatud arvatud Instituudi teest lääne poole (Kotka tee suunas) jääv ala, Koru I, Koru V, Koru VI ja Laagri alajaama planeeringuala, Pilliroo tegevuspiirkond, Männimetsa põik tänav, Koru tänav ja Koru põiktänav.

12 Vanamõisa külas Padula perspektiivsel reoveekogumisalal, mis on määratud Saue Vallavolikogu 18. juuni 2009 otsusega nr 028 kehtestatud "Saue valla Vanamõisa küla Pärnu mnt ja raudtee vahelise ala detailplaneering" planeeringualal ning on seeläbi eraldatud Saue Vallavolikogu 24. augusti 2006 otsuse nr 70 punktiga 1 moodustatud tegevuspiirkonnast.

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Ääsmäe ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemide uuendamise lõpuleviimine, reservgeneraatori soetamine ja paigaldamine	215 000	2023	vallavalitsus koostöös vee-ettevõttega	VE 5.3
2	Väiksemate asumite (Ellamaa, Koppelmaa, Karutiigi, Kodasema, Klaokse, Kivitammi, Kohatu, jt) vee- ja reoveepuhastussüsteemide uuendamine ja rajamine lähtudes majanduslikust tasuvusest	875 000	2023+	VV koostöös vee-ettevõttega	VE 5.3
3	Ruila küla ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimine	271 000	2024	VV koostöös vee-ettevõttega	VE 5.3
4	Laitse, Kibuna, Kaasiku ja Vansi külade investeeringud vastavalt ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavale	8 000 000	2025+	VV koostöös vee-ettevõttega	VE 5.3
5	Turba aleviku ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimine, sh sadevesi. II etapp	616 000	2023	VV koostöös vee-ettevõttega	VE 5.3

Tegevused:

1. Saue linna eelvoolusüsteemide parendamine tagamaks ÜVK väljaarendamise eeldused linna tagamaal.
2. Reoveesüsteemide korrasoleku kontrollimine, nõuetele mittevastavate süsteemide asendamine keskkonnaohutute lahendustega.
3. Koostöö naaberomavalitsustega ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava rakendamisel.
4. Elanike motiveerimine ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemidega liitumisel, nt järelmaksuprogramm.
5. Purgimisvõimaluste parendamine, koostöölepete sõlmimine teiste KOV-de ja nende territooriumil tegutsevate vee-ettevõtetega.
6. Eluasemeomanike motiveerimine keskkonnareostuse likvideerimiseks, heakorra tagamiseks ja elamistingimuste parendamiseks läbi vallapoolse toetusmeetme.

3.5.4. Energiamajandus

Saue vallas on kaugküte kättesaadav Saue linnas, Laagri alevikus, Turba alevikus, Riisipere alevikus ja Haiba külas. Saue linna ja Laagri aleviku kaugküttevõrku käitab Adven Eesti AS, Turba aleviku oma N.R.Energy OÜ, Riisipere aleviku AS Kovek ja Haiba küla kaugküttevõrku SW Energia OÜ. Kõik kaugküttekatlamajad toimivad puiduhakkel. Kaugküttetorustikud vajavad renoveerimist Turbas, kaugkütteettevõtja on esitanud toetustaotluse KIK vastavasse meetmesse.

Hoonete energiatõhususe osas annab Saue vald uute liginullenergiahoonete rajamisega erasektorile omapoolset eeskuju. Samuti on vallal aktiivselt töös vallale kuuluvate vanemate hoonete energiatõhusaks rekonstrueerimine.

Elektriautode laadimispunktid on olemas nt Laagri alevikus, Saue linnas, Kohatus ja Riisipere alevikus. Nn tavalaadimispunkte rajab vald vallale kuuluvate hoonete juurde ning avalikesse parklatesse vastavate objektide ehitamise või rekonstrueerimise käigus.

Väljakutsed:

- Vanade ja renoveerimata hoonete vähene energiatõhusus.
- Turba aleviku soojatorustikud on amortiseerunud.
- Elektrisõidukite laadimistaristu vajab edasiarendamist.

Eesmärk (VE 5.4.):

- **Energia tootmine, jaotamine ja tarbimine on tõhus ja säästlik.**

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldav indikaator:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Vallale kuuluvate vähemalt C-energiaklassiga hoonete osatähtsus (osatähtsus ruutmeetrites)	46%	95%	2035

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Vallale kuuluvate hoonete energiatõhusaks rekonstrueerimine ja taastuvenergia lahenduste rakendamine	2 500 000 (500 000 iga-aastaselt)	2024-2028	vallavalitsus	VE 5.4

Tegevused:

1. Kaugküttetorustike rekonstrueerimine Turbas erasektori poolt.
2. Olemasolevate kommunikatsioonide (elektri- ja sidevõrgud) maa alla viimise soodustamine ja aktiivne suhtlemine võrguvaldajatega.
3. Elektrisõidukite laadimispunktide võrgustiku väljaarendamine (transpordisõlmed, avalikud hooned, korterelamud jm sobivad kohad).
4. Vesinikutankla rajamine.
5. Bioenergia küla näidisprojekti elluviimine Ääsmäe küla baasil. Vajaliku maa taotlemine munitsipaalomandisse.
6. Vallale kuuluvate avalikus kasutuses olevate hoonete üldpinna optimeerimine.

3.5.5. Jäätmemajandus

Korraldatud jäätmeveo teenuse osutajaks perioodil 2020 kuni 2024 on Saue vallas läbiviidud riigihanke tulemusel saanud AS Ragn-Sells.

Jäätmete liigiti kogumise soodustamiseks on valla territooriumile paigaldatud avalikud paberi- ja papikonteinerid, klaaspakendi ning pakendikonteinerid, samuti patareikastid ja mõnes kohas ka riidepunkti konteinerid. Saue vallal on Tallinna ja Keila linnadega lepingud, mille alusel saavad vallaelanikud kasutada Pääsküla ja Keila jäätmejaamu ning viia sinna tasuta immutamata puitu, metalli, paberit ja pappi, pakendijäätmeid, vanarehve, elektroonikajäätmeid, kive, lehtklaasi ja

kasutuskõlblikku mööblit ning ohtlikke jäätmeid. Kevadel ja sügisel korraldatakse eeskätt hajaasustusega aladel ohtlike jäätmete ning eterniidi kogumisringi. Jäätmete kogumispunktid asuvad ka Saue linnas, Kaasikul ja Riisiperes. Töös on uue jäätmepunkti loomine Laagris.

Jäätmehoolduse arendamist käsitletakse põhjalikumalt valla jäätmekavas[13], mis on koostatud koostöös Lääne-Harju vallaga.

Väljakutsed:

- Jäätmehoolduse korraldamine endistes suvilapiirkondades.
- Jäätmete liigiti kogumise alal on arenguruumi.

Eesmärk (VE 5.5.):

- **Saue valla jäätmemajandus on korraldatud keskkonnasõbralikult ja kestlikult.**

Alaeesmärk (VE 5.5.1.):

- Saue valla elanikud on keskkonnateadlikud, toimub jäätmete liigiti kogumine, eelkõige tekkekohas.

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldav indikaator:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu prügiveo ja jäätmekäitlusega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	89,7%	95%	2028

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Jäätmete süvamahutite paigaldamine vallale kuuluvate hoonete juurde	100 000	2023-2024	vallavalitsus	VE 5.5.1
2	Valla hallatavate allasutuste (ennekõike koolide-lasteaedade) siseruumidesse sorterite paigaldamine	100 000	2024-2025	vallavalitsus	VE 5.5.1
3	Saue linna jäätmeplatsi laiendamine	50 000	2024	vallavalitsus	VE 5.5

Tegevused:

1. Tänavaprügikastide paigaldamine vastavalt vajadusele, nutilahenduste kasutamine.
2. Avalike jäätmekonteinerite jaoks korrektsete platside rajamine ja olemasolevate korrastamine taaskasutusorganisatsioonide poolt. Platside ühtlustamine linnapildis.
3. Elanikonna teadlikkuse tõstmine jäätmete sorteerimise osas läbi erinevate toetusmeetmete, eriti endistes suvilapiirkondades.
4. Korteriühistute motiveerimine oma maa-ala korrastamiseks läbi vallapoolse toetusmeetme.

[13] https://sauevald.ee/jaatmekava

5. Ohtlike jäätmete, rehvide, elektroonikajäätmete ja eterniidi kogumisringide korraldamine.
6. Naaberomavalitsustega koostöö tegemine jäätmemajanduse korraldamisel. Jäätmejaamade ühiskasutus.
7. Biojäätmete tekkekohal taasringlusse suunamise soodustamine, vajadusel komposteerimisväljakute rajamine.
8. Süvamahutite kasutamine uute planeeritavate korterelamute- ja äripiirkondades.
9. Nutikate lahenduste leidmine koerte väljaheitekastide paigaldamiseks.

3.5.6. Turvalisus

Siseturvalisuse valdkonnas täidavad võtmefunktsioone riiklikud institutsioonid – Siseministeerium ja tema haldusala ametid (eelkõige Politsei- ja Piirivalveamet ning Päästeamet). Kohaliku omavalitsuse roll turvalisuse valdkonnas on valdavalt seotud turvalise elukeskkonna loomisega, ennetustegevusega ning kriisivalmidusega.

Riiklikus statistikas peegeldavad turvalisusenäitajad on Saue vallas valdavalt kahanevad või stabiilsed.
Saue vallas politsei poolt registreeritud sündmused aastatel 2021 ja 2022:
Väärteod – 1148 (2021), 900 (2022)
Kuriteod – 206 (2021), 198 (2022)
Kõrgendatud prioriteediga politsei väljakutsed (*Bravo* ja *Cherlie*) – 1037 (2021), 1018 (2022)
(allikas: Politsei- ja Piirivalveamet)

Saue vallas Päästeameti poolt registreeritud sündmused aastatel 2021 ja 2022:
Liiklusõnnetus – 43 (2021), 50 (2022)
Ohu likvideerimine – 64 (2021), 70 (2022)
Tulekahju – 67 (2021), 50 (2022)
Tulekahjuoht hoones – 8 (2021), 17 (2022)
Tulekahjuoht väljaspool hooneid – 4 (2021), 7 (2022)
(allikas: Päästeamet)

Ennetus on oluline inimese elukaare vältel, kuid teaduslikult on kirjeldatud, et riskikäitumise ja vaimse tervise probleemide ennetus on kõige mõjusam just laste ja noorte puhul, kuna tõhusa ennetuse mõju kandub üle ka täiskasvanuikka, suurendades inimese heaolu, parandades tema toimetulekut ja mõjutades tervisekäitumist elu jooksul. Peaaegu kõik kuritegusid korduvalt toime pannud täiskasvanud on noorena sattunud kuritegelikku tsüklisse. Sel põhjusel on alaealiste kuritegevuse ennetamine kõige olulisem meede üldise kuritegevuse vähendamiseks kohalikul ja riiklikul tasandil. (Kohalik omavalitsus turvalise elukeskkonna loojana: turvalisuse kavandamine ja võimekuse arendamine, Siseministeerium)

Üheks siseturvalisuse valdkonna arenduspõhimõtteks, kus omavalitsusel on oluline roll, on kogukonnakesksus. Kui teatud turvalisusega seotud olukorrad (nt tulekahju hoones) saavad kogukonnas kiire reageeringu osaliseks ja helistatakse koheselt Häirekeskuse telefonile 112, siis mõnede turvalist puudutavate probleemide korral on info liikumine vaevaline. Peaasjalikult puudutavad need probleemid avaliku korra rikkumisi. Põhjustena on paraku tihtipeale inimeste kartus sattuda konflikti pideva pidutsemisega öörahu rikkuvate naabritega või soovimatus pühendada end politsei asjaajamisse, mida teade politseile võib hiljem kaasa tuua (nt tunnistajana ütluste andmine). Paraku toimuvad sellised rikkumised samade isikute poolt seda kauem, kuni nendest ei teatata politseile. Seega on kohalikud kogukonnad oluliseks partneriks märkamaks tegevusi, kuhu politsei või valla tähelepanu ei ulatu.

Positiivsena saab välja tuua, et Saue valla kogukondades on inimesi, kes soovivad panustada siseturvalisuse tagamisse vabatahtlikena, seda nii ennetustegevuses, kui ka operatiivsetes olukordades reageerivate jõududena.

Väljakutsed:

- Tervikpildi loomine turvalisust mõjutavatest probleemidest ja juurpõhjustest.
- Leida ennetustegevuse kavandamisel ja elluviimisel tõendus- ja mõjupõhisuse oskusteavet.
- Noorte riskikäitumise ning võõra (sh avaliku) vara tahtlik rikkumine.
- Sõidukijuhtide poolt liikluskorraldusega kehtestatud suurima lubatud sõidukiiruse ületamine.
- Kergsõidukite hoiutingimused ühistranspordipeatustes ja avalikus ruumis varguste ennetamiseks.
- Tasakaalu otsimine avaliku ruumi laialdasema kasutuse populariseerimise ning selle väärkasutamise ennetamise vahel.

Eesmärk (VE 5.6.):

- Algatatud on süsteemsed tegevused, mis on mõjusad turvalisema elukeskkonna tagamisel.
- Saue valla elanike teadlikkus on viidud tasemele, mis tagab turvalise käitumise. Tunnetatakse seost kodukohaga ja hoitakse seda.
- Avalik ruum on heakorrastatud, pimeda ajal asjakohaselt valgustatud ja turvalise liiklusega.
- Hädaolukordadeks valmisoleku ja toimiva koostöö kaudu tuleme toime erinevate kriisidega.

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldav indikaator:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu üldise avaliku korra ja turvalisusega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	90,6%	95%	2028
2	Väärteod	900 (2022)	700	2028
3	Kuriteod	198 (2022)	160	2028
4	Liiklusõnnetused	50 (2022)	30	2028
5	Tulekahjud	50 (2022)	25	2028

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Videovalve arendamine valla avalikus ruumis	25 000 (iga-aastaselt)	2023-2030	vallavalitsus	VE 5.6

Tegevused:

1. Avaliku ruumi turvalisuse tõstmiseks tingimuste loomine lähtudes sellekohasest ruumilisest planeerimisest (nt liiklusohutuse suurendamine, tänavavalgustuse parandamine, haljastuse rajamine).
2. Videovalve tõhususe arendamine valla avalikus ruumis, sh olemasolevatesse ja rajatavatesse jalgrattaparklatesse valvekaamerate paigaldamine.
3. Koostöös erinevate turvalisuse valdkonna spetsialistidega valdkondlike ennetustegevuste läbiviimine.
4. Turvalisust toetava võrgustiku loomine. Regulaarne suhtlus Politsei- ja Piirivalveameti (sh abipolitseinikud), Päästeameti (sh vabatahtlikud päästjad), Kaitseliidu struktuuriüksuste ja teiste turvalisust tagavate organisatsioonidega.
5. Siseturvalisuse vabatahtlike toetamine.
6. Ujumiseks kasutatavate veekogude juurde esmaste vetelpäästevahendite paigaldamine ja nende korrashoid (sh veeohutusstendid, millel on Häirekeskusele vajalik veekogu asukoha tuvastamise number).
7. Valla võimekuse parandamine abistada elanikke kriisiolukordades ning inimeste teadlikkuse tõstmine kriisideks valmisolekust.
8. Saue valla kriisiplaani ajakohastamine ja täiendamine.
9. Rakendada liikluse rahustamiseks ja turvalisuse tagamiseks erinevaid meetmeid, alustades liikluspindade disainist.
10. Tuleohutuse tõstmiseks korstnapühkimise toetuse loomine isikutele, kelle sissetulek on alla valla toimetulekupiiri.
11. Elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamine.
12. AS KOVEK ja Saue Vallavarahalduse tehnilise baasi kaasajastamine teenuste toimepidevuse tagamiseks ja kriisiolukordades reageerimiseks. Võimalusel ettevõtete koondamine ühisele pinnale seotud teenuste korraldamise paremaks koordineerimiseks.

Turvalisuse teemat on kajastatud ka käesoleva arengukava alapeatükkides 3.6.1. Teed ja tänavad ning 3.6.2 Tänavavalgustus.

3.6. Liikuvus ja ühistransport

3.6.1. Teed ja tänavad

Vallas on tiheasumites ja suurema avaliku kasutusega teedel kas juba ehitatud või kavandamisel mustkattega teed. Erandiks on veel Laitse, Vansi, Kaasiku ja Kibuna aiandusühistute tiheasumid, kuhu pole veel rajatud ÜVK trasse ja seetõttu on ajatatud ka mustkatete rajamine.

Vald on panustanud jalgratta- ja jalgteede võrgustiku arendamisse tiheasumites ja on arendatud jalgratta- ja jalgteid nö tagamaa ja keskuse ühenduste loomiseks.

Saue valda läbivad järgmised Eesti põhimaanteed:

- nr. 4 Tallinn-Pärnu-Ikla
- nr. 8 Tallinn-Paldiski
- nr. 9 Ääsmäe-Haapsalu-Rohuküla
- nr. 11 Tallinna ringtee

Lisaks põhimaanteedele on Saue vallas suhteliselt tihe riigi kõrvalmaanteede võrgustik.

Suur osa Saue valla territooriumil asuvatest teedest kuulub vallale või on vald sõlminud eraomanikega avaliku kasutuse lepingud. Nendel teedel teostavad lepingute alusel hooldus- ja remonttöid erinevad ettevõtted. Talvine teehooldus on korraldatud nelja piirkonna põhiselt.

Vallale kuulub kokku 871 km teid, millest 500 km on kruusakattega ning 371 mustkattega.
Teedest:

- I seisunditasemega teid on 685 km;
- II seisunditasemega teid on 139 km;
- III seisunditasemega teid on 47 km;
- Jalgratta- ja jalgteid on 138 km.

Lisaks sõiduteedele on valla hallata või omanduses enamik valla territooriumil asuvaid kergteid. Samuti on vallal keskne roll kergliiklusteede planeerimisel. Kergteede planeerimisele ja projekteerimisele eelneb liiklusloendus ning esmajärjekorras eelistatakse investeeringuid teelõikudel, mille liikluskoormus on üle 1000 auto ööpäevas ning mis külgnevad asustusega. Liikluskoormuse taseme tõus 70%-ni eelmainitud sihttasemest on üks arvesse võetavatest indikaatoritest vastavatel teelõikudel kergteede projekteerimise ning maade omandamisega alustamise prioritiseerimisel. Samuti prognoositakse võrdlusandmete alusel potentsiaalset jalakäijate ning jalgratturite arvu teelõikudel, võttes eelduseks, et kergliiklusvahendite kasutajate osatähtsus on eesmärgina 20% elanikkonnast ning jalgsi liiklemise efektiivne raadius on 1,5 km ning jalgrattaliiklusel kuni 5 km.

Üldjuhul on tiheasumite tänavatel kasutusel sõidukite liiklemiseks liikluskeskkond piirkiirusega 30 või 40 km/h ning sirgematel tänavalõikudel, kus puudub jalgtee on ka tegeletud liikluse rahustavate võtetega, kas meeldetuletava liiklusmärgiga „Asud 30 km/h alas“, „Ära kihuta“. Liikluskünniste või suunamuutetakistuste rajamisel kehtib üldpõhimõte, et neid kavandatakse üle 200m sirgetele tänavalõikudele ja vähim takistuste vahe saab olla 100m.

Tiheasumites jalgratta- ja jalgteede võrgustiku arendamise eesmärgiks on tagada lastele turvalisem lasteaia- ja kooliteekond. Samuti on arendatud jalgratta- ja jalgteid nö tagamaa ja keskuse ühenduste loomiseks ja ühtlasi Harjumaa linnalähedase ühtse võrgustiku loomiseks (Saku, Harku, Tabasalu, Tallinna ja Keila suundadel). Arvestades loendatud liiklussagedusi on enamik jalgratta- ja jalgteid kavandatud nö segakasutusega.

Uute planeeringute puhul on nõutav magistraalsete jalgratta- ja jalgteede kavandamine ühtse võrgustikuna. Samuti on uute kortermajade kavandamisel nõutav jalgratta hoiuruumide lisamine.

Järk-järgult on kavas rajada bussipeatuste oote turvaalasid (laiendusi) ning suuremate kasutajate arvuga peatustes elektriühenduse puudumisel lisada ka autonoomsed (päikseenergia tehnoloogial) valgustid.

Väljakutsed:

- Kergliiklusteede, sh rattateede puudumine, olemasolevad teed ei ole seotud ühtseks võrgustikuks.
- Tulenevalt kergteede vähesusest ja bussiootepaviljonide puudumisest ei ole kõikjal tagatud jalakäijate turvalisus.
- Palju kruusateid (Laitse, Vansi, Kaasiku ja Kibuna külad)
- Paljud teed on eraomandis.
- Kaasaegsete sadeveelahenduste puudumine teatud kohtades.
- Parkimiskohtade vähesus tiheasustuse teatud piirkondades, sh mõned kohad Laagri alevikus ja Saue linnas.

Eesmärk (VE 6.1.):

- **Elanikele ja ettevõtetele on tagatud hea ligipääs maanteede põhivõrgule ning kõigile liiklejatele turvalisus ja turvatunne liikumisel avalikus ruumis.**

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldavad indikaatorid:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu sõiduteede ja tänavate üldise seisukorraga (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	79,6%	90%	2028
2	Rahulolu kergliiklusteede seisukorraga (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	83,5%	90%	2028

Investeeringud (detailsem teede ja tänavate investeeringute ülevaade on kättesaadav eelarvestrateegia töölehel 4THK**):**

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Saue valla teed ja tänavad	3 200 000	2023+	vallavalitsus	VE 6.1
2	Saue linna tänavad	2 800 000	2023+	vallavalitsus	VE 6.1
3	Jalgratta- ja jalgteede ehitused	3 800 000	2023+	vallavalitsus	VE 6.1
4	Koostööprojektid Transpordiametiga	1 400 000	2023-2024	vallavalitus koos Transpordiametiga	VE 6.1
5	Liiklusohutuse suurendamine ja ÜVK väljaehitamise järgne tänavate rekonstrueerimine	530 000	2023+	vallavalitsus	VE 6.1
6	Projekti ”Linnalähedaste piirkondade meede” objektid	20 000	2024	vallavalitsus	VE 6.1

Tegevused:

1. Kergliiklusteede arendamine ühtse võrguna koostöös teiste omavalitsuste ja Transpordiametiga.
2. Hajaasustuses kergliiklejate turvalisuse lahendamine ühistranspordipeatuste piirkonnas ja lähisasumite ühendamisel ning liikluskoormustest lähtuvalt asustusega külgnevatel aladel kergliiklusteede rajamine.
3. Teeületuse ohutuse tagamine kergliiklejatele kaasaegseid lahedusi kasutades. Koostöös Transpordiametiga jalakäijate turvaliste teeületuse lahenduste väljatöötamine riigimaanteedel asuvate ühistranspordipeatuste piirkonnas (kiirusepiirangud, ülekäigukohtade valgustamine, mitmetasandiline teeületus jne).
4. Tiheasumite piires kergliiklusteede rajamine riigimaanteede äärde ning ühendusete loomiseks peamiste lähimate teenuspunktidega.
5. Transpordiameti uue liikuvusmeetme raames asustusalade ühendamine ühistranspordipeatustega. Vald esitab igal aastal vähemalt ühe objekti nimetatud meetmesse.
6. Koostöö korteriühistutega parkimisvõimaluste parandamisel tiheasumites.
7. Eraomandis olevate, kuid avalikult kasutatavate teede ja nende aluste maade vallale omandamine: tiheasustusaladel asuvad teed ja tänavad omandatakse täies ulatuses,

hajaasustusaladel eelistatakse üldplaneeringus märgitud teid, läbivaid teid ning tupikteid, mis teenindavad vähemalt kolme eluaset.
8. Olemasolevate sadeveesüsteemide korrastamine ja uute rajamine arvestades säästvate ja looduslähedaste sadeveelahendustega.
9. Valla tähistuste süsteemi korrastamine - valla piiritähiste, külasiltide, asumitähiste, talude ja turismiobjektide juurde suunavate siltide ülespanek ning hooldus.
10. Vastavalt vajadusele valla infokaartide ning infostendide paigaldamine küladesse ja uusasumitesse ning turismiobjektidele.
11. Riigiteede osaline ülevõtmine kohalikeks teedeks, arvestades riigi poolt tehtavate pakkumistega.
12. Prioriteetsetes piirkondades riigimaanteede rekonstrueerimisel kergteede väljaehitamise taotlemine.
13. Kergliiklustee rajamine koostöös Tallinnaga ühisrahastuse alusel Veskimöldrest Laaniku tänava pikendusena endise kõrgepingeliini trassi pidi Pärnu maanteeni (Pärnu mnt bussipeatus).
14. Instituudi tee rekonstrueerimise (seoses Juuliku-Tabasalu järgmise etapi realiseerimisega) kaasrahastamine sh kahe mitmetasandiliste teeületuskohtade rajamine (Kotka tee ristmik ning Veskimarketi ületuskoht).
15. Nõrgemate liiklejagruppide ohutuse tagamiseks liikluse rahustamise meetmete rakendamine tiheasustusega elamualadel.
16. Juuliku Tabasalu – Hoiu tänava ristmiku edasisel arendamisel taotleda kergliiklejate eritasandilise teeületuse rajamist Tarnspordiameti rahastusel.

3.6.2. Tänavavalgustus

Tänavavalgustus on olemas Saue linnas, Laagri, Turba ja Riisipere alevikus ning suuremates külades nt Alliku, Koidu, Vanamõisa, Valingu, Ääsmäe, Ruila, Haiba, Kernu, Laitse, Kaasiku, Lehetu va vanade aiandusühistute siseteed, mille valgustamiseni veel ei ole jõutud.

KIK-i rahastuse abil on vanatüübilisi valgusteid asendatud säästlike LED tehnoloogiliste valgustitega Laagris, Saue linnas, Vanamõisas, Valingul jm. Siiski on olemasolev tänavavalgustusvõrk eelkõige väiksemates asumites suures osas amortiseerunud ja vajab kaasajastamist. Saue valla tänavavalgustuse hooldamise eest vastutab vallale kuuluv AS KOVEK.

Viimastel aastatel projekteeritud ja ellu viidud teede, tänavate ning uusarenduste puhul kasutatakse säästlikumat LED tehnoloogiat mis töötab öisel ajal valdavalt säästurežiimis öisel ajal.

Kuna üle valla on veel paljudel liinidel kasutusel vanad naatrium-pirnid, siis on plaanis igal aastal ja järkjärgult paigaldada valgustite hoolduse käigus üksnes uusi LED tehnoloogial töötavaid valgusallikaid. Igal aastal rajatakse ka prioriteetsuse pingerivi alusel uusi valgustusliine kohtades, kus need senini puuduvad ja kus on suurem kasutajate hulk.

Liiklusohutuse tagamiseks on Laagris paigaldatud neljal ülekäigurajal valgustatud ülekäiguraja märkidega lahendus ja kahel ülekäigurajal Veskitammi tänaval nutikad ülekäiguraja süsteemid. Sarnased lahendused on kavas paigaldada ka Saue linnas.

Saue linnas ja Laagris on paigaldatud ka ülekäiguraja erivalgusteid ning need on valdavalt kavandatud ka uutes teeprojektides.

Väljakutse:

- Tänavavalgustus ei kata kõiki vajalikke piirkondi ning on osaliselt amortiseerunud ja ebatõhus.

Eesmärk (VE 6.2.):

- **Tänavavalgustus on kaasaegne ja säästlik ning elukeskkonna turvalisust tagav.**

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldav indikaator:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu tänavavalgustusega (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	80,6%	90%	2028

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Tänavavalgustuse kaasajastamine või rajamine alevike külade keskusaladel, tiheasumeid läbivate peamiste liikumisteede, bussipeatuste, ristmike ja ülekäiguradade valgustamine[14].	400 000	2023-2026	vallavalitsus koostöös AS-ga KOVEK	VE 6.2

Tegevused:

1. Olemasoleva tänavavalgustuse kaardistamine, info operatiivseks muutmine ning rikete lahendamise standardi väljatöötamine.
2. Mänguväljakute, spordiplatside, kergteede ja haljasalade kõnniteede valgustamine.

3.6.3. Ühistransport

Hinnanguliselt 75-80% Saue valla inimestest elab vähem kui 5 km kaugusel raudteetrassist. Seetõttu on tähtsaimaks ühistranspordiliigiks raudteetransport. Näiteks Saue linna ja Laagri aleviku ning Tallinna vahel käib rong päevas mõlemal suunal ligikaudu 40 korda. 2019. aastal pikenes raudtee Turbani ning nüüd ühendab raudteetransport valla keskusega ka kaugemad valla kandid. 2022. aasta lõpus valmis teine rööpapaar Keila ja Pääsküla jaamade vahel. 2023. aastal viiakse lõpule raudteeliikluse juhtimise süsteemi rekonstrueerimine antud lõigul ning see loob eeldused raudtee läbilaskevõime suurenemiseks ning graafiku tihendamiseks. Perspektiivse projektina aitaks valla arengutele kaasa ka Tallinna ümbersõiduraudtee väljaehitamine, mis võimaldaks öiste kaubavedude eemale juhtimist, samuti võimaldaks reisijatele uusi liikumisvõimalusi (nt Rae ja Ülemiste suund). Vastava eriplaneeringu koostamine käivitus 2022. aasta lõpus.

Laagri alevikku, Koidu ja Alliku küla teenindavad ka Tallinna linna bussiliinid (18, 20A, 27), samuti 2011. aastal koostöös Harku valla ja Harjumaa Ühistranspordikeskusega käivitatud bussiliin nr 112, mis pikenes 2019. aasta sügisest Saue linnani ning töötab nüüd riigi poolt rahastatava liinina. Saue linna teenindab samuti koostöös Harjumaa Ühistranspordikeskusega 2017. aastal käima pandud bussiliin nr 191. Ääsmäe piirkonda teenindab eelkõige Pärnu ja Haapsalu suunalt tulev Ääsmäed läbiv bussiliiklus, mis toimib kommertsalustel ilma dotatsioonita. 2019. aasta septembrist käivitusid tagamaad ja vallakeskust ühendavad bussiliinid.

[14] ainult eraldiseisvad valgustuslahendused, mis ei kaasne teede ja tänavate rekonstrueerimisega

2020. aasta 1.kvartalis käivitus Laagri siseliin. Lisaks teenindavad vallaelanike täielikult Saue valla eelarvest rahastatavad valla siseliinid, mis on suunatud eelkõige õpilaste teenindamiseks.

Saue Vallavalitsus on Harjumaal ühistransporti korraldava MTÜ Põhja-Eesti Ühistranspordikeskuse asutajaliige.

Saue valla sisestel bussiliinidel, mille käigus hoidmise eest maksab ainult vald, on valla elanikele sõit tasuta. Alates 2019. aasta novembrist, kui valmis raudteeühendus Turbani, saavad Saue valla elanikud Elroni rongides 2.-6. tsoonis tasuta sõita ja sõites kaugemale maksavad ühe hinnatsooni võrra vähem.

„Pargi ja reisi" parklad on Saue, Urda, Valingu, Laitse, Turba ja Padula raudteepeatuses ning Riisipere raudteejaamas.

Kui linnapiirkonna ühendused Tallinnaga on head, siis maapiirkondade ühendused kohalike keskustega vajavad parandamist. Ühenduse parandamiseks analüüsitakse olemasolevaid ühistranspordi marsruute ning võimalusi nende muutmiseks. Koos Transpordiameti ja Põhja-Eesti Ühistranspordikeskusega kavandatakse nõudepõhise transpordi käivitamist. Ühtlasi vajavad parandamist eriliigilistelt transpordiliikidelt mugavaid ümberistumisi võimaldavad transpordisõlmed. Kõnealuse sõlme väljaehitamine on kavas Saue raudteejaama piirkonnas. Teave ühissõiduki sõiduplaanide kohta on kättesaadav Peatus.ee süsteemi kaudu ja suurema sõitjatekäibega peatustes olevate postrite kaudu. Samas ei ole kättesaadav busside reaalaja sõiduinfo. Koostöös Põhja-Eesti Ühistranspordikeskusega kavandatakse tarkvaralahenduse elluviimist, mis teeks info reaalajas kättesaadavaks.

Väljakutsed:

- Transpordivõrgustik ei ole optimaalne ja erinevate transpordiliikide ühilduvusega on probleeme, puuduvad mugavad ümberistumise võimalused.
- Vallas on piirkondi, kus ühistranspordi kasutamise võimalus puudub.
- Hajaasustuspiirkondades optimaalse transpordikorralduse tagamine, sh nõudepõhiste lahenduste piloteerimine.

Eesmärk (VE 6.3):

- **Ühistranspordivõrk tagab inimestele vajalikud liikumisvõimalused.**

Alaeesmärk (VE 6.3.1.):

- Elanike arvu kasv raudteeäärsetes kasvupiirkondades.

Valdkonna eesmärkide saavutamist kirjeldav indikaator:

Jrk nr	Mõõdetava indikaatori kirjeldus	Algtase	Sihttase	Planeeritav sihttaseme saavutamise aeg
1	Rahulolu ühistranspordiga (seisukohta omanud isikud, allikas Saue valla elanike rahuloluküsitlus)	67%	75%	2028

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest kaasates toetusmeetmeid				
1	Omanäoliste ja valda iseloomustavate bussiootepaviljonide paigaldamine olulistes peatustes	300 000	2023-2028	vallavalitsus	VE 6.3
2	Saue, Padula ja Urda eriliigiliste transpordisõlmede väljaarendamine	350 000	2023-2026	vallavalitsus	VE 6.3
3	Ühistranspordi infotehnoloogilised arendustööd	25 000	2024	vallavalitsus	VE 6.3
4	Saue Raudteejaama ümbruse ja Saue turuplatsi väljaarendamine	740 000	2023+	vallavalitsus	VE 6.3.1

Tegevused:

1. Koostöö tegemine teiste omavalitsustega, AS-ga Eesti Liinirongid, Põhja-Eesti ÜTK-ga ja riigiga Harjumaa ühistranspordi arendamisel, liinivõrgu kujundamisel ning erinevate ühistranspordiliikide ja kergliikluse sidustamisel.
2. Koostöö tegemine Tallinna linna, Põhja-Eesti ÜTK ja AS-ga Eesti Liinirongid omavalitsuste piire ületava Tallinna liinivõrgu küsimustes.
3. Erinevate ühistranspordiliikide koostoimimise (rongid, bussid) arvestamine planeeringute protsessis, teede, kergliiklusteede ja parklate ehitusel.
4. Läbirääkimiste pidamine ASiga Eesti Raudtee ja AS-ga Eesti Liinirongid Välja raudteepeatuse ehitamiseks.
5. Eri transpordiliikide graafikute ühildamine.
6. Õpilaste kooli sõitmiseks kuluva aja vähendamine, vajadusel lisaliinide käivitamine piisava arvu sõitjate olemasolul (avaliku liinina).
7. Uute infotehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtt, mis tõstaks ühistranspordi kasutamise mugavust.
8. Tallinna linnaliinibusside ümberpööramiskohtade/juhtide puhkekohtade rajamine koostöös Tallinna linnaga (Urda jaama bussipeatuse/parklasse ja Saue tee 2 katastriüksusele).
9. Optimaalse ühistranspordikorralduse süsteemi väljatöötamine koostöös ühistranspordikeskusega.

4. Valla juhtimine ja arengukava seire

4.1. Juhtimine

Valla juhtimine lähtub tervikliku ja tasakaalustatud arengu põhimõttest ning on avatud, kõigil soovijatel on võimalik otsuste kujundamisel kaasa rääkida. Strateegiliste investeeringute kavandamine toimub keskselt, kohapealsete küsimuste arutamine ja lahenduste leidmine kandipõhiselt ja võimalikult rohujuure tasandil. Valla arengu suunamine toimub tasakaalustatult, vald toetab sidusust erinevate piirkondade, sh keskus-tagamaa vahel.

Valla juhtimise aluseks p 2.3 väljatoodud eesmärk:

- **Strateegilise, avatud ja kogukonda kaasava juhtimise arendamine (VE 7.1)**

Strateegiline juhtimine tähendab, et vallal on arendustegevusi kavandades silme ees pikk vaade, samas ollakse paindlikud ja reageeritakse kiiresti pakilistele probleemidele ning väliskeskkonna muudatustele.

Juhtimisvaldkonna alaeesmärgiks on valla ühise identiteedi ja kommunikatsioonikeele kujundamine arvestades piirkondade eripära.

Investeeringud:

Jrk nr	Investeeringu nimetus/võimalik rahastusallikas	Hinnanguline maksumus	Ellu viimise aasta(d)	Vastutaja(d)	Seotud eesmärk
	Rahastamine vallaeelarvest				
1	Vahendite suunamine e-teenuste arendusse	750 000 (iga-aastaselt 150 000)	2023-2028	vallavalitsus	VE 7.1
2	Kinnisvara omandamine AS Kovek ja laiemalt valla kommunaalteenuste ning kinnisvara halduse tugiteenuste arenguvajadusest lähtuvalt	1 500 000	2023-2024	vallavalitsus	VE 7.1

Juhtimisvaldkonna tegevused on jaotatud kolmeks:

1. **Personali hoidmine ja väärtustamine**, sh:
   - 1.1. Valla töötajate enesearengu järjepidev toetamine.
   - 1.2. Dünaamilise palgakorralduse ja motiveeriva töökeskkonna arendamine, pidades silmas piirkondlikku ning valdkondlikku konkurentsivõimet.
2. **Kaasaegse ja avatud juhtimiskorralduse tagamine**, sh:
   - 2.1. Valla allasutuste ja sidusettevõtete tegevuse ja juhtimise kohandamine vastavalt muutustele.
   - 2.2. AS Kovek ja laiemalt valla kommunaalteenuste ning kinnisvara halduse tugiteenuste arenguvajadusest lähtuvalt uue tegevusasukoha leidmine, võimalusel sobiva kinnisvara omandamine sellel eesmärgil. AS Kovek ja valla allasutuse Saue Vallavarahaldus tegevuse koondamine ühte asukohta materiaalse baasi tõhusamaks kasutamiseks ja teenuste korraldamise paremaks koordineerimiseks.
   - 2.3. Vajaduspõhiselt erinevate juhtimismudelite rakendamine.
   - 2.4. Vallavalitsuse ja allasutuste tugiteenuste keskne korraldamine (haldustegevused, IT-tugiteenus, hariduslikud tugiteenused)

2.5. Teenuste arendamine ja juhtimisotsuste tegemine arvestades uuringuid, elanike tagasisidet ja andmeanalüüsi tulemusi ning kasutades tervikliku kvaliteedijuhtimise põhimõtteid.
2.6. Uute tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtt ja e-teenuste arendamine kõigis omavalitsuse tegevusvaldkondades lähtuvalt kasutaja-kogemusest ja nõudlusest.
2.7. Valla ja allasutuste ühise kommunikatsioonikeele kokkuleppimine, nt ühiselt kujundatud ja ülesehitatud koduleheküljed jms.
2.8. Valla sotsiaalmeediakanalite edasiarendamine, sh meediakanalite ja kommunikatsioonitegevuste plaani koostamine.

3. Vallasisese ja välise koostöö arendamine, sh:
3.1. Rohujuuretasandi algatuste toetamine kantides ja asumites, koostöö kodanikuühendustega.
3.2. Koostöö arendamine kolmanda sektori ja erasektoriga teenuste korraldamisel ja infrastruktuuri arendamisel.
3.3. Koostöö arendamine naaberomavalitsustega avalike teenuste korraldamisel ning taristu arendamisel.
3.4. Aktiivne ja sisukas osalemine maakondliku omavalitsusliidu ja üleriigilise omavalitsusliidu töös.
3.5. Koostöö arendamine riigiasutustega taristu arendamisel ning omavalitsuste üleste teenuste korraldamisel ja finantseerimisel.
3.6. Välissuhtluse toetamine ja arendamine, osalemine rahvusvahelistes koostööprojektides.

4.2. Arengukava seire ja hindamine

Arengukava seire ja hindamine toimub kolmel tasandil:
1) Peamiste makromajanduslike näitajate hindamine (iga-aastaselt või sagedamini)
2) Elanike rahulolu uuringust lähtuv teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi hindamine (kord kahe aasta jooksul)
3) Tegevuskava (valdkondlikud investeeringud ja tegevused) täitmise seire (iga-aastaselt)

Makromajanduslikud näitajad, mida seiratakse:
1) elanike arv/maksumaksjate arv;
2) keskmine sissetulek elaniku kohta/maksumaksja kohta;
3) töötuse määr;
4) küttekulu/elektrikulu avalikus kasutuses oleva ruutmeetri kohta.

Haldusreformijärgse Saue valla **rahulolu-uuring** viidi esimesest korda läbi 2020. aasta oktoobris[15] ning kordusuuring toimus 2022. sügisel. Rahuolu-uuringus küsitakse valla elanike hinnangut elukeskkonnale, avalikele teenustele ja teistele kohalikele teenustele, kogukonnale ja kodanikuühendustele ning valla juhtimisele. Järgmine rahulolu-uuring on kavas läbi viia 2024. aastal.

Enamikes valdkondlikesse alajaotustes on kirjeldatud mõõdikud, mis kajastavad valdkonnas elluviidava poliitika tulemusi ning sihte, milleni soovitakse jõuda või kirjeldavad mõõdiku näitu või näidu vahemiku, mida peetakse vajalikuks tasemeks/vahemikuks. Saue valla elanike rahuloluküsitluse tulemustel baseeruvate mõõdikute algtasemete leidmisel on võetud arvesse vastajad, kes olid teemaga kokku puutunud ja/või omasid teema osas seisukohta.

[15] https://sauevald.ee/rahulolukysitlused-ja-uuringud

Investeeringute täitmist mõõdetakse nn valgusfoori meetodil:

- **PUNANE** – tegevust pole alustatud. Tegevuse suhtes pole midagi toimunud, puuduvad konkreetsed vastutajad, tähtajad ja ressursid.
- **KOLLANE** – tegevus on täitmisel ning senine elluviimine on toimunud plaanipäraselt. Määratud on vastutaja ja konkreetne tähtaeg.
- **ROHELINE** – tegevus on teostatud.

Hindamise järgselt võetakse vajadusel ette korrigeerivaid tegevusi tegevuskava tulemuslikuks täitmiseks. **Tegevuste täitmist mõõdetakse iga-aastaselt kvalitatiivselt,** tuues välja konkreetse selgituse, kas ja mida on antud tegevuse puhul aasta jooksul tehtud ning vajadusel lisatakse täiendavaid tegevusi.

Täiendavalt jälgitakse Saue valla valdkondlikku positsiooni võrreldes Eesti teiste omavalitsustega (portaal minuomavalitsus.ee), valla eesmärgiks on olla kõigis valdkondades Eesti parimate kohalike omavalitsuse hulgas.